

Karin Sten Madsen

Hvor ku´ du gøre det?

Konfliktmægling
ved seksuelle
overgreb

Center for Voldtægtsofre
Rigshospitalet
Juni 2005

Hvor kan du gøre det?
Center for Voldtægts ofre
Afsnit 4073
Rigshospitalet
Blegdamsvej 9
DK – 2100 København Ø
© Karin Sten Madsen

Rapporten kan downloades på
www.centerforvoldtaegts ofre.dk

Kopiering tilladt med tydelig kildeangivelse

Indholdsfortegnelse

FORORD	4
RESUMÉ OG PERSPEKTIVER	4
HVORFOR DENNE UNDERSØGELSE?	6
UNDERSØGELSENS FORMÅL	6
LÆSEVEJLEDNING	7
1. VOLDTÆGT	8
ANTAL, ANMELDELSE OG STRAF	8
HVEM BLIVER VOLDTÆGTET?	8
OVERVEJELSER OM ANMELDELSE	9
RETSPRAKSIS VED VOLDTÆGT	10
KAN MAN STRAFFE SIG TIL RETFÆRDIGHED?	13
2. RESTORATIVE JUSTICE	15
DEFINITIONER	15
KONFLIKTMÆGLING	17
OFFER/GERNINGSMANDSMÆGLING I DANMARK	18
INTERNATIONALE EVALUERINGER	20
SEKSUELLE OVERGREB OG MÆGLING	21
3. KONFLIKTMÆGLING SOM LED I REHABILITERINGEN AF UNGE KVINDER UDSAT FOR VOLDTÆGT/VOLDTÆGTSFORSØG	23
BRUG AF BEGREBER OG TERMINOLOGI	23
UNDERSØGELSENS DESIGN OG UDFØRELSE	24
DELTAGERE	26
VALG AF MÆGLINGSMETODE	28
METODEOVERVEJELSER	30
4. SAMTALE – TRIN FOR TRIN	31
FREM GANGSMÅDE	31
FORTROLIGHED VED MÆGLING	36
MÆGLERENS NEUTRALITET OG UPARTISKHED	37
5. DET EMPIRISKE MATERIALE	38
KVINDERNE	38
1. TANKER OM STRAF OG HÆVN.....	38
2. ØNSKE OM GENOPREJSNING.....	39
3. OMGIVELSERNES REAKTION	46
4. HVAD BLEV OPFYLDT, OG PÅ HVILKEN MÅDE SKETE DET?.....	47
5. OPLEVELSE AF MÆGLERS ROLLE	51
6. REFLEKSION.....	52
MÆNDENE.....	54
1. KVINDERNES OPLYSNINGER OM MÆNDENE	54
2. OVERVEJELSER OM MÆND, ANMELDELSE OG TILSTÅELSE	54
3. MÆNDENES SVAR PÅ KVINDERNES HENVENDELSE	55
4. INTERVIEW MED HENRIK	57
5. INTERVIEW MED ADVOKAT STEEN BECH	59
6. REFLEKSION.....	61

6. KONKLUSION OG FREMTIDIGE PERSPEKTIVER	63
7. PROFILERING AF UNDERSØGELSEN	67
LITTERATURLISTE.....	69

BILAGSOVERSIGT

Bilag 1	Seksten historier
Bilag 2	Samtykkeerklæring
Bilag 3	Spørgeguides
Bilag 4	Pjece
Bilag 5	Eksempel på brev
Bilag 6	EU's Rammeafgørelse af 15. marts 2001 om ofres stilling i forbindelse med straffesager

Forord

Kan konfliktmægling anvendes som led i rehabiliteringen af unge kvinder, der har været udsat for voldtægt eller voldtægtsforsøg? Spørgsmålet danner udgangspunkt for denne undersøgelse, der fandt sted på Center for Voldtægtsofre, Rigshospitalet i 2003/2004.

At projektet overhovedet så dagens lys, kan vi først og fremmest takke de kvinder for, som havde mod til at udtale, at de ønskede at komme til at tale med den mand, der havde begået overgreb mod dem. Det er et dristigt ønske at fremsætte. Ikke blot fordi det kræver mod, men fordi det i en tid, hvor kravet om strengere straffe står højt på dagsordenen, kan være vanskeligt at udtale et ønske om at forholde sig direkte og humanitært til det menneske, der har forbrudt sig mod en.

Det er langt fra alle voldtagne kvinder, der ønsker konfliktmægling, men Center for Voldtægtsofre ønsker at varetage kvinders behov for hjælp efter en voldtægt, og det er derfor vigtigt også at tilbyde rammer og muligheder til de kvinder, der ønsker at betræde nye stier.

Konfliktmægling er handling, ikke behandling, men skal ses i forlængelse af centrets målsætning om at rehabiliterer kvinder, der har været udsat for seksuelle overgreb. Undersøgelsen har taget udgangspunkt i kvindernes ønsker, og har i det omfang, det har været muligt, inviteret mændene til at deltage. Projektet har derfor både været rettet mod den kvinde, der er blevet voldtaget, og den mand, der har begået voldtægten.

Denne rapport vil gøre rede for undersøgelsens baggrund, forløb og resultater. Den vil præsentere de kvinder og mænd, der valgte at tage imod tilbuddet om konfliktmægling og reflektere over erfaringer og muligheder for at videreføre konfliktmægling som en del af det tilbud om hjælp, der stilles til rådighed på Center for Voldtægtsofre.

Sygekassernes Helsefond, Bikubenfonden og Aase og Ejnar Danielsens Fond har velvilligt støttet dette projekt og derved gjort det muligt. Jeg takker for den interesse fondene hermed har vist ikke alene projektet, men også tanken bag projektet.

Resumé og perspektiver

Center for Voldtægtsofre har i 2003/2004 gennemført en undersøgelse af, om konfliktmægling kan medvirke til at kvinder, der har været udsat for et seksuelt overgreb, kan forbedre deres livssituation. Denne rapport beskriver den teoretiske baggrund for konfliktmægling, måden hvorpå konfliktmægling blev gennemført og resultaterne af konfliktmæglingen.

Center for Voldtægtsofre modtager kvinder, der har været udsat for et seksuelt overgreb, hvad enten det er anmeldt til politiet eller ikke er anmeldt. Hvorvidt der har været tale om, hvad man i juridisk forstand betegner som voldtægt, er ikke afgørende for at modtage hjælp på centret. Blandt de kvinder, der undersøges og behandles på centret, er kvinder, der ønsker at tale med manden, der krænkede dem seksuelt, og centret har som forsøg i en periode på tolv måneder medvirket til at etablere konfliktmægling mellem parterne.

I undersøgelsen indgår seksten kvinder, der i løbet af forsøgsperioden på tolv måneder modtog hjælp til at kontakte manden, der havde krænket dem, og i fem tilfælde blev der etableret en samtale mellem parterne. Kvinderne henvendte sig mundtligt eller skriftligt til manden, og hvor deres ønske om at mødes direkte med manden blev imødekommet, har en medarbejder på centret som mægler forberedt en samtale mellem parterne og deltaget i samtalen som tredjepart.

Kvindernes motivation for at deltage i konfliktmægling og deres oplevelse af konfliktmægling beskrives på baggrund af kvalitative interview i forbindelse med og tre måneder efter mæglingsprocessen. Resultaterne peger på, at kvinderne har haft udbytte af processen, også i de tilfælde hvor der ikke har kunnet etableres en samtale med manden. Beslutningen om at tage til genmæle og give udtryk for de følelser, reaktioner og konsekvenser, overgrebet har medført, har givet kvinderne en oplevelse af at have fået oprejsning. Ved at træde ud af en passiv offerrolle har de genvundet deres selvværd, hvilket har været medvirkende til, at de har kunnet lægge overgrebet bag sig og gå videre i livet.

Mænd har kun i beskedent omfang ønsket at deltage direkte i konfliktmægling. Mænds oplevelser og reaktioner efter at have begået et seksuelt overgreb og deres reaktion på at få en henvendelse fra kvinderne er derfor kun sparsomt beskrevet i denne rapport. Hvor der stilles hjælpemuligheder til rådighed for en kvinde, der har været udsat for et seksuelt overgreb, gives mænd, der begår overgreb, ikke støtte til at erkende og tage ansvar for deres handling. Handlingen enten dæmoniseres eller bagatelliseres. Der tegner sig dog, selv på baggrund af det spinkle materiale i denne undersøgelse, et billede af, at nogle mænd ønsker eller kan motiveres til at tage ansvar for at have været medvirkende til, at en kvinde led overlast.

På baggrund af denne undersøgelse kan man anbefale følgende:

- At tilbuddet om konfliktmægling bliver en integreret del af det tilbud om hjælp og støtte, som Center for Voldtægtsofre giver kvinder, der har været udsat for seksuelle overgreb
- At konfliktmægling nævnes i en generel informationsskrivelse om centret, således at kvinder gøres opmærksom på, at de, også efter afslutningen af deres kontakt med centret, har mulighed for at benytte tilbuddet
- At konfliktmæglingsmetoden ved seksuelle overgreb videreudvikles i teori og praksis
- At mænds oplevelser og reaktioner på at have begået et seksuelt overgreb gøres til genstand for særskilt forskning
- At der tilknyttes en mandlig mægler til konfliktmægling på Center for Voldtægtsofre
- At der udbydes kurser til medarbejdere ved centre for voldtægtsofre, politi, advokater og andre interesserede om anvendelse af konfliktmægling ved seksuelle overgreb.

Hvorfor denne undersøgelse?

"Man lever videre med sine elskere, overgribere og sine ofre."
Paul Leer-Salvesen¹

Allerede et års tid efter Center for Voldtægtsofre blev etableret i marts 2000 bad en kvinde, der havde henvendt sig til centret, om hjælp til at kontakte den mand, der havde krænket hende seksuelt. Kvinden kendte manden i forvejen, og derfor ville hun ikke anmelde ham, men hun følte sig urimeligt og uretfærdigt behandlet, og hun var blevet urolig for at forlade sit hjem. Hun syntes, hun så manden overalt i gadebilledet og følte, at hun hele tiden måtte se sig over skulderen af frygt for at støde ind i ham. Den frygt ville hun af med, og så havde hun i øvrigt et par borgerlige ord at sige til manden.

Senere kom flere kvinder til med samme ønske - eller måske var der nu banet vej for, at vi kunne høre ønsket udtalt hos andre kvinder. For det var sandt at sige ikke et ønske vi som medarbejdere på centret havde forestillet os at høre. Det drejede sig ikke om mange kvinder, men nok til at vi blev opmærksomme på, at der var kvinder, der som et led i deres bearbejdning af det seksuelle overgreb, havde behov for at konfrontere manden med hans handling - både for at give udtryk for deres vrede, for at forstå hvad der var sket, og for at sikre sig at de kunne færdes i sikkerhed.

På daværende tidspunkt var jeg ansat som socialrådgiver på centret og fungerede desuden som konfliktmægler i straffesager, hvor offer og gerningsmand i mindre grove voldssager fik tilbud om at mødes og tale med hinanden som et supplement til den verserende straffesag². Jeg var desuden optaget af Restorative Justice, som er det retfærdighedsbegreb, der ligger bag anvendelsen af konfliktmægling mellem offer og gerningsmand³. Det var derfor nærliggende at afprøve, om erfaringerne fra mægling i straffesager kunne anvendes og indgå i centrets øvrige tilbud til kvinder, der havde været udsat for et seksuelt overgreb. Et pilotprojekt blev iværksat, og resultaterne herfra danner baggrund for denne undersøgelse.

Undersøgelsens formål

Det var undersøgelsens formål:

- At undersøge om konfliktmægling kan bidrage til at forbedre voldtægtsofres livssituation
- At identificere betingelser og faktorer, som muliggør eller begrænser konfliktmægling
- At vurdere betydningen af mægling for voldtægtsofre og gerningsmænd på såvel kort som lang sigt
- At pege på kriminalpræventive faktorer
- At udvikle en metodebeskrivelse til brug for andre, der arbejder med voldtægtsofre og gerningsmænd.

Center for Voldtægtsofre, Rigshospitalet har dannet ramme om undersøgelsen. Den er tilrettelagt og gennemført af denne rapport forfatter, som har været ansat på centret siden marts 2000, først som socialrådgiver, senere som undervisnings- og formidlingskoordinator og projektmedarbejder.

¹ Leer-Salvesen, Paul *Tilgivelse*, Oslo 1999.

² Mægling mellem offer og gerningsmand i Danmark vil blive omtalt på side 17.

³ Restorative Justice vil blive omtalt side 14.

Undersøgelsen er gennemført i et tæt samarbejde med centrets øvrige medarbejdere. Overlæge Katrine Sidenius, psykolog Anitta Guldborg, sygeplejerske Hanne Nielsen og sekretær Susanne Yun Kragh har været direkte involveret i undersøgelsen, mens psykolog Bodil Pedersen, socialrådgiver Kristina Uddin, socialrådgiver Thomas Haansbæk og psykolog Annalise Rust, alle har været støttende og medlevende i processen.

Udviklingskonsulent og master i konfliktmægling Hanne Andersson har været ansat som interviewer og har desuden været en inspirerende samtalepartner omkring metodeudvikling. Lektor ph.d. Kenneth Reinicke, Roskilde Universitets Center har været konsulent på undersøgelsen. Desuden har psykolog Michael Storm og psykolog Ruben Elgård stået klar i kulissen som (mandlige) mæglere.

Undersøgelsen er blevet vejledt af professor, dr. jur. Vibeke Vindeløv, Københavns Universitet og chefpsykolog, ph.d. Svend Aage Madsen, Juliane Marie Centret, Rigshospitalet.

Læsevejledning

Antallet af voldtægter, anmeldelse og det strafferetslige forløb efter en voldtægt vil blive omtalt i **kapitel 1**. I **kapitel 2** vil Restorative Justice blive introduceret, og mægling mellem offer og gerningsmand i såvel Danmark som i udlandet blive omtalt. **Kapitel 3** fortæller, hvorledes undersøgelsen af konfliktmægling er designet og gennemført. I **kapitel 4** gennemgås den anvendte mæglingsmetode trin for trin. Det empiriske materiale, opdelt i et afsnit om kvinderne og et afsnit om mændene, beskrives i **kapitel 5**, hvor man også kan læse et interview med advokat Steen Bech. I **kapitel 6** følger undersøgelsens konklusion og perspektivering og i **kapitel 7** redegøres for, i hvilke sammenhænge undersøgelsen har været præsenteret. Som **bilag** bringes de seksten kvinders historier, som undersøgelsen er baseret på og materialer anvendt i undersøgelsen.

1. Voldtægt

Antal, anmeldelse og straf

Hvor mange voldtægter eller voldtægtsforsøg, der finder sted i Danmark, kan ingen sige med sikkerhed. Professor, dr. jur. Flemming Balvig, Kriminologisk Institut på Københavns Universitet og dr. jur. Britta Kyvsgaard, Justitsministeriet anslår på baggrund af den danske undersøgelse foretaget i 2003 i forbindelse med The International Violence Against Women Survey (IVAWS)⁴, at der finder 2000 tvangssamlejer sted årligt⁵. Alle tvangssamlejer vil næppe falde ind under den juridiske definition af en voldtægt⁶, og forsøg er ikke medregnet. Tallet kan derfor kun ses som et fingerpeg om, hvordan virkeligheden ser ud.

Det samme gælder antallet af anmeldte voldtægter og voldtægtsforsøg. I perioden 1999 - 2003 blev der indgivet ca. 500 anmeldelser årligt⁷, mens tallet i 2004 steg til 562. At der finder langt flere overgreb sted, vidner ikke blot IVAWS undersøgelsen, men også henvendelserne til centre for voldtægtsofre i Danmark om. Med oprettelse af centre for voldtægtsofre⁸, er der kastet lys over dele af det såkaldte "mørketal", da centrene modtager og behandler alle, der henvender sig, hvad enten der er foretaget en politianmeldelse eller ikke foretaget en anmeldelse. På Center for Voldtægtsofre i København, der årligt modtager ca. 250 henvendelser, er det opgjort, at ca. 30 % ikke anmelder det seksuelle overgreb⁹.

I perioden 1999 - 2003 blev der årligt afsagt dom i 62 - 72 sager, svarende til 12 - 14 %. I de resterende sager blev der givet tiltalefrafald, eller sagen blev henlagt som uopklaret eller blev ikke rejst af mangel på beviser¹⁰. Kyvsgaard (2003) har i en redegørelse til Rigsadvokaten om udviklingen af straffniveaue i voldtægtssager fundet, at den gennemsnitlige længde af ubetinget frihedsstraf var 18 måneder¹¹. Strafferammen for voldtægt blev i 2002 hævet med to år til 8 - 12 års ubetinget fængsel, hvilket skulle medføre en skærpelse af normalstraffen på et år¹².

Hvem bliver voldtaget?

Kvinder bliver voldtaget af mænd, og mænd bliver voldtaget af mænd¹³. Sandsynligvis finder der flere voldtægter af mænd sted, end både politiet og centre for voldtægtsofre har kendskab til. På Center for Voldtægtsofre på Rigshospitalet kommer 1 % af samtlige henvendelser fra mænd. På den baggrund vil jeg i det følgende referere til voldtægtsofre som kvinder.

⁴ International Violence Against Women Survey (IVAWS). The European Institute for Crime prevention and Control affiliated with the United Nations.

⁵ Personlig kommunikation.

⁶ En voldtægt er et tvunget samleje med anvendelse af vold eller trusler om vold, hvor der har været fortsat til at gennemføre handlingen.

⁷ I Straffelovens kapitel 24 (§ 216, § 217, § 218, § 221 og § 224) findes bestemmelser om voldtægt og voldtægtslignende forhold. Straffelovens kapitel 4 (§ 21 - § 24) omtaler Forsøg og medvirken.

⁸ I 1999 blev det første center for voldtægtsofre oprettet i Århus og kort efter blev Center for Voldtægtsofre i København åbnet. Der er siden oprettet centre i Ålborg, Odense, Kolding, Herning og Hillerød.

⁹ Center for Voldtægtsofre Status 2000-2004 & Årsrapport 2003.

¹⁰ www.statistikbanken.dk

¹¹ Undersøgelsen er baseret på endelige domme for overtrædelse af straffelovens § 216 og § 217 for årene 1984, 1988, 1992, 1996 og 1998.

¹² Rigsadvokaten informerer, J.nr. 2003-120-0003, Januar 2004 redegør for udviklingen af domme efter 2002.

¹³ I april 2005 blev en kvinde i Norge for første gang dømt for voldtægt af en mand.

Voldtægt kender ingen alder. Hovedparten (60 %) af henvendelserne til Center for Voldtægtsofre kommer fra kvinder i alderen 15 – 25 år, men også ganske unge piger og ældre kvinder bliver voldtaget. I fire ud af fem tilfælde, er overgrebet begået af én mand, mens der ved de øvrige overgreb var flere mænd tilstede.

En tredjedel af de kvinder, der henvender sig til centret, er blevet voldtaget af en ukendt mand. To tredjedele af kvinderne kender derimod den mand, der begik overgrebet. Nogle har haft et langvarigt og nært kendskab til manden, andre har måske lært ham at kende samme aften eller via nettet.

Overvejelser om anmeldelse

Vi bliver på Center for Voldtægtsofre ofte spurgt om, hvordan det kan være, at kvinder vælger ikke at anmelde et seksuelt overgreb. Sjældnere bliver vi stillet det modsatte spørgsmål, om hvad der får en kvinde til at anmelde, om end dette spørgsmål er mindst lige så interessant.

På Center for Voldtægtsofre har fordelingen mellem anmeldte og ikke anmeldte voldtægter og voldtægtsforsøg været næsten konstant i de 5 år, centret har eksisteret. Ca. 70 % af henvendelserne til centret er politianmeldt, mens ca. 30 % ikke politianmeldes. I 2002 foretog centret en sammenlignende undersøgelse af de to grupperinger¹⁴. Undersøgelsen viste, at der kun er marginale forskelle mellem dem, der anmeldte, og dem der ikke anmeldte. Der var dog en tendens til at kvinder, der var blevet voldtaget af en nær bekendt, sjældnere anmeldte end kvinder, der havde været udsat for overfaldsvoldtægter, og at voldtægter, hvor der havde været anvendt vold, eller hvor kvinden var blevet påført gynækologiske skader, hyppigere blev anmeldt. En interessant og tydelig forskel viste sig imidlertid omkring alder, hvor overgreb mod unge under 15 år og kvinder over 50 år alle blev anmeldt. Det er således hverken overgrebets eller de påførte skaders karakter, der er den primære årsag til, at et overgreb anmeldes eller ikke anmeldes.

Undersøgelser af kvinder, der ikke anmelder, peger enslydende på en række faktorer, som bevirker, at kvinder ikke anmelder et seksuelt overgreb. Psykolog Annalise Rust (Rust 2004) nævner følgende grunde til, at kvinder ikke anmelder: Gerningsmanden er en nær bekendt. Usikkerhed i forhold til hændelsesforløbet. Frygt for repressalier. Oplevelse af egen skyld. Negativ opfattelse af politiet. Manglende overskud. Ønsket om at glemme. Voldtægtsforsøg (dvs. ikke fuldbyrdet voldtægt).

Rust refererer samstemmende undersøgelser, bl.a. Hazelwood og Burgess (2001), som nævner følgende årsager til ikke at anmelde: 1. Frygt for repressalier, især hvis gerningsmanden kender ofret, 2. Frygt for stigmatisering, 3. Frygt for bebrejdelser, 4. Tidligere negative oplevelser med anmeldelse, 5. Mangel på opmuntring til at tale om overgrebet, 6. Frygt for de psykologiske konsekvenser (retraumatisering). Disse forfattere nævner også manglende kendskab og tillid til retssystem og erindrings-lakuner (at erindringen om voldtægten og hændelser forbundet med voldtægten er mangelfulde) som årsager til ikke at anmelde.

Årsager til ikke at anmelde har ifølge disse undersøgelser overvejende et negativt og defensivt udgangspunkt. Beslutningen om ikke at anmelde kan imidlertid også, som jeg senere vil vise i denne rapport, være truffet på baggrund af en tro på det gode i mennesker, en anderledes holdning til straf eller et ønske om ikke at dømme en mand på et enkelt fejltrin.

¹⁴ Center for Voldtægtsofre Årsrapport 2002.

Retspraksis ved voldtægt

Jeg vil her beskrive gældende retspraksis ved voldtægt, som baggrund for senere at beskrive, hvordan konfliktmægling med eller uden forbindelse til det juridiske system kan anvendes.

Anmeldelse

Når en kvinde anmelder en voldtægt til politiet, vil politiets første opgave være at afklare, om det anmeldte er en kriminel handling. Ifølge Retsplejeloven § 749, stk. 1 kan politiet afvise anmeldelsen, hvis det vurderes, at der ikke er sket noget strafbart. Har man imidlertid en formodning om, at den anmeldte handling er strafbar, vil kvinden blive afhørt som vidne i sagen. Hun vil efter en ændring af Retsplejeloven § 741a¹⁵ blive beskikket en bistandsadvokat, med mindre hun frabeder sig dette. I Retsplejeloven § 741 c, stk. 1 og 2 står: "Advokaten har adgang til at overvære afhøringer af den forurettede såvel hos politiet som i retten og har ret til at stille yderligere spørgsmål til den forurettede. Advokaten har ret til at gøre indsigelse mod en bevisførelse i strid med retsplejelovens § 185, stk. 2. Advokaten underrettes om tidspunktet for afhøringer. Retsmøder, hvor forurettede skal afhøres, berammes så vidt muligt efter aftale med bistandsadvokaten."

Kvinden vil efter en kort afhøring hos politiet blive bragt til et center for voldtægtsofre, hvor der vil blive foretaget en retsmedicinsk undersøgelse. Formålet med undersøgelsen er at søge efter og dokumentere spor af det seksuelle overgreb¹⁶.

Politiet vil sideløbende iværksætte en efterforskning af sagen. Finder politiet den formodede gerningsmand, bliver han anholdt og sigtet for overgrebet, og han vil blive afhørt med en sigtets rettigheder. Han har således ikke pligt til at udtale sig, og han har krav på at få beskikket en forsvarsadvokat. Politiets efterforskning skal være objektiv, dvs. at man ikke blot skal søge oplysninger, der kan bevise den sigtedes skyld, men også søge oplysninger, der taler til gunst for ham. Efterforskningen skal blandt andet vise, om gerningsmanden var eller burde være klar over, at der forelå en tvangssituation (Larsen 2003).

Kvinden indkaldes til anden afhøring og genafhøres på baggrund af mandens forklaring. Kvinderne oplever her for alvor politiets objektivitetskrav, som er overraskende for mange, der for første gang stifter bekendtskab med retssystemet og kan – afhængig af hvordan det praktiseres i afhøringssituationen – give kvinden en oplevelse af, at politiet nærer mistillid til hendes forklaring og troværdighed¹⁷.

Tilståelse

Tilstår manden at have begået overgrebet, vil sagen blive indbragt for retten, og der afsiges dom. Kvinden vil da ikke blive afhørt i retten, men skal være til stede med sin bistandsadvokat, hvis der skal fremsættes et erstatningskrav.

Beviser

Mænd, der sigtes for seksuelle overgreb, tilstår imidlertid yderst sjældent. I vore dage, hvor DNA analyser vil kunne afsløre, at der har været kropslig berøring og seksuel indtrængning, vil manden oftest vedstå, at der har været seksuel kontakt, men

¹⁵ Lov om ændring af retsplejeloven (L160) Forbedring af voldtægtsofres retsstilling m.v. og beskikkelse af bistandsadvokat for pårørende til afdøde i straffesager mod politipersonale. Loven blev vedtaget den 14. juni 2005.

¹⁶ Center for Voldtægtsofre Status 2000 – 2004 & Årsrapport 2003.

¹⁷ Ann Maskell og Tenna Roepstorff Poulsen har i deres speciale *En voldtægt er en voldtægt – eller er den?* undersøgt politiets holdning til kontaktvoldtægter. Speciale ved Københavns Universitet, Sociologisk Institut og RUC, Psykologisk Institut 2004.

benægte, at der har været tale om tvang. Han vil påberåbe sig, at han handlede i god tro og ikke havde fortsat til at gennemføre en handling mod kvindens vilje.

For at kunne dømme en mand for voldtægt skal det kunne bevises, at der blev anvendt tvang, eller trusler om tvang. Her udgør fund på kvindens krop vigtigt bevismateriale. Er der synlige tegn på, at manden har anvendt vold, bestyrker det mistanken om, at manden havde fortsat til at udføre sin handling, på trods af kvindens verbale og fysiske modstand. Men et tvunget samleje kan ikke altid spores på kvindens krop. Ikke alle kvinder gør fysisk modstand og pådrager sig synlige rifter og mærker, og de kan af frygt for at fremprovokere yderligere vold undlade at gøre modstand. Der skal derfor andet og mere til at sansynliggøre, at manden havde en intention om at begå et overgreb. Her spiller kvindens fremstilling af sagen ind.

Hvor længe efterforskningen varer er naturligvis afhængig af sagens karakter, men påvirkes også af hvordan politiet i den pågældende politikreds arbejder¹⁸. Det kan tage en uge, og det kan tage flere måneder. Der er intet til hinder for, at parterne kan have kontakt med hinanden under efterforskningen, men truer manden kvinden eller personer i kvindens nærhed, kan han idømmes fængsel efter Straffeloven § 123.

Anklagemyndighedens afgørelse

Når efterforskningen er afsluttet, overdrages sagen til anklagemyndigheden, som herefter beslutter, om

- sagen er grundløs (i så fald kan kvinden blive sigtet for falsk anmeldelse)
- der skal gives påtalefrafald (hvis gerningsmanden eksempelvis er meget ung)
- sagen skal henlægges - enten fordi en gerningsmand ikke kan pågribes, eller fordi bevisbyrden ikke kan løftes i tilstrækkelig grad til, at sagen kan vindes i retten
- der skal rejses tiltale mod manden.

Henlæggelse

Bliver der ikke rejst tiltale, vil såvel kvinden som manden modtage et brev fra anklagemyndigheden, hvor man skriftligt begrundes om henlæggelse eller påtalefrafald¹⁹. Afgørelsen begrundes - i et ofte knudret juridisk sprog - i mandens forklaring om hændelsen. Det fremgår ikke af brevet, hvilken slags meddelelse manden modtager. I brevet gøres opmærksom på, at afgørelsen kan ankes til Rigsadvokaten inden for en måned. Det er imidlertid yderst sjældent, at Rigsadvokaten omstøder anklagemyndighedens afgørelse, og sagen er dermed afsluttet fra politiets side.

Tiltale

Hvis anklagemyndigheden beslutter, at der skal rejses tiltale mod den sigtede mand, får kvinden enten en meddelelse fra sin bistandsadvokat, eller hun hører om tiltalen ved at blive indkaldt som vidne til retten. Sagen kommer for, når der er en ledig tid i Byretten, hvilket kan betyde en ventetid på op til flere måneder. Som vidne får kvinden en tilsigelse til retten i lighed med andre vidner, der skal afhøres, og bistandsadvokaten udfærdiger et erstatningskrav, som skal forelægges i retten.

I retten

I retten begynder sagen med, at manden, der er mødt op med sin forsvarer, afhøres. Som part i sagen har han ikke pligt til at tale sandt. Kvinden kan som vidne ikke være til stede under afhøringen af manden, og hun hører derfor ikke mandens forklaring. Hun venter sammen med sin bistandsadvokat på gangen udenfor retslokalet, og vil,

¹⁸ Man kan på www.politi.dk læse en opgørelse over den gennemsnitlige sagsbehandlingstid i politikredse landet over.

¹⁹ I visse politikredse indkaldes kvinden for at få en mundtlig redegørelse i tilknytning til den skriftlige meddelelse om henlæggelse af sagen.

hvis der holdes pause efter mandens forklaring, kunne møde både presse og tilhørere, heriblandt mandens familie og venner, på gangen. Under afhøringen sidder hun i vidneskranken, sommetider med bistandsadvokaten ved sin side, sommetider uden bistandsadvokaten ved sin side afhængig af dommerens indstilling.

Kvinden har ret til at forlange dørene lukket (alle tilhørere bliver bedt om at forlade lokalet), mens hun afgiver forklaring, og hun kan anmode om, at manden ikke er til stede under hendes forklaring. Det er som oftest bistandsadvokaten, der på kvindens vegne fremsætter denne anmodning. Nogle kvinder ønsker, at manden føres ud, mens andre ønsker, at manden skal være til stede for ansigt til ansigt at blive konfronteret med hendes forklaring. Det er dommerens afgørelse, om manden skal føres ud – eller som det oftest sker i praksis – føres ned bagest i retslokalet og dermed uden for kvindens synsfelt. Retslokalerne er i eksempelvis Københavns Byret af meget forskellig størrelse, og i visse lokaler er afstanden mellem kvinden og manden – uanset hvor han sidder i lokalet, så lille, at parterne næsten kan røre ved hinanden.

Anklagemyndigheden, som på statens vegne har anlagt sagen mod manden, begynder med at afhøre kvinden på baggrund af den forklaring, hun har aflagt til politiet. Kvinden har ikke tidligere mødt den advokat, som repræsenterer anklagemyndigheden. Hun bliver gjort opmærksom på, at hun udtaler sig under vidneansvar, hvilket vil sige, at hun har pligt til at tale sandt. Kvinden har forud sammen med bistandsadvokaten gennemgået sin forklaring og er blevet gjort opmærksom på, at hun udelukkende skal svare på de spørgsmål, der bliver stillet til hende. Efter anklagemyndigheden er det mandens forsvarer, der stiller spørgsmål. Hun har ikke hørt mandens forklaring, men kan gennem forsvarerens spørgsmål fornemme, hvad der tidligere er blevet sagt, og hvilken forklaring hun er oppe imod. Kvinden er naturligvis klar over, at manden har udtalt sig som tiltalt uden pligt til at tale sandt, men hun har ingen mulighed for at stille spørgsmål til hans forklaring eller få uddybet de spørgsmål, hun bliver stillet af anklagemyndigheden eller forsvareren.

Også dommeren kan stille spørgsmål til kvinden både under afhøringen og afslutningsvis. Inden kvinden forlader vidneskranken, fremsætter bistandsadvokaten et erstatningskrav på vegne af kvinden. Dette kan afføde nogen diskussion mellem anklagemyndigheden og forsvareren – og også bistandsadvokatens aflønning kan være til diskussion med dommeren.

Herefter forlader kvinden retslokalet sammen med bistandsadvokaten, og retten går videre med afhøring af andre vidner indkaldt af enten anklagemyndigheden eller forsvareren. Kvinden kan som vidne nu sætte sig på tilhørerpladserne og overvære resten af retssagen, hvad få føler trang til. Før anklagemyndigheden og forsvareren procederer, forelægger forsvareren en personundersøgelse, som kriminalforsorgen har foretaget af manden. Her beskrives mandens liv og levned, som det er blevet fremstillet af ham selv til personundersøgeren. Til sidst spørger dommeren, om tiltalte har noget, han vil fremføre for retten.

Dommerne trækker sig herefter tilbage for at votere og vender tilbage, når de er nået frem til en kendelse. Dommen afsiges over for tiltalte, og der bliver gjort opmærksom på, at såvel skyldspørgsmålet, som strafudmålingen kan ankes inden for 14 dage. Over halvdelen af domme, afsagt i 1. instans, ankes (Kyvsgaard 2003). Nogle domme ankes på stedet af enten forsvareren eller anklagemyndigheden, mens andre domme ankes inden for de tilladte fjorten dage. Kvinden, der jo ikke er part, men vidne i sagen, har ingen indflydelse på, om anklagemyndigheden (f.eks. af principielle grunde) anker dommen.

Bliver dommen anket, skal sagen gå om ved Landsretten, og udbetaling af evt. erstatning stilles i bero. Er manden varetægtsfængslet kan anklagemyndigheden

begære, at varetægtsfængslingen bliver opretholdt. Er han ikke varetægtsfængslet, vil han kunne forlade Byretten og være på fri fod, indtil sagen kommer for i Landsretten. Dømmes han her til ubetinget fængsel, vil han enten blive ført direkte til afsoning eller blive indkaldt, når der er plads i et fængsel.

Kan man straffe sig til retfærdighed?

Nogle kvinder føler utvivlsomt, at de opnår retfærdighed ved at se den mand, der krænkede dem, dømt eller ved at vide, at hans navn findes i politiets arkiv og vil poppe op, hvis han anmeldes for en lignende eller anden forbrydelse. Andre kvinder føler sig ikke blot uretfærdigt behandlet, men tillige krænket af retssystemet, hvad enten sagen ender med domsfældelse eller med henlæggelse. Det er uvist, hvad de kvinder, der vælger ikke at anmelde, mener ville være en retfærdig behandling af den krænkelse, de har været udsat for? Og mændene – føler de sig retfærdigt behandlet?

Hvad der er retfærdigt, er en subjektiv følelse, og derfor kan de, som anbefaler strengere straffe for voldtægt for så vidt have lige så meget ret i, at strengere straffe vil styrke den almene retsfølelse, som de der taler imod strengere straffe²⁰.

Jeg vil senere i denne rapport vende tilbage til ovennævnte spørgsmål, men lad mig her vende tilbage til retssalen og rettergangen. Lektor i strafferet og kriminologi Beth Grothe Nielsen har denne udlægning af en retssag²¹:

"I en traditionel retssag bliver gerningsmanden stillet til ansvar over for en ukendt dommer, som han næppe kan have nogen følelser for. Herved fratages gerningsmanden mulighed for at lære noget væsentligt om sig selv gennem hændelsen. Måske reagerer han på dommen, men han får ingen mulighed for at give udtryk for sin reaktion. Det er forsvarerens job. Gerningsmanden er ikke talsmand i sin egen sag.

I samme retssag sidder offeret, hvis hun overhovedet er til stede, passivt som tilskuer til sin egen krænkelse. Offeret har kun formel mulighed for at ytre sig direkte i sagen. Det er anklagerens job. Vi har en dialog mellem professionelle. Offeret er gjort til statist i sin egen konflikt og har ingen mulighed for at give udtryk for sin forståelige frustration, vrede og angst. Efter domsafsigelsen går offeret hjem, måske med en følelse af en vis genopretning, måske bebyrdet med yderligere frustration og krænkelse, men hvilken straf kan dybest set oprette den skade, der er forvoldt? Hvis offeret nogensinde skulle møde gerningsmanden igen, kan det kun give anledning til yderligere frustration, idet de krænkede følelser ikke er kommet til udtryk. Også offeret er berøvet muligheden for at få afklaret sig over for den anden part."

Grothe Nielsen fremstiller her det groteske sceneri, der udspiller sig i en retssal, og understreger i sin fremstilling, at de personer, hvis liv der på den ene eller anden måde tales om, ikke selv har mulighed for at komme til orde og nå til en forståelse eller erkendelse af, hvad der er sket.

Nils Christie skriver i sin berømte artikel "Konflikt som eiendom" (Christie 1978), at konflikter mellem mennesker bør løses der, hvor de er opstået, ikke i retssale, hvor dommere og advokater overtager og stjæler konflikter fra dem, som ejer af konflikten.

²⁰ At strengere straffe skulle have en kriminalpræventiv virkning kan man derimod ikke argumentere for. I så fald ville voldtægt i lande som Norge, Sverige, England og ikke mindst USA, hvor strafferammen for voldtægt er betydelig højere end i Danmark, nærmest være udryddet, hvilket såvel politiets statistikker som voldtægtscentre i disse lande kan bevidne, ikke er tilfældet.

²¹ Beth Grothe Nielsen i rapport fra Det Kriminalpræventive Råd 2000.

Som alternativ til denne retspraksis skitserer Christie en offer- og lægmandsorienteret domstol, som giver konflikten tilbage til parterne.

Også Hennem (2000) påpeger, at konflikter skærpes, når de retsliggøres. Man taber, eller man vinder. Hennems udgangspunkt er seksuelle overgreb mod børn, men hendes synspunkter gælder lige så vel ved mænds seksuelle overgreb mod kvinder. Det retslige system opfordrer ikke til, at gerningsmanden skal erkende, hvad han har gjort. Tværtimod opfordrer systemet til benægtelse. De mænd, som benægter at have begået overgreb eller nægter at forklare sig, står ifølge Hennem bedre end de, som erkender, hvad de har gjort. Spørgsmålet er, om de også på det personlig/moralske plan står bedre ved at benægte?

Kriminologen Ezzat Fattah (1992) siger:

"The primary aims of the criminal law should be to restore peace, heal the injury and redress the harm. Its main function should be to achieve conciliation, not retaliation; to settle human conflicts, not perpetuate them; and to bring the feuding parties closer together instead of setting them apart."

Det er i en erkendelse af, at det juridiske system ikke formår at tage vare på hverken den, der er gjort fortræd, eller ansvarliggøre den, der har gjort fortræd, at andre tankegange har vundet frem.

2. Restorative Justice - et andet retfærdighedsbegreb

*"If crime is injury, what is justice?"
"If crime harms people, justice should be a search to make things right to and between people."*

Howard Zehr²²

Definitioner

Restorative justice, som på dansk kaldes genoprettende retfærdighed, er ikke et nyt begreb, snarere et gammelt begreb, som har fået nyt liv. Det har rødder tilbage i tidlige kulturer og småsamfund med tradition for at løse konflikter gennem forhandling og kom før vores nuværende retspleje, der hovedsagelig bygger på gengældende eller straffende retfærdighed (retributive justice). I slutningen af 70'erne spirede forskellige genoprettende tiltag frem i USA og Canada i en voksende frustration over det eksisterende retssystemets fejl og mangler. Også i New Zealand var man, inspireret, men også presset af landets oprindelige befolkning maorierne, begyndt at anvende alternative konfliktløsningsmetoder.

Definitioner

Kært barn har mange navne. Genoprettende retfærdighed har mange "børn" og mange definitioner. Ifølge en pioner inden for feltet, Howard Zehr (2000 og 2002), skal man, snarere end at se genoprettende retfærdighed som en teori eller et program, betragte genoprettende retfærdighed som et vejledende filosofisk paradigme eller en tankegang, som tilbyder en anden måde at forstå og forholde sig til hinanden på.

".....perhaps one of restorative justice's greatest attributes is the way it encourages us to explore our values together."

Zehr ser en kriminel handling som en krænkelse af både det individuelle menneske og af interpersonelle relationer. En sådan krænkelse indebærer en forpligtelse til at yde genoprejsning til den krænkede og til at søge en genoprettelse af de mellem-menneskelige relationer. Respekt for hinanden som mennesker, også for dem, der gør os ondt, er udgangspunktet.

"If we pursue justice as respect, we will do justice restoratively."

Zehr giver denne definition:

"Restorative justice is a process to involve, to the extent possible, those who have a stake in a specific offense and to collectively identify and address harms, needs, and obligations, in order to heal and put things as right as possible."

Hvor der, som jeg har vist ovenfor, i den gældende og straffende retspraksis fokuseres på, hvilken lovparagraf en gerningsmand har overtrådt, er hensynet til ofret for forbrydelsen i centrum, når vi taler om genoprettende retfærdighed. Her stilles disse spørgsmål: Hvem er gjort fortræd? Hvilke behov har den, der er gjort fortræd? Hvis

²² Zehr, Howard (1990) *Changing Lenses*.

forpligtelse er det at imødekomme disse behov? Er andre berørt af situationen? Og hvilken proces skal iværksættes for at gøre uret ret?

The Restorative Justice Consortium²³, England giver i sit *Manifesto* denne definition:

"Restorative Justice seeks to balance the concerns of the victim and the community with the needs to integrate the offender into society. It seeks to assist the recovery of the victim and enables all parties with a stake in the justice process to participate fruitfully in it."

Denne definition tydeliggør, at den genoprettende tankegang omfatter ikke alene ofret og andre, der er berørte, men også gerningsmanden. Begge har gennem den handling, der er begået, mistet værdighed, og for begges vedkommende skal værdigheden genoprettes. Ofrets mulighed for genoprejsning hænger nøje sammen med, at gerningsmanden, ikke som i den gældende retspraksis udelukkende pålægges skyld for sin handling, men at han overfor ofret påtager sig ansvar for sin handling.

Begge de ovennævnte definitioner lægger vægt på, at en kriminel handling ikke blot skader et enkelt menneske, men også rammer både ofrets og gerningsmandens nære relationer og netværk, og at disse derfor skal tage aktivt del i den genoprettende proces.

En sidste definition af Braithwaite (2003) giver et billede af processen:

"Restorative justice is a process where all stakeholders affected by an injustice have an opportunity to discuss the consequences of the injustice with one another and an opportunity to craft together a plan to right the wrongs identified in this conversation."

Processen, der beskrives her, er en ganske anden end den proces, der udspiller sig i retten. Man samles, man diskuterer, man taler med hinanden om, hvad der er sket og hvilke konsekvenser, det har fået. Man beslutter i fællesskab, hvad der skal til for at råde bod på den uret, der er sket. Til stede er de mennesker, der er direkte berørte, og som skal leve videre, med bevidstheden om og konsekvenserne af forbrydelsen.

Tankegangen bag genoprettende retfærdighed bliver ofte forstået som værende i modsætning til gengældende eller straffende retfærdighed, og om end der har været fortalere for, at den ene form for retfærdighed udelukkede den anden, ser man i dag genoprettende tiltag fungere uafhængigt af gældende retspraksis og i kombination med gældende retspraksis.

Zernova (2002) diskuterer i artiklen *Restorative Justice outside the Criminal Justice System. How far can we go?* hvorledes genoprettende retfærdighed kan fungere uden for det strafferetslige system enten som et supplement, uafhængigt af systemet, parallelt med det, eller måske som udfordrer af systemet. Det er Zernova's synspunkt, at uanset hvor tæt på eller hvor langt fra man praktiserer genoprettende retfærdighed, vil det strafferetslige system altid danne baggrund for den praksis, der udfolder sig og "puste en i nakken".

Praksis

I sin relativt korte (nyere) levetid er genoprettende retfærdighed blevet gjort til genstand for ikke alene teoriudvikling, men også for udvikling af en række forskellige praksisformer, der adskiller sig fra hinanden, både med hensyn til hvem, der skal deltage i processen, hvilke mål man opstiller for processen, og hvilken metode man

²³ The Restorative Justice Consortium er en engelsk interesseorganisation omkring restorative justice.

anvender. Howard Zehr giver i *Little Book of Restorative Justice* (2002) en beskrivelse af forskellige modeller og programmer udviklet verden over, der spænder fra konfliktmægling mellem to personer til "circles" eller "conferencing" (stormøder), hvor hele netværk eller småsamfund deltager.

Det grundlæggende princip for alle praksisformer er imidlertid, at processen hviler på frivillighed. Det er et ufravigeligt princip og gælder alle involverede parter – fra start til slut. Desuden er det en udbredt praksis, at processen tilrettelægges og ledes af en eller flere neutrale og uvildige personer i sagen. Det er deres opgave at skabe rammer for samtalen og at sørge for, at samtalen bliver ført på en måde, som tjener parterne og formålet.

Konfliktmægling

Konfliktmægling er en metode til at søge konflikter løst, som i dag anvendes indenfor snart sagt alle områder, hvor mennesker mødes, og konflikter opstår.

Vibeke Vindelev giver i sin bog *Konfliktmægling* (Vindeløv 2004) denne definition af konfliktmægling:

"En frivillig og fortrolig konfliktløsningsmetode, hvor en eller flere upartiske tredje-personer hjælper parterne med selv at forhandle sig frem til en for dem tilfredsstillende løsning gennem en struktureret proces. Tredjepersonen træffer ingen afgørelse i sagen."

I Danmark er konfliktmægling institutionaliseret i statsamtterne, hvor konflikter om forældremyndighed og samkvem kan henvises til mægling (permanent ordning), og ved retsmægling, hvor civile sager kan henvises til mægling (et forsøg i fire retskredse). Indenfor det strafferetslige område anvendes konfliktmægling i offer/gerningsmandsmægling i et forsøg i tre politikredse kaldet konfliktråd.

Konfliktmægling i straffesager

Hvor konfliktmægling i civile sager tager udgangspunkt i en konflikt opstået mellem mennesker, som i princippet kan være ligestillede parter, er udgangspunktet for konfliktmægling i straffesager et andet. Her er der tale om, at den ene part har begået en kriminel handling overfor den anden part. Formålet med konfliktmægling i straffesager er således ikke at finde en løsning på en konflikt, men i en dialog mellem parterne at give parterne mulighed for at udrede, hvad der skete mellem dem med særlig vægt på at lade den krænkede part komme til orde og give den krænkende part mulighed for at tage ansvar for sin handling og at yde materiel eller symbolsk kompensation.

Mark Umbreit (Umbreit 2001) giver følgende definition af offer/gerningsmandsmægling:

"Victim-offender mediation is a process that provides interested victims of primarily property crimes and minor assaults the opportunity to meet the juvenile or adult offender, in a safe and structured setting, with the goal of holding the offender directly accountable for his or her behaviour while providing importance, assistance and compensation to the victim."

I dag praktiseres mægling i stadig flere europæiske lande af såvel statslige som ikke statslige institutioner enten som supplement til straf eller som alternativ til straf ved

mindre grove voldsforbrydelser²⁴. Rådet for Den Europæiske Union ønsker denne udvikling fremmet, og man kan i rådets Rameafgørelse af 15. marts 2001 i artikel 10 læse: "Hver medlemsstat søger at fremme mægling i straffesager i forbindelse med lovovertrædelser, hvor den anser denne fremgangsmåde for hensigtsmæssig." Artikel 10 skal ifølge rammeafgørelsen været efterkommet gennem medlemsstaternes love og administrative bestemmelser inden 22. marts 2006 (se bilag 6).

I Norge og i England er mægling allerede indskrevet i lovgivningen og anvendes som alternativ til almindelig straffesagsbehandling ved mindre grov ungdomskriminalitet²⁵.

Mægling mellem offer og gerningsmand anvendes primært ved mindre grove voldsforbrydelser, men i de senere år er anvendelsen af mægling udvidet til forbrydelser af grovere karakter.

Justitsministeriet i Norge tog i 2001 initiativ til et 3-årigt forsøg "Projekt: Mægling i voldssager", hvor man tilbød mægling i grovere voldssager til ofre og (fængslede) gerningsmænd (Fadnes 2004).

I USA tilbyder enkelte stater (Ohio og Texas) mægling i grovere voldssager. Mæglingerne er foretaget mellem fængslede gerningsmænd, der har tilstået forbrydelsen og ofre eller pårørende til ofre. Mæglingerne har således fundet sted op til adskillige år efter forbrydelsen (Umbreit, Vos, Coates and Brown 2004).

Overalt hvor konfliktmægling tilbydes i forbindelse med en straffesag er forudsætningen for, at der kan finde en mægling sted, at der foreligger en tilståelse fra gerningsmandens side.

Offer/gerningsmandsmægling i Danmark

I 1998 blev et 4-årigt forsøg med offer/gerningsmandsmægling i konfliktråd etableret i Danmark som led i regeringens handlingsplan fra 1997 for at styrke retsstillingen for ofre for forbrydelser. Forsøget blev iværksat i et samarbejde mellem tre politikredse på Sjælland og Det Kriminalpræventive Råd, som uddannede et korps af mæglere rekrutteret fra det civile samfund.

I konfliktråd tilbydes offer og gerningsmand i mindre alvorlige straffesager at møde hinanden i en dialog assisteret af en uvildig mægler. Konfliktråd tilbydes som et supplement til den verserende straffesag og træder således ikke i stedet for retsforfølgning. Som udgangspunkt nedsættes straffen ikke, hvis gerningsmanden deltager i konfliktråd, men i enkelte domme har dommeren i strafmålingen taget hensyn til, at gerningsmanden har deltaget i konfliktråd (Rasmussen 2003).

Konfliktråd tilbydes primært i sager, hvor lovovertrædelserne er vold, indbrud, brugstyveri, tasketyveri og hærværk. Andre sagstyper, eks. nabostridigheder, husspetakler og blufærdighedskrænkelser, kan dog komme på tale, ligesom grovere voldssager som røveri og drab også kan henvises til konfliktråd. Forudsætningen for at deltage i konfliktråd er for gerningsmandens vedkommende, at forholdet er erkendt, dvs. tilstået, eller delvist erkendt²⁶.

²⁴ European Forum for Victim-Offender Mediation and Restorative Justice (2004) *Mapping Restorative Justice: Developments in 25 European Countries* Edited by Davis Miers and Jolien Willemsens.

²⁵ www.konfliktraad.no www.hmsso.gov.uk

²⁶ Rammerne for forsøget er givet i bemærkningerne til Lov nr. 349 af 23. maj 1997 om ændring af retsplejeloven, straffeloven og erstatningsansvarsloven.

Forsøget blev løbende evalueret af Center for Alternativ Samfundsanalyse (CASA), som i 2003 offentliggjorde en samlet evaluering (Henriksen 2003). Jeg vil her referere grundlaget for forsøget, og deltagernes motivation til og udbytte af at deltage i konfliktråd.

Grundlag for konfliktråd

I evalueringen står:

"Filosofien bag konfliktråd er, kort sagt, at give konflikten tilbage til parterne. Konflikterne burde, mener en af fædrene til tanken om konfliktråd, den norske kriminolog Nils Christie, bruges og blive nyttig for de parter, der er involveret i konflikten. Men konflikten kan først blive nyttig, når den er synliggjort og "tilbageleveret" til parterne"²⁷.

I konfliktråd leveres konflikten tilbage til parterne, ved at de får mulighed for – fortrinsvis før sagen kommer for retten – at mødes ansigt til ansigt for at tale om, hvad der hændte mellem dem, og hvilke personlige og materielle konsekvenser hændelsen har haft for hver især. I konfliktråd får parterne på denne baggrund mulighed for at aftale, hvordan de vil løse konflikten. Konfliktråd bygger med andre ord på disse antagelser:

- At parterne i det personlige møde kan tale om forhold, der ligger uden for juridiske interesser, som det ikke vil være muligt at tale med hinanden om i en retssag, hvor parterne kun i begrænset omfang selv kommer til orde.
- At det personlige møde kan medvirke til, at ofre får bearbejdet deres oplevelse af at have været udsat for en kriminel handling, og at gerningsmændene bliver bevidste om konsekvenserne af den kriminalitet, de har begået.
- At det personlige møde virker rehabiliterende og helende for ofret og ansvarliggørende for gerningsmanden, således at han afstår fra at begå yderligere kriminalitet.

Sager i konfliktråd

Antallet af sager i de tre involverede politikredse i perioden 1998 - 2002 så således ud²⁸:

Sager, hvor der forelå en tilståelse	1.432
Sager der blev henvist til mægling	357
Sager der blev mæglet	150

Evalueringen stiller spørgsmålet, om antallet af sager, der resulterer i en mægling, kan betragtes som stort eller småt og konkluderer, at antallet af sager først og fremmest må ses i relation til, at konfliktråd introducerer et nyt tankesæt, og at det tager tid at vinde gehør og interesse for ethvert nyt tiltag hos såvel befolkningen som hos politiet.

²⁷ Christie, Nils (1978) *Konflikt som eiendom*.

²⁸ Der er i årene 2003 – 2005 (pr. 1. juni) henvist yderligere 121 sager, hvoraf der er foretaget mægling i 72 sager.

Deltagernes motivation for at deltage i konfliktråd

Ofrenes motivation var begrundet i:

- Et ønske om at få en forklaring på det, der skete, og om at møde modparten
- Et ønske om at opnå forståelse hos gerningsmanden for den situation, de er kommet i
- Et behov for at blive angsten kvit

Gerningsmændenes motivation var begrundet i:

- Et ønske om at give en undskyldning og en forklaring
- Et ønske om at vise hensyn over for ofret
- Et behov for at vise, at han fortrød sin handling

Deltagernes udbytte og vurdering af deltagelse i konfliktråd

Otte ud af ti personer tilkendegav, at konfliktråd havde været vellykket eller særdeles vellykket. Ofrene fremhævede som positivt, at de havde opnået:

- Mulighed for at udtrykke egen oplevelse af det skete
- Bearbejdning af angst og vrede samt opnåelse af større tryghed
- Mulighed for at modtage en undskyldning og oplevelse af, at gerningsmanden viste forståelse
- Større gensidig forståelse mellem parterne og opklaring af misforståelser

Flere gerningsmænd end ofre var tilfredse med at have deltaget i konfliktråd, og de lagde særlig vægt på at have opnået:

- Mulighed for at give en undskyldning, vise man fortrød og mulighed for at give en forklaring
- Større gensidig forståelse mellem parterne og opklaring af misforståelser
- Tanker om konsekvenserne af kriminaliteten

Den mest bestemmende faktor for deltagernes vurdering af forløbet var, at de havde fået mulighed for at give udtryk for deres egen oplevelse af konflikten. Evalueringen viste, at der var en tendens til, at ofre for fysisk vold generelt vurderede forløbet mere positivt end ofre for anden kriminalitet. CASA lagde i deres vurdering vægt på, at personer, der sagde ja til at deltage i konfliktråd, var motiverede og positivt indstillet, og at denne holdning prægede deres oplevelse af forløbet. Var man fra start negativt indstillet, eller var man blevet det undervejs, blev et møde i konfliktråd opgivet.

Langtidseffekten af at have deltaget i konfliktråd er ikke undersøgt.

Fremtiden for konfliktråd

Konfliktråd blev, da forsøgsperioden udløb, forlænget fra fire til fem år, hvorefter ordningen blev indstillet til at blive permanent og landsdækkende fra år 2004. Ved finanslovsforhandlingerne for 2004 indgik regeringspartierne imidlertid et forlig med Dansk Folkeparti om øgede bevillinger til politiet, som fjernede det økonomiske grundlag for permanentgørelse og udvidelse af konfliktråd. Ordningen videreføres på nuværende tidspunkt i reduceret udgave i tre politikredse.

Internationale evalueringer

Umbreit, Coates og Vos (2004) har med en gennemgang af halvtreds victim-offender programmer i fem lande sammenlignet programmerne med hensyn til en række variable, herunder deltagernes tilfredshed og gerningsmandens recidiv. Forfatterne fandt, at der på tværs af programmer, typer af gerningsmænd og ofre og eventuelle

kulturer var en meget høj grad af deltagertilfredshed. Forfatterne gør imidlertid også opmærksom på, at 40 – 60 % af de personer, som bliver tilbudt mægling, afslår tilbuddet, og at man derfor ikke kan se bort fra, at denne selvselekerende faktor påvirker resultaterne.

I artiklen nævnes to undersøgelser, som har set nærmere på hvilke variabler, der var mest udslagsgivende for ofrenes tilfredshed. Disse var: 1. at ofret følte sig godt tilpas med mægleren, 2. at ofret opfattede "the resulting restitution agreement" som fair og 3. at ofret fra første færd havde et stærkt ønske om at møde gerningsmanden.

I artiklen gennemgås en række undersøgelser af gerningsmænd, der har hhv. deltaget/ikke deltaget i mægling med henblik på at påvise hyppigheden af recidiv. Resultaterne er ikke entydige, men peger i retning af, at der er lavere recidiv blandt gerningsmænd, der har deltaget i mægling, end blandt dem, der ikke har deltaget.

Seksuelle overgreb og mægling

Seksuelle overgreb eller på engelsk "gendered violence" omfatter seksuelle overgreb mod børn (family violence), vold mod kvinder (domestic violence) og voldtægt (Daly 2002). I litteraturen skelnes der imidlertid ikke altid skarpt mellem disse forskellige former for overgreb, og argumenterne for eller imod anvendelse af mægling differentieres derfor heller ikke altid i forhold til det seksuelle overgrebs karakter.

Vold mod kvinder i ægteskab eller parforhold, hvor kvinden har et ofte årelangt følelsesmæssigt afhængighedsforhold til manden adskiller sig imidlertid fra voldtægt. Kvinder, der har været udsat for vold fra ægtefællen, hvad enten det inkluderer voldtægt eller udelukkende vold, søger ofte retslig beskyttelse, og man kan med rette stille sig skeptisk til, hvorvidt mægling (som eksempelvis praktiseret i konfliktråd i Danmark af læg mæglere) er en hensigtsmæssig intervention i et kompliceret og ulige ægteskabeligt forhold. Kritikere peger da også på, at mægling ved hustruvold kan være medvirkende til at eskalere konflikten.

Voldtægt er som vold mod kvinder et udtryk for mænds misbrug af magt overfor kvinder. Som sådan er vold mod kvinder og voldtægt beslægtede. Men voldtægt er oftest en enkeltstående begivenhed mellem to, der måske kender hinanden i forvejen, og måske har en følelsesmæssig relation til hinanden, men af en anden karakter end mellem ægtefæller med eller uden fælles børn. Derved bliver voldtægt forskellig fra vold mod kvinder, og overvejelser om mægling mellem parterne bør tage sit udgangspunkt i denne forskellighed.

I de lande, der anvender mægling som alternativ til straf, har argumenterne mod at anvende mægling ved seksuelle overgreb været, at disse overgreb er så alvorlige, at samfundets indgriben og sanktionering er påkrævet, både over for gerningsmanden og i forhold til den almene retsfølelse. Det er fra feministisk side tillige blevet hævdet, at seksuelle overgreb, karakteriseret ved et ulige magtforhold mellem kønnene, er uegnede til mægling, fordi man i mægling betragter parterne som ligestillede, og ikke medtænker hverken den strukturelle magtfuldhed mellem kønnene eller voldens skjulte psykiske følger (refereret af Koss 2000 og Hennum 2000). Man frygter, at det ulige magtforhold ikke alene vil gøre det umuligt at opnå en ligeværdig diskussion i mæglingsmødet, men at kvinden vil kunne blive udsat for yderligere overgreb og derved atter blive traumatiseret²⁹.

²⁹ Kritikken retter sig ikke blot mod det ulige magtforhold mellem kønnene, men også mod klasse- og raceuligheder.

Når der argumenteres for at anvende mægling ved seksuelle overgreb (som alternativ eller som supplement til straf), er udgangspunktet, at det ikke er forbrydelsens karakter, men derimod parternes indstilling, der er afgørende for, om en dialog kan komme på tale. Jeg har tidligere nævnt, at der sker en kraftig selvseleksion blandt de parter, der vælger mægling, og personer, der vælger mægling, har derfor gjort sig grundige overvejelser om fordele og risici ved at indgå i en dialog. Australien har været foregangsland på dette område og tilbudt mægling både ved vold mod kvinder og ved seksuelle overgreb blandt unge³⁰, men også i New Zealand arbejdes der hen imod at tilbyde mægling ved voldtægt³¹.

I Danmark bliver parterne i sager om vold mod kvinder tilbudt mægling i konfliktråd, mens der kun i ganske enkelte tilfælde (efter tiltalefravalg) har været foretaget mæglinger i voldtægtssager. Da tre kvindelige politikere fra Det Radikale Venstre, Enhedslisten og Socialistisk Folkeparti i december 2004 fremlagde et forslag til folketingsbeslutning om voldtægtsofres retsstilling, herunder opprioritering og finansiering af mægling i voldtægtssager sagde justitsminister Lene Espersen ved første behandling af forslaget, at hun var enig i, at der skulle gøres en stor indsats for at hjælpe ofre for voldtægt, men fortsatte hun: "Jeg må sige, at jeg umiddelbart er ret skeptisk over for, at konfliktråd er et egnet redskab til at forbedre netop voldtægtsofres stilling. Man kan naturligvis ikke udelukke, at det i enkelte sager vil kunne være en måde for både offer og gerningsmand at komme videre på jeg tror imidlertid, at det vil være yderst sjældent, at offeret for en voldtægt ønsker en samtale med gerningsmanden."

Denne holdning er justitsministeren som nævnt ikke ene om, og den er forståelig, for naturligvis ønsker man at beskytte en voldtagede kvinde mod det onde, der er overgået hende. Hvad ministeren og andre med hende imidlertid overser, er, at kvinden – i modsætning til os andre - allerede har stået ansigt til ansigt med det onde. Derfor er det kun hende, der ved, hvordan hun kan overvinde det. Det er måske de færreste, som vil vælge en samtale, men, som jeg skrev i indledningen til denne rapport, er det vigtigt at komme de kvinder i møde, som ønsker at konfrontere manden med hans ugerning, så det ikke er *vores* frygt for det onde, der kommer til at stå i vejen for, at kvinden kan overvinde *sin* frygt. Mary Koss (Koss 2000) skriver:

"No crime victim should be forced to confront her perpetrator, but neither should she be denied the opportunity if she desires it."

³⁰ I Australien anvender man Family Conferencing modellen, som foruden parterne involverer slægtninge, andet netværk og øvrighedspersoner (Daly 2002).

³¹ Auckland Sexual Abuse Help (personlig kommunikation).

3. Konfliktmægling som led i rehabiliteringen af unge kvinder udsat for voldtægt/voldtægtsforsøg

Konfliktmægling i sager, hvor der ikke foreligger en tilståelse, er ikke beskrevet i litteraturen. Jeg begav mig derfor ud i ukendt farvand med en metode, der var udviklet til straffesager, hvor der forelå en tilståelse. Spørgsmålet var derfor, hvor langt metoden rakte, når forbrydelsen var et ikke tilstået seksuelt overgreb, og den institutionelle ramme en behandlingsinstitution for den ene part – kvinden.

Før jeg vender mig mod undersøgelsen, vil jeg indledningsvis gøre rede for hvilke begreber og termer, jeg i det følgende vil benytte mig af.

Brug af begreber og terminologi

Seksuelt overgreb

På Center for Voldtægtsofre arbejdes med et voldtægtsbegreb, der er knyttet til kvindens subjektive oplevelse af, hvad der er sket – altså et fænomenologisk begreb. Det er ikke centrets opgave at afgøre, om der i juridisk forstand er tale om en voldtægt eller et voldtægtsforsøg. Nogle kvinder benævner den handling, de har været udsat for som voldtægt, mens nogle vægrer sig ved at bruge ordet voldtægt. Det gælder især de kvinder, der blev udsat for en seksuel handling, der ikke har inkluderet anvendelsen af fysisk vold. Andre kvinder ønsker ikke at blive identificeret som et voldtægtsoffer og foretrækker at omtale handlingen som et seksuelt overgreb, en sprogbrug som i højere grad leder tanken hen mod den (mis)handling, de blev udsat for, og i mindre grad beskriver en (offer)position (Pedersen 2003). Atter andre kvinder kan ikke identificere det, de har været udsat for som et overgreb, men er ikke i tvivl om, at de har været udsat for en seksuel krænkelse. Et synspunkt de deler med mændene, der, som jeg senere vil vise, sjældent betragter deres handling som overgreb.

Jeg vil på denne baggrund i denne rapport fortrinsvis anvende betegnelsen seksuelt overgreb eller krænkelse i mine egne formuleringer, men naturligvis i citater gengive det ordvalg, der er anvendt.

Kvinde og mand

I næsten al litteratur om voldtægt betegnes udøveren af den kriminelle handling som gerningsmanden og den person, som handlingen udøves mod, som offeret. Også på Center for Voldtægtsofre anvendes disse betegnelser i vid udstrækning. Ved at anvende betegnelsen offer og gerningsmand er man imidlertid med til at skabe og beskrive identiteter, som fastlåser og begrænser de personer, om hvem betegnelserne bliver brugt, ligesom man direkte eller indirekte er med til at præge den tilgang andre, inklusive professionelle behandlere, får til personerne (Leer-Salvesen 1999). Sprogbrugen offer og gerningsmand signalerer ydermere en stillingtagen til, hvad der skete mellem parterne og til skyldsspørgsmålet, en stillingtagen jeg mener, vi som sundhedspersonale ikke burde befatte os med. Jeg vil derfor anvende den neutrale betegnelse *kvinde* og *mand* og kun tale om offer og gerningsmand, hvor parterne selv anvender denne sprogbrug, eller hvor den optræder i anvendt litteratur.

Mægling

Mange mennesker associerer mægling med noget, der har med kompromis eller "at blive gode venner igen" at gøre. Ingen af delene kan naturligvis udelukkes, men det er

ikke intentionen bag mægling i denne undersøgelse. Det var derfor vigtigt at finde et andet ord. Men hvilket? Undersøgelsen på Center for Voldtægts ofre rettede sig mod unge mennesker, så sprogbrugen skulle hverken være for højtravende eller for overfladisk. "Dialog", som Mark Umbreit anvender, var en mulighed, "assisteret samtale" en anden mulighed, "mæglingssamtale" en tredje. Allerhelst ønskede jeg, at man skulle kunne se for sig, hvad der var tale om. Derfor endte jeg med at vælge ordet "mæglingssamtale" eller blot "samtale". Det er et godt dansk ord og en billedliggørelse af to eller flere personer, der er sammen for at tale med hinanden, og som - med lidt god vilje - også kan rumme en skriftlig "talen sammen".

Ordet mægling var imidlertid ikke sådan at ryste af sig, hverken blandt medarbejdere på centret, eller når projektet blev præsenteret i andre sammenhænge, hvor man var bekendt med mægling mellem offer og gerningsmand. I det følgende vil betegnelsen mægling derfor forekomme, idet jeg er bevidst om og gør opmærksom på de misvisende konnotationer, der er knyttet til ordet.

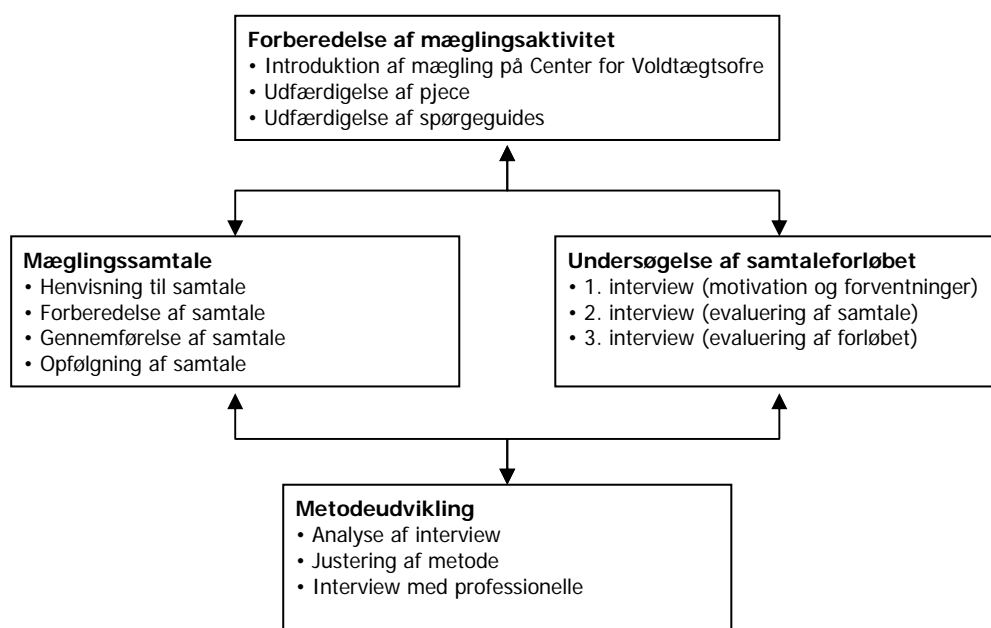
Mægler

Hvad skal man kalde den neutrale og upartiske tredjeperson, som er til stede og ansvarlig for samtalsens tilrettelæggelse og gennemførelse? Tilrettelægger? Facilitator? Samtaleleder? Da det endnu ikke har været muligt at finde en betegnelse, som beskriver og dækker denne persons funktion, er betegnelsen *mægler* anvendt – både over for personerne, som deltog i undersøgelsen, og i denne rapport.

Undersøgelsens design og udførelse

Undersøgelsen påbegyndtes i juli 2003 og varede i 12 måneder. I den indledende fase blev mægling introduceret ikke blot for medarbejderne på Center for Voldtægts ofre på Rigshospitalet, men også for medarbejderne på andre centre for voldtægts ofre i Danmark med tanke på, at også de ville kunne henvise kvinder til mægling.

Undersøgelsen er bygget op om følgende komponenter: Forberedelse af mæglingsaktivitet, mæglingssamtale, undersøgelse af mæglingsforløbet og metodeudvikling. Hensigten har været, at komponenterne gensidigt skulle befrugte og udvikle hinanden.

ad) Forberedelse af mæglingsaktivitet

Målet for den tværfaglige behandlingsindsats på Center for Voldtægtsofre er at hjælpe kvinder, der har været udsat for et seksuelt overgreb med at bearbejde de psykiske følger af overgrebet og læge deres fysiske skader. Mægling er ikke behandling, men en handling mod at genoprette den skade, der er sket, og kan som sådan ses i forlængelse af centrets målsætning om at medvirke til at styrke og rehabilitere kvinder efter et seksuelt overgreb.

Med introduktion af mægling, som et nyt tiltag på centret, var det vigtigt at introducere tankegangen bag og målet for mægling til teamets medarbejdere og diskutere, hvorledes tilbuddet om mægling kunne koordineres med centrets øvrige tilbud om medicinsk og psyko-social behandling til gavn for kvinderne. Spørgsmålet om hvem, der skulle henvises til mægling blev, som jeg vil komme ind på i kapitel 4, diskuteret, ligesom spørgsmålet om, hvornår henvisning kunne finde sted, blev drøftet. Måden hvorpå kvinderne skulle introduceres til tilbuddet om mægling blev ligeledes tilrettelagt i et samarbejde med teamets medlemmer, og pjecen: *Når man bliver seksuelt krænket af et andet menneske*, blev udfærdiget (bilag 4). Også et evt. samarbejde med politiet blev forberedt, før mæglingsaktiviteten blev iværksat. Desuden blev spørgeguides til interview af både kvinder og mænd i forbindelse med undersøgelse af mæglingsforløbet udformet.

ad) Mæglingsamtale

Henvisning til mæglingsamtale vil blive udførligt beskrevet nedenfor i kapitel 4. Forberedelse og gennemførelse af samtalen samt opfølgning vil ligeledes blive beskrevet i kapitel 4.

ad) Undersøgelse af mæglingsforløbet

Deltagerne i undersøgelsen underskrev en samtykkeerklæring (bilag 2) og gav herigennem tilladelse til at stille sig til rådighed for interview om mæglingsforløbet. Kvalitative interview blev gennemført på baggrund af de udarbejdede spørgeguides (bilag 3). Første og andet interview blev foretaget af mægleren, tredje interview blev foretaget af en udefrakommende interviewer.

Første interview havde fokus på:

- Fortællinger om det seksuelle overgreb
- Følelser, tanker og handlinger efter overgrebet
- Motivation, ønsker og forventninger til mægling

Andet interview havde fokus på:

- Den direkte eller indirekte samtale
- Betydningen af samtalen afspejlet i kvindens følelser, tanker og handlinger

Tredje interview, der fandt sted tre måneder senere, havde fokus på:

- Følelser, tanker og handlinger i relation til samtaleforløbet, herunder opfattelsen af mæglerens rolle, samt mæglingens betydning for parternes bearbejdning af overgrebet

Interview med mændene

Undersøgelsen var tilrettelagt således, at de mænd, der accepterede at indgå direkte i undersøgelsen, blev interviewet efter samme semistrukturerede spørgeskema som kvinderne.

Gennemførte interview

1. interview er gennemført med 16 kvinder og 2 mænd
2. interview er gennemført med 6 kvinder og 2 mænd
3. interview er gennemført med 7 kvinder og 2 mænd

Som det fremgår, har det ikke været muligt at gennemføre andet eller tredje interview med alle deltagerne i undersøgelsen. Nogle fordi deres mæglingsforløb ikke var afsluttet, andre fordi ydre omstændigheder gjorde sig gældende (ferie, flytning til udlandet).

27 (ud af 35) interview blev optaget på bånd og transskriberet. At ikke alle interview blev optaget på bånd, skyldtes flere omstændigheder. I samtykkeerklæringen gav kvinderne deres accept af, at interviewene blev optaget på bånd, men såvel i samtykkeerklæringen som ved den mundtlige gennemgang af samtykkeerklæringen blev der udtrykkeligt lagt vægt på, at kvinden på et hvilket som helst tidspunkt kunne afbryde interviewet (og deltagelsen i undersøgelsen). Dette indebar også, at hun kunne frabede sig, at båndoptageren blev sat til, og det benyttede flere kvinder sig af. I enkelte situationer, hvor kvinden var meget oprevet, blev båndoptageren end ikke introduceret. I et enkelt tilfælde (en mand) var kontakten efter mæglerens skøn i fare for at blive afbrudt, hvis båndoptageren blev bragt på banen. Samme mand ønskede ikke at lade sig interviewe senere.

ad) Metodeudvikling

Interviewene blev analyseret af mægleren og dannede baggrund for en løbende justering af såvel introduktionen til mægling som selve mæglingsmetoden. Analysen bidrog også til en justering af de spørgeguides, der blev anvendt ved interviewene.

Interview af en række professionelle var ikke oprindelig medtænkt, men opstod som følge af de spørgsmål og vanskeligheder, der viste sig i løbet af undersøgelsen. Behovet for at interviewe en politimand, en forsvarsadvokat og en kønsforsker opstod under indtryk af hvor få mænd, der svarede på kvindernes henvendelser til dem. Hensigten med interviewene var at høre disse fagfolks erfaringer med mænds reaktioner efter at have begået et seksuelt overgreb. Fokus for interviewene med centrets læge og psykolog var hvorledes henvisning til undersøgelsen fungerede.

Deltagere

I undersøgelsen indgår:

- 15 kvinder, der henvendte sig på Center for Voldtægts ofre efter voldtægt eller forsøg på voldtægt
- 1 udenlandsk "pige i huset", der var blevet seksuelt udnyttet gennem et år

Undersøgelsens målgruppe var unge kvinder i alderen 15 til 24 år, men jeg har i denne rapport medtaget tre kvinder i alderen 30 – 49 år, da deres historier og refleksioner bidrager med vigtige vinkler og perspektiver.

Aldersfordelingen blandt deltagerne i undersøgelsen svarer til aldersfordelingen blandt henvendelser til centret som helhed. I 2003 kom 52 % af henvendelserne fra kvinder i alderen 15 – 24 år, mens 20 % kom fra kvinder i alderen 30 – 49 år³².

Fjorten kvinder var af dansk oprindelse, en kvinde kom fra Grønland og en kvinde fra udlandet.

Tre kvinder havde børn. Seks kvinder havde en mand/samlever/kæreste, otte kvinder havde ingen fast kæreste.

³² Center for Voldtægts ofre Status 2000 – 2004 & Årsrapport 2003.

Kvinderne boede:

Sammen med en/begge forældre	6
Alene i lejlighed eller værelse	6
I delt lejlighed	1
På institution	1
Med ægtefælle/samlever	2

Kvinderne i undersøgelsen kendte de mænd, der havde begået seksuelt overgreb mod dem. Nogle kendte den pågældende særdeles godt, andre var bekendt med ham, og en enkelt havde udelukkende chattet med ham på nettet. Fordelingen ser således ud:

Tidligere kæreste	2
En god ven	4
En bekendt	5
Tidl./nuværende skolekammerat	2
Nabo/husvært	2
Net-dating	1

Overgrebet fandt i ti tilfælde sted i forbindelse med, at parterne var eller havde været til fest eller havde mødt hinanden under andre selskabelige former. Overgrebene fandt sted:

I kvindens hjem	8
I mandens hjem	2
I venners hjem	5
I et baglokale	1

Femten kvinder havde været udsat for vaginal og/eller anal og/eller oral indtrængning, mens en kvinde havde været udsat for voldtægtsforsøg. I et tilfælde var kvinden foruden voldtægt blevet udsat for grov fysisk vold.

Kvinderne henvendte sig med en enkelt undtagelse til centret umiddelbart efter, overgrebet var begået. Seks kvinder modtog kortvarig psykologisk hjælp, mens fem kvinder var i længerevarende psykologisk behandling hos centrets psykolog. Fem kvinder modtog ikke psykologisk hjælp.

Fem kvinder anmeldte overgrebet, elleve kvinder anmeldte ikke overgrebet.

Kvinderne var således på en række punkter som alle andre kvinder, der henvender sig til centret³³. Men de adskilte sig også på en række væsentlige punkter. Omkring en fjerdedel af de kvinder, der henvender sig til centret, er blevet overfaldet og voldtaget af en mand, der er dem ukendt. I denne undersøgelse kendte alle kvinderne den mand, de blev voldtaget af, og de befandt sig næsten alle frivilligt i samme hus eller lokale som han. Overgrebene var med en enkelt undtagelse foregået i hendes, i hans eller i venners hjem. Til sammenligning var knap halvdelen af de voldtægter, centret i 2003 fik kendskab til, begået uden for kvindens eller mandens hjem.

En anden markant forskel er anmeldeshyppigheden. Hvor to tredjedele af kvinderne i undersøgelsen valgte ikke at anmelde, var det omvendte tilfældet blandt alle kvinder, der henvendte sig til centret. I 2003 anmeldte 67 % af kvinderne.

Fjorten ud af seksten kvinder i undersøgelsen var af dansk oprindelse. Blandt det samlede antal kvinder i 2003 udgjorde kvinder af dansk oprindelse 76 %. Blandt de resterende 24 % stammede 10 % fra muslimske lande eller var efterkommere af ind-

³³ Center for Voldtægts ofre Status 2000 – 2004 & Årsrapport 2003.

vandrere fra muslimske lande. Denne gruppe kvinder var ikke repræsenteret i undersøgelsen.

Der tegner sig således et billede af, at kvinderne i undersøgelsen var at finde blandt de etnisk danske kvinder under 25 år, der havde været udsat for voldtægt af en mand, de kender i forvejen. Voldtægten var ofte sket i et hjem efter et festligt lag, og der var en overvægt af kvinder, der undlod at anmelde overgrebet.

Uden for undersøgelsen

Foruden de 17 kvinder, der indgik direkte i undersøgelsen, har der været kontakt med en række kvinder, pårørende og en enkelt sagsbehandler, som var interesseret i at høre eller tale om hvilke muligheder for samtale, der var til rådighed i centret. Jeg vil her give en kort beskrivelse af henvendelserne:

- Tre kvinder, der havde været udsat for overfaldsvoldtægter. De ville gerne i kontakt med gerningsmændene, som på daværende tidspunkt var dømt eller sigtet for voldtægt. Alle var gifte eller samlevende, men da deres mænd ikke ønskede, at de skulle gå videre med sagen, opgav de deres ønske.
- En kvinde der blev henvist af en sagsbehandler. Kvinden boede i samme by som den mand, der var dømt for at voldtage hende, men han var endnu ikke kommet til afsoning. Kvinden blev kontaktet, men svarede ikke på henvendelser fra mægleren.
- En mor til en ung mand, beskyldt - men ikke anmeldt - for voldtægt af en jævnaldrende, henvendte sig for at bede om hjælp til, at de unge fik talt sammen.
- En pige under 15 år voldtaget af en jævnaldrende skolekammerat blev henvist af Teamet for seksuelt misbrugte børn på Rigshospitalet. Sagen endte med, at en lærer på skolen påtog sig den mæglende funktion.
- En kvinde ønskede en samtale med sin kollega og veninde, hvis mand havde voldtaget hende. Mødet blev aftalt, men aflyst i sidste øjeblik.
- Ti kvinder, som af mægleren blev orienteret om muligheden for at få hjælp til at kontakte manden.

Valg af mæglingsmetode

Der er mange forskellige tilgange til, hvordan man udfører konfliktmægling. Den løsningsfokuserede konfliktmæglingsmetode, er den mest anvendte metode i Danmark, og det er også den metode, man som mægler i konfliktråd har som udgangspunkt³⁴.

Som mægler i sager, hvor der er foregået grov vold (knivstikkeri og drab), og hvor volden har haft dybe og vidtrækkende følelsesmæssige implikationer for de involverede, har jeg imidlertid haft behov for at søge inspiration i andre tilgange³⁵.

Mest brugbar har jeg fundet Humanistic Mediation, en mæglingsmodel udviklet af Mark Umbreit, University of Minneapolis, USA (Umbreit 1999). Modellen er udviklet og afprøvet i alvorlige straffesager som grov vold og drab, hvor der foreligger en tilståelse. Inspiration til udvikling af denne model kommer fra en mæglingsmodel ved navn Transformative Mediation, som professorerne Bush og Folger i 1994 beskrev i bogen "The Promise of Mediation". Tankegangen og holdningen bag såvel Humanistic Mediation som Transformative Mediation er i høj grad i overensstemmelse med min egen livsholdning og erfaring som mægler (Riskin 1996).

³⁴ Metoden er beskrevet af Lin Adrian i *Konfliktløsning ved Mediation* ENCORE 2001.

³⁵ Vindeløv (2004) giver en kortfattet indføring i forskellige mæglingsmetoder.

Jeg vil i det følgende tage udgangspunkt i Vibeke Vindeløv's gengivelse af de to forskellige mæglingsmetoder Transformative Mediation og Humanistic Mediation (Vindeløv 2004).

Transformative Mediation

Modellen hviler på antagelser om, at hovedformålene med mægling er at give parterne "empowerment" (styrke) og "recognition" (anerkendelse). En mulig aftale om konfliktens løsning er underordnet hovedformålene, og mæglerens opgave vil alene være at hjælpe, så de i løbet af processen får øget deres oplevelse af styrke og anerkendelse. "Empowerment" anses for opnået, når parterne oplever en øget opmærksomhed på deres eget selvværd og deres evne til at magte hvilken som helst vanskelighed, de måtte møde, uafhængigt af ydre faktorer. "Recognition" er opnået, når parterne, under forudsætning af en vis mængde "empowerment", oplever øget vilje til at anerkende og respondere på andres situation og fælles menneskelige kvaliteter. Modellen har ikke som formål at ændre parternes relation, men at forbedre deres interaktion.

Den transformative mægling udføres derfor som en dynamisk cyklus af aktiviteter, hvor mægleren følger parterne i deres samtale med det formål at forbinde den øgede styrke hos den enkelte med ansvarlighed over for den anden. Succeskriteriet er, at parterne er blevet klogere på sig selv og bedre i stand til at tage ansvar for deres situation.

Humanistic Mediation

Mark Umbreits hovedærinde med mægling er at medvirke til "healing" af de involverede parter for derved at opnå, hvad han kalder sand fred (real peace). Dette kan kun foregå derved, at parterne kommer i en åben dialog med hinanden og derved på trods af konflikten (gen)opdager den anden part som et menneske som en selv. De underliggende antagelser bag Humanistic Mediation er en tro på en indbyrdes sammenhæng mellem alt eksisterende samt en overbevisning om, at mennesker grundlæggende ønsker at leve i fred, og at de opnår øget værdighed og selvbestemmelse ved at møde konflikter åbent.

Humanistic Mediation beskrives således (Umbreit, Vos, Coates and Brown 2004):

"Humanistic mediation represents a "dialogue driven" rather than "settlement driven" form of conflict resolution. It emphasizes the importance of: meeting with the parties individually and in person prior to the joint mediation session, in order to listen to their story, build rapport, explain the process and prepare them for engagement in a mediated dialogue; a non-directive style of mediation in which the parties are primarily speaking to each other with minimal intervention by the mediator; and a mediator attitude of unconditional positive regard and connectedness with all parties, while remaining impartial (e.g. not taking sides)."

Centralt i denne model står altså dialogen mellem parterne. Hvorvidt den fører til en aftale er mindre væsentligt. Det væsentlige er parternes møde, og at parterne gennem at fortælle og lytte til hinandens historier, om hvad der skete mellem dem, får en forståelse af hinanden som mennesker og den forbundethed de både som medmennesker, men især som mennesker knyttet sammen af en kriminel handling har. Denne tankegang ligger tæt op ad, hvad den norske teolog Paul Leer-Salvesen (1999) udtrykker i følgende citat:

"Forholdet mellem gerningsmand og offer er jo ikke slut i og med overgrebet. Selv om de lever adskilt og måske aldrig kommer til at se hinanden igen, er de for altid knyttet til hinanden. Især når overgrebet har været alvorligt."

Metodeovervejelser

Mandlige mæglere

Der er blandt udøvere af mægling mellem offer og gerningsmand forskellige holdninger til, om der skal være en eller to mæglere involveret, og om mæglerne skal være af forskelligt køn. Spørgsmålet var særlig aktuelt i denne undersøgelse, ikke blot på grund af mæglerens tilknytning til Center for Voldtægtsofre og deraf større kendskab til kvinden, men også fordi det her drejede sig om en mands (seksuelle) overgreb på en kvinde. Måske ville mænd i den situation have større tiltro til at møde forståelse og genkendelse hos en mand og i mæglingssituationen finde det betryggende, at mæglerne repræsenterede begge køn. Man kunne imidlertid også forestille sig, at det modsatte ville gøre sig gældende. At mænd, der havde krænket kvinder, ville vige tilbage fra at eksponere sig for sit eget køn.

Det blev muligt at tilknytte to mandlige psykologer med erfaring i mægling til denne undersøgelse og dermed åbne for muligheden af, at mænd kunne tale med mænd. I praksis lykkedes det imidlertid ikke at inddrage de mandlige mæglere i de (tre) tilfælde, hvor mægling blev etableret med mægler til stede. Det skyldtes først og fremmest, at det tidsmæssigt var vanskeligt at koordinere indsatsen, og med de få mæglinger, der blev gennemført, var det ikke muligt at finde en løsning på dette problem. Hvis tilbuddet om mægling i Center for Voldtægtsofre skal gøres permanent, vil tilbuddet til mændene om at kunne tale med en mandlige mægler imidlertid skulle finde en praktisk løsning, og det vil herefter være muligt at undersøge, hvilken betydning mænd tillægger at tale med en person af samme køn.

Tidsmæssigt forbrug

Mægling mellem parter i konflikt er en foranstaltning, som tilstræber et resultat, som er tilfredsstillende for parterne. Spørgsmålet man kan stille er, om resultaterne står mål med den tid og de ressourcer, der medgår ved mægling? Mægleren i denne undersøgelse har været i den privilegerede situation, at der er blevet stillet rigelige midler - og dermed tid - til rådighed. Det har gjort det muligt at afprøve og eksperimentere med forskellige fremgangsmåder i mæglingsprocessen, som næppe vil være mulige under andre forhold. Mæglingsmetoden, der her er blevet afprøvet og beskrevet, må derfor ses som inspiration til lignende tiltag, der vil skulle tilpasses en given institutions vurdering og afvejning af ressourcer og prioriteringer.

4. Samtale – trin for trin

Fremgangsmåde

Jeg vil her beskrive den fremgangsmåde, der med udgangspunkt i ovennævnte mæglingsmodeller, blev udviklet under undersøgelsen.

Efter en voldtægt

Når en kvinde er blevet voldtaget eller forsøgt voldtaget, kan hun henvende sig til politiet, på skadestuen, til egen læge eller komme direkte til Center for Voldtægtsofre på Rigshospitalet. Er overgrebet anmeldt, vil politiet efter en kort afhøring på gerningsstedet eller stationen køre kvinden til centret, hvor hun vil få foretaget en retsmedicinsk undersøgelse og blive medicinsk/gynækologisk undersøgt og behandlet. Også kvinder, der ikke anmelder overgrebet, vil blive tilbudt at få foretaget en retsmedicinsk undersøgelse og ligeledes blive undersøgt og behandlet gynækologisk.

Inden kvinden forlader centret, får hun en tid til konsultation hos centrets læge den førstkommande hverdag. Konsultationen har til formål at følge op på kvindens medicinske helbredstilstand og at tilrettelægge et medicinsk og psyko-socialt behandlingsforløb med henblik på at lindre hendes fysiske og psykiske reaktioner efter det seksuelle overgreb. Behandlingen er tværfaglig med repræsentation af de fag, der findes på et hospital: Læger, sygeplejersker, psykologer og socialrådgivere.

Henvisning til mægling

Centrets læge og psykolog var i undersøgelsesperioden henvisende instans. Ved kvindens første konsultation hos lægen, dannede lægen sig et indtryk af kvindes situation, og hun spurgte blandt andet om kvindens relation til manden. Fornemmede lægen, at kvinden havde tanker om at ville i kontakt med manden, nævnte hun, at en af centrets medarbejdere havde særlig erfaring med dette, og lægen kunne nu enten sætte kvinden i kontakt med mægleren eller udlevere pjecen: Når man føler sig seksuelt krænket af et andet menneske (bilag 4).

Mægling kunne altså komme på tale allerede ved kvindens første konsultation hos lægen, ved den opfølgende kontrol hos lægen fjorten dage senere, men kunne også komme på tale under kvindens samtaler med psykologen eller socialrådgiveren.

Denne henvisningsprocedure har løbende været til diskussion blandt centrets medarbejdere. Spørgsmålet har været, om pjecen "Når man føler sig krænket af et andet menneske" - i lighed med andre pjecer - skulle udleveres til alle kvinder, eller om den skulle være forbeholdt kvinder, der enten selv viste sig at være interesserede, eller som centrets medarbejdere skønnede kunne have glæde af at læse pjecen. Argumenterne for at udlevere pjecen har været, at kvinderne selv var i stand til at afgøre, om tilbuddet om mægling var relevant for dem, og at det var formynderisk at lade centrets medarbejdere tage stilling på kvindens vegne. Argumenterne mod at udlevere pjecen har været, at kvinden kunne finde pjecen upassende at læse, og at hun i sin oprevne og sårbare sindstilstand, kunne opfatte pjecen ikke blot som et tilbud, hun kunne tage imod eller lade være, men som et håndfast vink om, hvad man fra centrets side forventede af hende.

Vi valgte i undersøgelsesperioden at fastholde den beskrevne henvisningsprocedure, og jeg vil i konklusionen i denne rapport vende tilbage til spørgsmålet.

Kontakt mellem kvinden og mægleren

Mægleren tog efter henvisningen direkte kontakt til kvinden og aftalte tid til den første samtale. Det var kvinden, der bestemte, hvor og hvornår samtalen skulle finde sted. Ofte lå den i forlængelse af en aftale hos lægen eller psykologen, men ønskede kvinden, at samtalen skulle finde sted uden for hospitalet, eksempelvis i hendes hjem, blev dette ønske efterkommet.

Formålet med den første samtale var at lytte til, hvilke tanker kvinden havde gjort sig i forhold til manden, og hvad hun gerne ville have skulle ske. Dette kunne indebære at lytte til kvindens historie, men kvinden bestemte selv, hvor meget eller hvor lidt hun ønskede at fortælle. Vigtigst var, at hun ikke kom til at føle sig presset, at hun ikke tog forhastede beslutninger, og at hun fik tillid til mægleren. Det var derfor vigtigt, at mægleren gav klar information om både muligheder og begrænsninger i (mæglingens) processen og præciserede sin egen rolle og funktion.

Kvinderne var ofte usikre og ambivalente i deres ønsker. De både ville og ville ikke, og de havde navnlig en følelse af, at deres tanker om at ville i kontakt med den mand, der netop havde krænket dem, var både unormale og forkerte. Til støtte og inspiration fortalte mægleren sommetider om overvejelser, andre kvinder havde gjort i lignende situationer. Sådanne historier kunne naturligvis påvirke kvinden i en bestemt retning, men kunne også være med til at give hende en følelse af, at hun ikke var den eneste i verden, der havde gjort sig tanker i den retning - om end sådanne tanker i mange andres øjne var svært forståelige og kontroversielle.

Brev

Besluttede kvinden sig for – sommetider efter flere samtaler med mægleren - at kontakte manden, var næste skridt at finde ud af, hvad der skulle ske, og hvordan det skulle ske. Ville kvinden møde manden direkte i en samtale, eller skulle de tale sammen indirekte ved at skrive sammen? Mange havde allerede et brev i tankerne, og spørgsmålet var nu, om kvinden selv ville skrive et brev, om hun ønskede hjælp til at skrive, eller om hun ønskede, at brevet skulle skrives og afsendes af mægleren på Rigshospitalet. Uanset hvilken fremgangsmåde kvinden valgte, var det vigtigt at slå fast, at det ville være frivilligt for modtageren at besvare brevet, og at der ikke fandtes hverken pressions- eller sanktionsmuligheder, hvordan end manden valgte at besvare et eventuelt brev. Mægleren gennemgik derfor sammen med kvinden de forskellige situationer, der kunne opstå, hvis:

- der ikke kom svar på brevet
- der kom et svar på brevet
- der kom et uforstående eller afvisende svar
- der kom en ikke skriftlig reaktion fra manden selv eller fra andre.

Et brev bliver til

Kvinderne havde forskellig tilgang til at udtrykke sig skriftligt, og processen omkring udfærdigelsen af et brev var derfor forskellig fra kvinde til kvinde. Nogle kvinder havde let ved at udtrykke sig skriftligt, for andre var det svært, og mægleren var derfor involveret i brevskrivningen i varierende grad. Igen bestemte den enkelte kvinde selv, hvilken hjælp hun syntes, hun havde brug for, og hvordan hun ønskede den.

Rigshospitalet udgjorde for nogle kvinder et trygt og sikkert sted, og de valgte, at brevet skulle skrives her. Andre følte sig mere sikre hjemme, og mægleren rykkede da

ud til kvindens hjem, sommetider med en computer under armen. Mæglerens opgave var at støtte kvinden i at skrive brevet. Nogle gange betød det, at mægleren sad ved siden af, mens kvinden selv skrev på computer. Andre gange sad mægleren ved computeren og skrev, mens kvinden talte. Sommetider blev der byttet plads undervejs i takt med, at kvinden måtte have et pusterum eller selv ville styre slagets gang. Når et brev, ofte efter mange timers arbejde, var færdigt, blev det udskrevet, og mægleren bad kvinden om at sove på det, eventuelt vise det til andre og overveje, om det skulle rettes, eller der skulle tilføjes noget, før det blev afsendt.

Nogle kvinder skrev brevet for sig selv og mailede det til mægleren, som returnerede brevet med opmuntrende spørgsmål og kommentarer. Aldrig med rettelser. Hver kvinde havde sin egen stil og sin egen udtryksform, og mæglerens spørgsmål og kommentarer havde derfor udelukkende til formål at støtte kvinden i at få formuleret sit budskab så klart som muligt.

Indholdet af et brev

Kvindernes motivation til at skrive til manden vil blive beskrevet i kapital 6. Her skal blot nævnes, at kvinderne alle havde et ønske om at tage til genmæle og fortælle, hvor krænkede de følte sig. Som man kan læse i kvindernes historier (bilag 1), blev mange breve skrevet med blod, sved og tårer. Nogle var ultrakorte, andre lange og detaljerede. Nogle ønskede et møde, andre blot et svar, nogle ønskede ingen af delene. Mies brev, som er gengivet i bilag 5, er et eksempel på et brev, hvis indhold gik igen i mange af de øvrige breve.

Når svaret udeblev

Når brevet var afsendt, holdt mægleren telefonisk, elektronisk eller personlig kontakt med kvinden. Efter den første lettelse og stolthed over at have afsendt brevet, indfandt der sig hos de kvinder, der ikke umiddelbart fik svar på deres brev, en anspændt afventende tilstand. Mæglerens opgave var her at træde vande med kvinderne og hjælpe dem med at udholde ventetiden og uvisheden. Hvor længe bestemte den enkelte kvinde selv. På det tidspunkt hvor kvinden opgav håbet om at få svar, blev kontakten med mægleren afsluttet efter en afrundende samtale.

Når der kom svar

I de tilfælde hvor der kom et svar, afgang det videre forløb af svarets karakter. Der kunne udvikle sig en korrespondance mellem parterne, eller der kunne komme tilsagn fra manden om at ville mødes med kvinden. Mægleren var til rådighed for kvinderne i denne periode og blev kontaktet i varierende omfang. Når kontakten mellem parterne var afsluttet, blev også kontakten til mægleren afrundet.

Samtaler

De mænd, der via brev eller på anden måde, gav tilsagn om, at de ville møde kvinden i en samtale, blev bedt om selv at kontakte mægleren, og der blev aftalt et møde mellem manden og mægleren. Dette første møde med manden foregik efter de samme retningslinier og havde samme formål som beskrevet under mæglerens første møde med kvinden.

Forberedende møder

På det første møde med henholdsvis kvinden og manden blev tid til et opfølgende møde aftalt. Formålet med det eller de efterfølgende møder var at forberede parterne på at sidde ansigt til ansigt med hinanden. På møderne blev der talt om:

- mæglingssamtalens formål
- parternes forventninger til at møde hinanden
- hvad de hver især havde behov for at tale og spørge om
- mæglerens rolle under samtalen
- eventuelle bisiddere

Med Mark Umbreits ord³⁶, er det mæglerens opgave i de forberedende samtaler at "push all buttons". Parternes øjne skulle åbnes for, hvad de bevidst eller ubevidst ønskede og forventede af samtalen. Hver især havde deres egen dagsorden, og det var denne dagsorden, mægleren i de forberedende samtaler kunne tale med parterne om, forberede, stille spørgsmål til og måske udfordre, så ingen af parterne nærede urealistiske forventninger til mødet med hinanden.

Som mægler kan man - hvor parterne er interesserede i det – agere "go-between" og under forberedelserne bære information og spørgsmål frem og tilbage mellem dem. Det kan f.eks. være vigtigt for kvinden at vide, om manden vil svare på et eller flere spørgsmål, som er centrale for hende. Og for manden at lade kvinden vide, at hun ikke behøver at være bange for ham. Man skal som "go-between" være opmærksom på og varsom med hvilke oplysninger, man viderebringer, således at parterne ikke føler sig bundet af eller i samtalen bliver holdt ansvarlige for, hvad de har tænkt eller sagt forud for samtalen. For et er, hvad man tænker, når man sidder for sig selv, eller overfor en mægler, noget andet er, hvad man tænker og har lyst til at sige, når man sidder over for hinanden.

Parterne blev spurgt, om de ønskede at have en bisidder med ved samtalen, og de blev informeret om, at begge på forhånd skulle godkende hinandens bisiddere, og at mægleren forud for samtalen ville have et forberedende møde også med bisidderne.

Når begge parter gav grønt lys for, at der kunne fastsættes et tidspunkt for samtalen, var det mæglerens opgave at finde et passende og neutralt sted, hvor samtalen kunne finde sted. Herefter blev det aftalt:

- hvem der skulle komme først og sidst til lokalet
- hvordan de skulle hilse på hinanden
- hvor de skulle sætte sig i lokalet
- hvem af parterne, der skulle tage ordet først
- hvor de skulle opholde sig under eventuelle pauser undervejs
- hvordan de skulle tage afsked med hinanden

Formålet med denne minutiøse planlægning af rammerne omkring samtalen var at komme parternes nervøsitet i møde og reducere de øjeblikke af usikkerhed, som kan opstå undervejs.

Parterne blev også bedt om at tænke på, hvor de ville gå hen umiddelbart efter samtalen og at sørge for at have nogen at være sammen med. Desuden blev der bedt om tilladelse til, at mægleren ringede dem op et par dage efter samtalen for at høre, hvordan de havde det ovenpå samtalen.

Mæglerens rolle under de forberedende samtaler

Hensigten med de forberedende samtaler var, foruden at forberede parterne på at sidde over for hinanden, at mægleren og parterne fik skabt god kontakt til hinanden, så de og deres nærmeste kunne fæstne lid til, at de var i trygge og professionelle hænder. Det var ikke mæglerens rolle at tage stilling til, hvad der var sandt eller

³⁶ Personlig kommunikation.

usandt, men at anerkende den sandhed, som de hver især havde om, hvad der var sket. Det var ligeledes mæglerens rolle at støtte og opmuntre parterne i deres ønske om at møde hinanden, uden hverken at støtte urealistiske håb og forventninger eller presse dem til at gennemføre noget, de havde betænkeligheder ved.

Som mægler kan man under de forberedende samtaler blive gjort bekendt med forhold eller sider af en personlighed, som peger i retning af, at personen kan have vanskeligt ved at gennemføre en samtale (sprogligt eller følelsesmæssigt). Mægleren kan også få en oplevelse af, at en eller begge parter vil være ude af stand til at lytte til den anden, eller fremviser en adfærd, som vil kunne opleves som krænkende. Er det tilfældet, er spørgsmålet, om mægleren skal gribe ind og på eget initiativ afbryde forberedelserne og dermed afskære parterne fra at mødes, eller om mægleren skal delagtiggøre parterne i sin opfattelse og overlade det til parterne selv at afgøre, om samtalen skal finde sted? I denne undersøgelse opstod situationen ikke, og var den opstået, ville mægleren have valgt at overlade beslutningen til parterne selv.

Samtalen

Hvor mæglerens rolle i forberedelserne havde været aktiv og energisk, kan man betegne mæglerens rolle i samtalen som aktivt nærværende, men tilbagetrukket, når først isen var brudt. Dette gjorde mægleren ved selv at tage ordet først og byde parterne velkommen. Mægleren fortalte, hvad formålet med samtalen var, og hvilke rammer, man allerede på forhånd var blevet enige om, skulle gælde for samtalen. Desuden mindede mægleren om sin egen uvildige og neutrale position, og at samtalen var omfattet af fortrolighed. Intet af, hvad mægleren sagde, var nyt for parterne. Det var alt sammen blevet talt om i de forberedende samtaler, men hvad man har hørt og er blevet enige om under private former, kan få en anden betydning, når man sidder over for hinanden og i fællesskab skal acceptere betingelser for samtalen. Mæglerens indledning havde også til formål at give parterne tid til at komme til stede og vænne sig til at være i stue sammen igen. Og at slå tonen for samtalen an.

Samtalen blev herefter overgivet til parterne. Hver især havde de i de forberedende samtaler med mægleren gjort sig klart, hvad de ville sige, hvad de ønskede at høre, hvilke spørgsmål de ville stille, hvilke evt. aftaler de gerne ville tale om. Mægleren kunne derfor nu læne sig tilbage og overlade samtalen til parterne selv. Fra en tilbagetrukket, men opmærksom position kunne hun følge og støtte samtalen uden at styre den. Det gjorde parterne selv, og samtalen bevægede sig uden fast struktur i de retninger og i det tempo, parterne selv valgte. Mægleren var naturligvis under de forberedende samtaler blevet klar over, hvad der kunne blive vanskeligt for hver af parterne, og de var blevet gjort klart, at de kunne hente støtte hos mægleren, hvis de havde behov for det. Alene den bevidsthed viste sig at være tilstrækkelig til, at de selv klarede skærene.

Opstod der situationer, hvor en af parterne henvendte sig direkte til mægleren, eller fandt mægleren det passende og hensigtsmæssigt selv at sige noget, blev dette gjort på en måde som tilstræbte at støtte og anerkende både den ene og den anden part.

Samtalerne varede 2–3 timer, og der blev ikke holdt pauser. I samtalerne opstod imidlertid tidsrum, hvor parterne sad tavse og enten tænkte eller sundede sig til næste ryk. Man kunne også opleve, at de pludselig tog en afstikker til noget, de begge kendte til, men som intet havde med den konkrete situation mellem dem at gøre. Når et sådant "frikvarter" var overstået, vendte de oftest selv tilbage til dialogen om, hvad der var passeret mellem dem. I løbet af samtalerne blev der stillet mange spørgsmål, og sommetider blev det samme spørgsmål stillet på mange forskellige måder. De svar, der blev givet, syntes til tider at være vanskelig fordøjelige for begge parter, eller de ønskede at være sikre på, at den andens svar ikke ændrede sig, som samtalen skred

frem. Her kunne mægleren diskret vælge at opsummere, hvad der var blevet sagt og spørge parterne, om de var blevet parate til at gå videre. Igen var det vigtigt ikke at definere eller styre samtalen, men at opstille muligheder for parterne, som de kunne vælge eller fravælge.

Når samtalen nærmede sig sin afslutning, tog mægleren igen ordet for at afrunde samtalen og minde om de aftaler, der var indgået forud, om hvordan parterne tog afsked med hinanden. Mægleren stillede spørgsmålet, om de stadig ønskede den fremgangsmåde, eller om de ønskede den ændret. Parterne tog herefter afsked med hinanden og forlod lokalet sammen eller enkeltvis.

Når overgrebet er anmeldt

Når overgrebet er anmeldt, ejer kvinden, som Nils Christie (1978) beskriver ikke længere sagen, og mægleren rettede derfor henvendelse til sagens ejer, politiet, når en kvinde, der havde anmeldt overgrebet til politiet, ytrede ønske om at møde manden.

Der er i princippet intet til hinder for, at parterne mødes, når sagen er anmeldt, men af hensyn til efterforskningen, vil politiet være utilbøjelige til at medvirke til mægling, med mindre der foreligger en tilståelse, eller hvis sagen tegner sig til at ende med tiltalefrafald.

Når efterforskningen er afsluttet, og en sag afventer at komme for retten, vil anklagemyndigheden ligeledes være utilbøjelige til at anbefale, at mægling finder sted. Det vil kunne svække anklagemyndighedens sag, for som en anklager udtrykte det: I værste fald kunne ofret finde på at forelske sig i gerningsmanden, og så vil sagen jo falde helt fra hinanden. Når der er afsagt dom, er der til gengæld intet, der forhindrer parterne i at mødes til mægling, men dette har ikke været aktuelt i denne undersøgelse.

Fortrolighed ved mægling

Ligesom frivillighed er fortrolighed en forudsætning i enhver form for mægling. Parterne skal kunne tale frit og vide sig sikre på, at hvad der bliver sagt, ikke bliver fortalt videre – hverken af mægleren eller af parterne. Hvor mægleren er omfattet af tavshedspligt, vil det imidlertid være urimeligt at forlange af parterne, at de intet må sige til andre om, hvad de har oplevet under mæglingen, som for de fleste vil være en skelsættende oplevelse. Behovet for at fortælle sine nærmeste, hvad der har haft betydning for én vil opstå, og derfor er det vigtigt både under de forberedende samtaler og i både begyndelsen og afslutningen af selve samtalen mellem parterne, at tale om vigtigheden af at overholde fortrolighed, og samtidig være åben for at tale om, i hvilken udstrækning fortroligheden skal overholdes. Parterne kan således indgå aftaler om, hvad de vil fortælle udadtil.

Fortroligheden kan i sagens natur kun være moralsk forpligtende. Begge parter kan vælge at bryde fortroligheden, og kvinden har mulighed for – måske på grundlag af samtalen – at indgive en anmeldelse til politiet. I det tilfælde opstår spørgsmålet, om mægleren kan indkaldes som vidne. Mæglere er ikke som præster, læger og advokater omfattet af Retsplejelovens paragraf 170, som indeholder en regel om såkaldt vidneprivilegium, hvorefter de kan afstå fra at afgive forklaring om, hvad der er sagt og sket i forbindelse med udøvelse af deres professionelle erhverv (Vindeløv 2004). Mægleren vil altså kunne indkaldes og blive afhørt under vidneansvar. Ingen mægler

er til dato blevet indkaldt som vidne i retten i sin egenskab af mægler, men situationen kan som sagt – hvor uheldig den end måtte forekomme – opstå³⁷.

Mæglerens neutralitet og upartiskhed

Mægling bygger foruden frivillighed og fortrolighed på mæglerens neutralitet og upartiskhed, det vil sige, at mægleren skal forholde sig neutral til sagen og upartisk til parterne. Der hersker imidlertid ikke, ej heller blandt mæglere, tvivl om, at det er umuligt helt at holde sig fri af egne normer, værdier og fordomme. Spørgsmålet er derfor, hvorledes man forholder sig til egne værdier og fordomme, således at de ikke kommer til at blande sig eller kommer til at stå i vejen for at kunne udføre hvervet som mægler. Det er i den henseende vigtigt, som hver gang man stiller sig til rådighed som hjælper, at være sig sine egne værdier bevidst, og at man, inden man påtager sig en mægling, gransker sig selv for at være sikker på, at man vil kunne forholde sig neutral og upartisk i den pågældende mægling. Og at man som mægler søger hjælp, hvis man undervejs kan mærke, at man er ved glide til den ene eller anden side eller bliver for følelsesmæssigt berørt af sagens indhold.

I andre sammenhænge (konfliktråd, statsamterne, retsmægling) har man arrangeret sig sådan, at mægleren er en person, der ikke på anden vis er involveret i de parter, der søger mægling. I konfliktråd varetages mæglingen af lægpersoner (med en kort uddannelse i mægling) uden tilknytning til politi eller domstole. I Statsamterne er der en skarp adskillelse mellem de psykologer og jurister, der er involveret i sagsbehandlingen af en skilsmisse eller forældremyndighedssag, og de psykologer og jurister der varetager mægling i sagen. I retsmægling foretages denne af en advokat eller dommer, som, hvis sagen ender i retten, ikke kan hverken føre eller dømme sagen.

I denne undersøgelse var mægleren imidlertid ansat i Center for Voldtægtsofre, hvilket stillede hende i en vanskelig position i forhold til både kvinden og manden. For ét er, hvad mægleren selv mente om sin evne til at forholde sig neutral og upartisk, noget andet var, om parterne fandt mægleren troværdig. Jeg har tidligere påpeget, at brug af termen "voldtægtsofre" sprogligt signalerer en stillingtagen til den krænkelse eller overgreb, der har fundet sted. Både kvindernes henvendelse til Center for Voldtægtsofre og mæglerens ansættelse i centret kan derfor have været medvirkende til, at nogle mænd har foretrukket at holde sig væk. Omvendt kan det tænkes, at nogle kvinder, som har følt sig vel modtaget og behandlet på centret, har udstrakt den tillid, de har fået til centrets øvrige personale, til også at omfatte mægleren, hvilket kan have været selve forudsætningen for, at de har turdet give sig i lag med at kontakte manden. Selv om mægleren allerede i den første kontakt med kvinden gjorde sin rolle som neutral og upartisk mægler klar, opstod der for nogle af kvinderne, som jeg senere vil vise, vanskeligheder omkring opfattelsen af mæglerens rolle, når parterne mødte hinanden i en samtale med mægleren for bordenden.

Mæglerens tilknytning til Center for Voldtægtsofre har været både en forudsætning og et vilkår for at kunne gennemføre denne undersøgelse, men der rejser sig en række spørgsmål omkring mæglerens neutralitet og upartiskhed, som det vil være vigtigt at diskutere, hvis tilbuddet om mægling skal indgå som et permanent tilbud på centret fremover.

³⁷ I Forslag til Europa-parlamentets og Rådets Direktiv om visse aspekter af mægling på det civil- og handelsretlige område (KOM (2004) 718 endelig) fremsættes i Artikel 6 et forslag til at værne om mæglerens tavshedspligt ved at sikre mægleren mod at blive indkaldt som vidne.

5. Det empiriske materiale

"You save yourself or you remain unsaved"
Alice Sebold³⁸

Det empiriske materiale består af interview og samtaler med kvinder og enkelte mænd, og af breve og egne optegnelser. Det er bearbejdet og tematiseret for at kunne belyse og besvare:

- Hvad får en kvinde/mand til at ønske mægling?
- Hvad er oplevelsen og udbyttet af mæglingsprocessen?

Man kan i bilag 1 læse et sammendrag af hver enkelt kvindes historie. Alle navne er opdigtede ligesom oplysninger, der ville kunne identificere personer, er ændrede.

Kvinderne

Dette afsnit vil indeholde kvindernes udsagn om:

1. Tanker om straf og hævn
2. Ønske om genoprejsning
3. Omgivelsernes reaktion
4. Hvad blev opfyldt, og på hvilken måde skete det?
5. Oplevelse af mæglerens rolle
6. Refleksion

1. Tanker om straf og hævn

Kvinderne i denne undersøgelse havde alle behov for at markere, at der var begået en forfærdelig og uretfærdig handling mod dem, og de mente alle, at den mand, som begik uretfærdigheden, burde og skulle straffes. De valgte imidlertid at gå forskellige veje. Nogle anmeldte overgrebet, andre undlod at anmelde, og man kan om begge grupper sige, at beslutningerne blev truffet på baggrund af vidt forskellige og meget personlige overvejelser. Det var således ikke overgrebets karakter eller grovhed, der var udslagsgivende for, om der blev indgivet en anmeldelse. Tidligere oplevelser, kendskab til manden, omgivelsernes påvirkning, egen omsorg og bevisets stilling var med til at påvirke afgørelsen. Og ikke mindst den enkeltes opfattelse af, hvad straf kan og skal udrette.

I fem tilfælde blev overgrebet anmeldt til politiet: I et tilfælde blev politiet tilkaldt til en hårdt såret og voldtaget kvinde. En kvinde anmeldte efter tre ugers vaklen for at følge familiens ønske. To kvinder anmeldte umiddelbart efter overgrebet. En kvinde anmeldte i vrede og fortvivlelse over ikke selv at kunne få manden i tale.

Elleve kvinder anmeldte ikke overgrebet. De ønskede i lighed med de fem ovennævnte kvinder, at manden skulle straffes – eller i det mindste gøres klart, at han havde været uacceptabelt grænseoverskridende over for dem, og jeg vil her gengive nogle af deres tanker om straf og hævn.

³⁸ Alice Sebold (2002) i *Lucky*, en selvbiografisk roman om voldtægt.

"Jeg synes på en måde, han skal have en straf, men jeg tror mere på en personlig straf, for via at vi har været venner, så tror jeg også, det et eller andet sted vil gøre ondt på ham, at han har såret mig. Jeg tror på det gode i mennesker og på, at han har følelser." (Nana)

"Jeg synes, han skal straffes ved at vide, at han har gjort mig og min mand ondt. Det synes jeg, er den værste form for straf - at vide, hvor ondt man har gjort et andet menneske. Han skal straffes i sin hjerne. I sin skam og sin skyldfølelse og i at ændre sit liv og sin situation. Det synes jeg er en straf, så hatten passer." (Beth)

"Jeg har sgu aldrig hørt om nogen, der er blevet rask eller er blevet et bedre menneske af at være i ungdomsfængsel. Jeg kunne godt tænke mig, at han kom til noget psykolog. Så ville der komme en eller anden form for garanti på, at han ikke vil gøre sådan noget igen." (Josefine)

"Min mening er stadig, at han burde få skåret dyret af! Så er der ikke mere sex til ham. Han kan jo ikke finde ud af at tænke med det øverste hoved, når det nederste hoved snakker til ham. Han skal straffes, så det gør ondt, så han kan mærke, at han har gjort noget galt. Jeg vil gerne se ham lide på den måde, som jeg lider. Det er min mening." (Camilla)

"De andre syntes, jeg skulle anmelde det. Da jeg ikke ville det, så ville de have, at der var nogen, der skulle gøre noget mod ham. På en måde havde jeg jo lyst til, der skulle ske et eller andet, sådan så han vidste, hvordan jeg følte. Men samtidig så syntes jeg, at der ikke var nogen grund til at gøre mere skade." (Monica)

Kvinderne citeret her fravalgte retssystemets indgriben og sanktionering, men de undlod ikke at gøre sig tanker om straf, og de tænkte saftige tanker om hævn. Deres tanker om straf gik i retning af både gengældelse og forbedring, men det var retninger, som det retslige system ikke kan honorere. De ønskede, at manden skulle konfronteres med det fysiske og psykiske resultat af overgrebet: smerten, angsten, kvalmen, søvnløsheden og vreden. Han skulle se, og han skulle mærke deres lidelse. Det skulle være hans straf og samtidig en appel til hans menneskelige side. Det var over for dem, ikke et retsligt system, han skulle stå til ansvar for sin handling.

2. Ønske om genoprejsning

På Center for Voldtægtsofre må vi gang på gang konstatere og melde ud, at det er meget svært, ja næsten umuligt, at sige noget generelt om kvinder, der bliver voldtaget. De er vidt forskellige personer med forskellige liv bag sig, og de forholder sig til overgrebet ud fra hver deres overlevelses- og livsstrategi. Det vil man kunne læse ud af de historier, der er gengivet i denne rapport (bilag 1). Det bemærkelsesværdige ved kvinderne i denne undersøgelse var, at de alle - fra hver deres udgangspunkt, med hver deres tvivl og tro tog et skridt i den modsatte retning af, hvad man forventede i deres situation.

Nogle kvinder stilede fra første færd mod at sidde ansigt til ansigt med manden. Andre kunne ikke drømme om at se ham igen og ville udelukkende meddele sig skriftligt, nogle med henblik på at få svar, andre blot for at tilkendegive deres mening. Men uanset måden de valgte at meddele sig på, var der stor overensstemmelse mellem, hvad de ønskede at opnå:

- At få luft for deres følelser
- At stille spørgsmål og få en forklaring
- At fortælle om konsekvenserne af overgrebet
- At få anerkendelse og respekt – og en undskyldning
- At give mening til en meningsløs handling
- At kunne føle sig i sikkerhed
- At få en afslutning og komme videre i livet

Ikke alle kvinder ønskede alt. For nogle var noget mere presserende end andet, og jeg vil her knytte nogle kommentarer til de enkelte punkter og lade citater illustrere kvindernes ønsker.

At få luft for følelser

Kvinder, der har oplevet et seksuelt overgreb, befinder sig umiddelbart efter i et følelsesmæssigt kaos af vrede, rædsel, sorg og afmagt - følelser af en karakter og styrke, som de måske aldrig før har oplevet. Reaktionen på at have befundet sig i en afmægtig situation kan være så stærke, at kvinderne føler, at de er ved at miste grebet om deres tilværelse, at de er ved at gå under, og i deres indre kæmper de for at genvinde kontrol og balance. Hver kvinde gør det på sin måde og finder sin egen vej forment af tidligere erfaringer og nuværende muligheder.

For kvinderne i denne undersøgelse gik vejen til at genvinde kontrol og balance så at sige gennem ophavsmanden til deres reaktioner. De tog luft ind og blæste deres følelser ud i hovedet på ham. De viste ham deres foragt, og de udpenslede deres hævngherrige følelser.

"Jeg synes ikke, han kan blive skældt ud nok, for det han har gjort. Jeg vil fandme ´ gerne råbe lidt ad ham. Jeg synes fandme ´, at han har fortjent at få noget skæld ud. Jeg vil gerne fortælle ham, hvor stor en nar han er. Hvor meget han egentlig lægger sit ansvar fra sig, hvor meget han egentlig sjusker med sit eget liv."
(Josefine)

"Jeg skrev til ham, om han var klar over, hvad han havde gjort ved mig og ved min mand. Jeg skrev jeg var meget vred på ham, meget vred, og at jeg ikke ønskede at se ham mere. Jeg fik samlet det i: "Hvad fanden bilder du dig ind din modbydelige stodder at have voldtaget mig - lige meget, at du har været fuld eller ædru, eller hvad du har været. Hvad fanden bilder du dig ind?"..... Det var som at tage en klump ud af maven og have den i hånden og kigge på den og sige: Det dér er min vrede. Den har jeg ret til. I stedet for at blive i offerrollen."
(Beth)

Alle kvinder kendte manden i forvejen, nogle af dem kendte ham endog særdeles godt, idet de var venner, kammerater, naboer eller tidligere kærestes. De kendte derfor både hans stærke og svage sider, hvad der for nogle gjorde det vanskeligt at tage entydigt afstand fra hans handling.

"Jeg havde skyldfølelse, medlidenhed og en hel masse følelser, som ikke kunne bruges til noget. Jeg undskyldte ham på grund af, at han havde drukket og ditten og datten. Jeg var godt klar over, at han havde begået sin misgerning i alkoholtåger. Men det var ikke nogen undskyldning. Det kan jeg som gammel alkoholiker skrive under på."
(Beth)

For di parterne kendte hinanden i forvejen, blev voldtægten ikke blot et fysisk og psykisk overgreb, men også et brud på en relation. Ikke nødvendigvis en lang og tæt relation, men en relation, som var skabt på baggrund af tillidsfulde følelser og forventninger til hinanden. Når parterne overhovedet befandt sig i fysisk nærhed af

hinanden, var det netop på grund af en tillidsfuld relation mellem dem. Kvinderne havde valgt nærheden, og situationen var ofte startet med et helt almindeligt fortroligt og tillidsfuldt samvær, som pludselig skiftede karakter. I det følelsesmæssige kaos som opstod efter overgrebet, stod kvinden derfor ofte med et ben i begge lejre, hvor de varme følelser stadig var varme, men nu blandet op med en begyndende rædselsvækkende erkendelse af, at de var blevet udnyttet og ydmyget af netop den person, som de havde varme følelser for.

"Jeg ved ikke, om du kan sætte dig ind i min situation? Vi var venner, jeg stolede på dig og nu er tilliden til dig væk. Jeg føler mig ydmyget og ussel. Der er sket noget indeni mig, jeg kan mærke det hele tiden, og det er meget ubehageligt. Der er en tristhed og masse ubehagelige flash backs, om hvad der skete den nat. Det er det, jeg vågner op til om natten, og det jeg tænker på hele dagen. Og jeg er samtidig ked af, at det venskab vi havde, nu er smuldret." (Brev fra Mie)

"Et eller andet sted holdt jeg af ham, for vi havde jo været venner. Så det var sådan en rimelig svær situation at stå i, syntes jeg. Så jeg havde brug for at fortælle ham, at jeg ikke syntes, det var ok, det han havde gjort imod mig." (Nana)

"Jeg kan godt blive bange for, at jeg har positive følelser overfor ham. At det er en fælde. Andre vil måske sige: "Slå ham oven i hovedet og løb så hurtigt du kan." Eller: "Han skal bare vide, hvor dum han er." Det siger folk jo. Det er også rigtigt. Jeg har bare ikke hele tiden en følelse af raseri. Jeg har svært ved at finde den, og jeg har svært ved at holde fast i den." (Andrea)

"Jeg ville ønske, det bare var en eller anden sindssyg stodder ovre i Frederiksberg Have, jeg aldrig havde haft noget at gøre med. Så kunne jeg forholde mig til det på en anden måde. Det er han bare ikke. Nogle dage vil jeg aldrig se ham mere, andre dage tænker jeg på alt det gode, vi har haft før i tiden. Alt det virkelig rare, vi har haft. Skal det virkelig gå over styr bare på grund af det? Men så siger jeg til mig selv, at det er ikke "bare". Der er ikke noget "bare" i det her. Det var ikke "bare" en hændelse. Der er meget mere i det end som så." (Beth)

At fortælle om konsekvenserne af overgrebet

"Jeg ville ønske, han kunne mærke i bare ét minut, hvordan jeg har det indvendigt hele tiden." (Camilla)

En mand kan ikke på nogen mulig måde bringes til at mærke, hvad en kvinde mærker efter et overgreb, men han kan bringes til at høre om hvilken lidelse, han har været årsag til, og hvilke alvorlige og indgribende konsekvenser overgrebet har haft. Han kan høre om rædslen i kroppen, om at lukke sig inde og føle sig beskidt og ussel, om billederne og lydene, der vender tilbage, om selvmordstanker. Om ikke bare en krop, men også en tilværelse, der med ét er blevet forandret.

"Jeg ønsker, han skal vide, hvad han har gjort ved mig. At han har såret mig helt derinde, hvor jeg troede, jeg var urørlig. Han kan ikke føle min smerte, men han skal forstå, hvad han har berørt." (Cecilie)

"Jeg vil fortælle ham, at jeg har en lille dreng på tre år, og hvor meget han har ødelagt mit liv. Rigtig meget. Hvor meget han har ødelagt min krop. Jeg vil altid se det. Uanset om jeg bader eller kigger mig i spejlet. Jeg vil altid huske ham." (Bertha)

"Det kan godt være, det er egoistisk, men jeg vil gerne have, at han mærker det, jeg mærker. At han bare får én søvnløs nat, så han kan mærke, hvordan det er."
(Camilla)

Overgrebet skulle ikke gå sporløst hen over mændene. Kvinderne havde et ønske om at straffe, men de havde også et ønske om at opnå en form for forståelse og ikke mindst et håb om, at deres smerte ville indprente sig stærkt i mændenes bevidsthed. Mændene kunne ikke fjerne kvindernes smerte, men de kunne hjælpe dem med at bære den ved at påtage sig skylden for at have gjort dem fortræd.

"Jeg vil fortælle ham om alle de ting, han har skadet, alle de ting han har ødelagt. Han skal vide, at han har været lige ved at få mig til at begå selvmord. Han skal vide at uanset hvad, så er det hans skyld, hans fejl."
(Josefine)

"Du er bare så meget skyld i, at mit liv ikke fungerer nu. Det er bl.a. din skyld, at jeg ikke kan passe mit job, som jeg jo lige har fået. Din skyld at jeg ikke kan være alene, din skyld at jeg ikke kan være sammen med mange mennesker. Din skyld, at jeg ikke kan sove, uden at jeg skal gennemleve det hele igen og igen."
(Brev fra Christiane)

Nogle af kvinderne ønskede ikke at udstille deres følelser. Der var dem, der ikke ville drømme om at vise eller give mere af sig selv til de mænd, som allerede havde fået - eller taget - alt for meget. De ønskede ikke, at mændene skulle se så meget som antydningen af en tåre eller få mulighed for at aflæse deres indre. Af den grund valgte de, at kommunikere på skrift, hvad enten kommunikationen blev kort og kontant eller blev skrevet med flere ord.

At stille spørgsmål og få en forklaring

Hvorfor? Hvorfor gjorde han det? Hvordan kunne det ske? Hvad tænkte han på? Disse spørgsmål hører vi ofte stillet af kvinder, der er blevet voldtaget, og det var også de spørgsmål, som lå kvinderne i denne undersøgelse mest på sinde. Spørgsmålene gik igen i de breve, der blev skrevet, og var det første kvinden spurgte om, hvis parterne mødtes: Hvorfor gjorde du det? Hvor kunne du?

Mennesker, der kommer ud for uventede hændelser, søger ofte efter en årsag til hændelsen, og kvinderne havde, længe før de rettede spørgsmål til mændene, selv forsøgt at finde årsagen: I deres egen adfærd, i misforståelser, i alkohol, i uklare signaler. Men hverken kvinderne selv eller nok så kloge og hjælpsomme pårørende, veninder eller behandlere kan forklare, hvorfor overgrebet fandt sted. Det kan kun den mand, der begik overgrebet. Og sommetider kan heller ikke han finde svaret. Men han kunne få chancen, og det var den, kvinderne vovede at give. De ville kende mændenes version af historien om overgrebet, så de kunne lægge den side om side med deres egen version. Så vidste de om ikke andet, hvad de skulle forholde sig til. Hellere kende hans version, hvor grum den end måtte være, end at leve videre med forestillinger og fantasier.

"Jeg vil gerne have, at du fortæller mig, hvad du tænkte på. Hvad der kørte igennem hovedet på dig, da du lige pludselig finder ud af, at det var så forkeret for mig? Jeg vil gerne vide, om du syntes at jeg lagde op til noget den aften, eller hvad der kunne få dig til at tro, at det var okay? Selvom det måske er ubehageligt, vil jeg gerne vide, hvordan du ser på tingene. Hvis jeg kan komme til at forstå, hvad der gik gennem dit hoved, kan jeg måske få lidt sammenhæng i tingene - så kan jeg forholde mig til det - og komme til at slappe af igen."
(Camilla)

"Jeg ville have svar på en hel masse ting. Jeg følte mig, som om jeg ikke vidste noget. Jeg tænkte bare, hvorfor skete det? Jeg følte mig som et stort spørgsmålstegn.....Jeg håber, at jeg ud af det her kan få ham til at være mere ærlig overfor mig og fortælle mig, hvorfor det skete. Om det var mig, der sendte forkerte signaler, der har fået ham til simpelthen.....Det er klart, man kan ikke lade være med at tænke, at man nok også selv har haft noget skyld." (Nana)

"Hvordan kunne du dog finde på det? Hørte du slet ikke, at jeg sagde nej? Forstod du ikke, at du tvang mig til noget, jeg ikke ville? Er du ikke flov? Jeg var meget beruset, og det var du nok også, men det berettiger dig ikke til at gøre noget mod min vilje. Hvad tænkte du egentlig på? Man kan da ikke udnytte folk på den måde. Det har jo intet med sex at gøre. Sex er rart, det var det her ikke." (Brev fra Mie)

At give mening til en meningsløs handling

I samtalerne med kvinderne blev det sagt igen og igen, at sket var sket. Det kunne ikke gøres om eller godt igen. Men det skulle stoppes. Det måtte aldrig ske igen. Ingen måtte udsættes for noget så meningsløst og ondt, som de var blevet udsat for. Kun ved at forhindre en gentagelse, kunne den meningsløse handling få mening. Derfor var det vigtigt for kvinder at vide, hvilke tanker mændene efterfølgende havde gjort sig om deres egen handling. Havde de tænkt på det, reflekterede de over det? Havde de lært noget?

"Det bedste, der kunne ske, ville være, at han blev klar over, hvad han havde gjort. At han angrede dybt, og at han ville gøre noget ved sit alkoholproblem. Det ville være et minimumskrav. At han gjorde noget ved sig selv. Vi kan ikke ændre på det, der er sket, men måske kan han ændre på sin fremtid, så det ikke er en anden, det går ud over på et tidspunkt." (Beth)

"Jeg er interesseret i, at det ikke sker igen. Så jeg vil spørge ham, hvad fanden han har tænkt sig at gøre ved det. Jeg vil gerne høre, om han har tænkt sig at leve i cølibat eller gøre et eller andet for at vise, at han faktisk er ked af det og virkelig fortryder det. Man bliver nødt til at beslutte sig for, hvad man har tænkt at gøre i den sammenhæng. For ellers er man fandme ikke noget ordentligt menneske. Så har man ikke rettet sig ordentligt. Så tør man ikke se det i øjnene, man har gjort." (Josefine)

"Jeg har tænkt på, om jeg skulle melde dig til politiet, men det kommer der alligevel ikke noget ud af. Og jeg er heller ikke interesseret i, at du skal straffes på den måde. Det, der er vigtigt for mig, er at mødes med dig og fortælle dig, hvor ondt det har gjort på mig, så du tænker dig om en anden gang og ikke udsætter andre for det samme, som jeg blev udsat for." (Brev fra Mie)

"Jeg vil fortælle ham, at han skal lytte bedre til piger. At selvom de ikke råber og skriger, så er det stadigvæk et krav at blive hørt. Måske sige til ham, at han skal lade være med at drikke for meget alkohol. Det var det, der har været skyld i det, der skete." (Nana)

At få respekt og anerkendelse – og en undskyldning

Voldtægt er en disrespektfuld handling og en underkendelse af et andet menneskes integritet. Helt på denne måde formulerede kvinderne sig ikke, men de oplevede det på egen krop. Et andet menneske havde – intentionelt eller ved en fejltagelse - underkendt dem som et værdifuldt og selvbestemmende menneske.

Det skete, at manden selv tog initiativ til at råde bod på skaden. Flere af kvinderne havde kort efter overgrebet modtaget en eller flere sms'er, hvor manden tilkendegav, at han var klar over, at det, der var sket mellem dem, ikke var helt fint i kanten. Andre fik sms'er, som om intet var hændt. Enkelte af dem fik sågar en undskyldning pr. sms, som dog på det tidspunkt kunne være svær at acceptere.

"Lige da han skrev den der "undskyld" besked til mig, så havde jeg det sådan: How dare you? Hvad skal jeg bruge det til? Der blev jeg bare mere sur, men jeg gemte beskeden for ligesom at have et eller andet bevis på, at han havde sagt undskyld til mig."
(Nana)

De fleste af kvinderne fik imidlertid ingen umiddelbar tilkendegivelse, men tavshed. Hvor parterne plejede at have en eller anden form for kontakt med hinanden, blev tavsheden af nogle tolket som en tilkendegivelse af, at manden vidste eller fornemmede, at han havde gjort noget forkert. Det kunne både opleves som et minimalt plaster på såret, men også som en bekræftelse på, at manden ikke respekterede dem nok til at stå frem og vedstå sig sin handling. Han tog ikke skylden på sig og ikke skylden fra dem.

Selv der hvor kvinderne rationelt nåede frem til, at de var uden skyld, var det vigtigt for dem at høre, at manden påtog sig skylden og anerkendte, at de var uden skyld i, hvad der var sket.

"..... han (skrev at han) var ked af, at jeg havde opfattet det sådan. Det var den undskyldning jeg fik. Om det er en undskyldning eller ej, det er vel, som man tager det. Selvfølgelig ville jeg godt have haft en rigtig undskyldning, men det er også tegn på, at han har fået noget at tænke over. Han er forhåbentligvis blevet klogere."
(Camilla)

Kvinderne var klar over, at mændene næppe nogensinde ville vedstå, at de havde begået et overgreb, men det var betydningsfuldt, at de fik en anerkendelse af det, de oplevede som overgreb, havde fundet sted, og at de ikke stod alene med oplevelsen af, at noget var gået frygtelig galt.

Når en mand sagde ja til at møde kvinden, opfattede kvinden det som et tegn på, at manden trods alt respekterede hende. I samtalerne fik kvinderne ikke blot mulighed for at fortælle deres oplevelse af, hvad der var sket, men også mulighed for at udtrykke, hvad de ikke havde kunnet sige, da overgrebet fandt sted. Eller gentage hvad der ikke var blevet hørt og forstået i situationen. De kunne ansigt til ansigt med mændene fortælle, hvor deres grænser gik, og hvor de var blevet overskredet. De gav så at sige sig selv en ny mulighed for at udtale et NEJ, og mændene en ny mulighed for høre et NEJ. Det var ikke en risikofri chance at tage, for der kunne ikke udstedes garantier for, at kvinderne ville opnå, hvad de ønskede og håbede.

"Det værste, der kunne ske, ville være, at han sagde, at det ikke var rigtigt, det jeg sagde. Så jeg fortalte ham, hvordan jeg havde opfattet situationen. Han sagde så, at han troede på, hvad jeg sagde. Og at han var meget ked af, at han havde gjort mig ondt. Så jeg fik bekræftet, at det ikke bare var mig. Bare det at høre, at han ikke havde gjort det for at gøre mig ondt. At han ikke gjorde det, fordi han syntes jeg var en dårlig person. At han sagde undskyld."
(Monica)

At kunne føle sig i sikkerhed

Alle kvinderne kendte som tidligere beskrevet manden, der begik overgrebet, og flere af dem havde en nær social relation til ham eller til andre, der kendte ham. Kun i de to tilfælde, hvor mændene blev fængslet umiddelbart efter overgrebet, kunne kvinderne

vide sig sikre på ikke at møde manden tilfældigt. Alle andre var i en situation, hvor de kunne møde ham når som helst, enten fordi de boede i nærheden af hinanden, gik på samme skole, havde samme arbejdsplads - medmindre kvinden, som det var tilfældet for flere, ikke bevægede sig uden for en dør.

At føle sig i sikkerhed drejede sig imidlertid ikke kun om at undgå at mødes. Det drejede sig også om at vide, hvilket socialt landskab man nu bevægede sig i. Om hvem der vidste hvad, og hvordan de forholdt sig til det, der var sket? Om hvad blev der sagt om én? Om hvilke reaktioner man kunne forvente at møde? Om hvem der holdt med hvem?

Nogle kvinder skrev i deres brev til manden, hvordan de ønskede, han skulle forholde sig fremover: at han skulle holde sig fra bestemte steder, eller at han skulle holde op med at kontakte dem. Enkelte fik direkte svar på deres brev med besked om, at deres ønske ville blive efterkommet. Andre oplevede, at deres ønsker blev efterkommet ved at manden holdt sig væk fra de angivne steder. En billig omgang, sagde flere, men bedre end ingenting.

"Med dette brev vil jeg pointere, at du skal holde op med at skrive sms'er til mig og lade som om, der ikke er sket noget imellem os.....Jeg kan ikke gøre noget ved det, der er sket, men jeg synes, du har været et dumt svin. Jeg har ikke tilgivet dig, at du har gjort det. Og fordi du har såret mig så meget, vil jeg ikke se dig igen. Jeg vil gerne komme videre, så jeg har, at du holder dig fra mig – glem alt om at kontakte mig i fremtiden."
(Brev fra Emilie)

"Jeg vil ha', at du skal lade mig være helt i fred og aldrig nogensinde taler til mig, hvis vi mødes, for gør du det, så får det helt sikkert en konsekvens, og du kan selv gætte, hvad det er...."
(Brev fra Christiane)

De kvinder, der mødtes med manden, fik mulighed for direkte at aftale, hvordan de skulle forholde sig til hinanden og til omgivelserne fremover, så begge kunne føle sig sikre.

"Han skal vide, at uanset hvor han møder mig, så skal han vende om. Dreje om på hælene og gå lige med det samme. Ikke noget med at tøve få sekunder. Han skal bare vende om."
(Josefine)

"Jeg tror, jeg vil prøve at spørge ham, hvad han synes, vi skal gøre omkring skolen. Også høre hvem han har sagt noget til. Om det ikke også er noget, han er interesseret i, så vi begge to siger: Jamen, det her SKAL ikke videre. Og hvis han har sagt det til nogen, så få at vide, hvad han har sagt til dem, så jeg er klar over de ting, jeg vil få i hovedet, når jeg møder i skole igen. For det tror jeg også, jeg er rimelig nervøs for."
(Nana)

At få en afslutning og komme videre i livet

Flere af kvinderne brugte metaforer som "at afslutte et kapitel", "at nå en målstreg", eller "få det ud af verden", når de beskrev, hvad de ønskede at opnå. For mange af dem var livet gået i stå eller kørte på halv kraft. De følte sig spærret inde af deres egne tanker og følelser og havde svært ved at se, hvordan de kunne komme fri, medmindre de selv tog initiativ til en afslutning. Det kapitel, som var blevet åbnet, skrev de ikke selv starten på, men de ville gøre deres for at gøre kapitlet så kort som muligt og skrive en værdig afslutning, så livet kunne få nye sider.

"Jeg har brug for at få det ud af verden, sådan så det ikke er selvmord, der skal få mig igennem det."
(Nana)

"Det nytter ikke noget at rende rundt og være vred hele tiden, selvom der er rigtig grund til det, men jeg synes mit liv er vigtigere end det at rende rundt og være vred. Det var det, der var hovedformålet for mig: at åbne op for at kunne lukke og lægge sagen ned i en mappe og ind i arkivskabet. Det var en lang vej, jeg skulle gå, og den virkede endeløs. Men så kunne jeg pludselig sige: Det her er min målstreg. Da jeg trådte over den, var jeg færdig. Så var det afsluttet for mig. Så kunne jeg vende mig og gå imod lyset." (Josefine)

3. Omgivelsernes reaktion

"Jeg var bange for at snakke med ham (manden), også fordi det virkede unormalt at ville snakke med ham. Så ville folk måske slet ikke tro på mig." (Monica)

Hvordan skal man kunne forklare andre, at man vil i forbindelse med den mand, der har gjort en så meget ondt? Hvordan kan det andet end blive opfattet som en indrømmelse af, at det måske ikke var så slemt alligevel? Eller at man måske selv var lidt ude om det?

Allerede når en kvinde vælger ikke at anmelde, melder disse spørgsmål sig. Omgivelserne forventer, at en så alvorlig forbrydelse som et seksuelt overgreb bør have en konsekvens i form af en anmeldelse til politiet. Når kvinden vælger ikke at anmelde, sætter hun sin troværdighed på spil. Det har mange af kvinderne i denne undersøgelse mærket. I den bedste mening og måske som et udtryk for deres egen afmægtige vrede over, hvad der var sket, lagde kærester, familie og venner pres på kvinden for at anmelde. Og gav hun ikke umiddelbart efter for presset, blev hun betragtet med skepsis eller mistro. Nogle pårørende eller venner tilbød at tage sagen i egen hånd og sende et tæskehold ud og ordne sagen, men når også det blev afslået, bragte kvinden sig i en situation, hvor både tilliden og støtten til hende blev trukket tilbage. Særlig for kæresterne var det uforståeligt, at kvinderne ikke ville anmelde og endnu mere uforståeligt, når de ville mødes med manden. Det blev tolket som tilgivelse af manden, og parforholdet blev sat på en hård prøve.

"Da jeg så sagde det, sagde jeg til ham (kæresten), at det var sådan, det var. Hvis vi skulle fortsætte sammen, måtte han prøve at forstå det og stole på mig." (Monica)

"(Jeg skulle gå)...den hårde vej, ellers troede han ikke på mig, sagde han (kæresten). Det var lidt hårdt. Jeg havde det sådan, at det her var min beslutning. Det var på ingen måde hans." (Nana)

Flere af kvinderne havde forståelse for både kæresternes og omgivelsernes reaktion, for sådan ville de også selv have reageret, hvis de kendte en, der var blevet voldtaget. Men det var før de selv havde oplevet det. Nu hvor de stod i situationen, så billedet anderledes ud.

"Jeg har da også altid haft den der med, at hvis jeg bliver voldtaget, så skal han bare ned med nakken, han skal meldes, men når man så lige pludselig står i situationen, så begynder du at tænke på en helt anden måde. Alt det du har lavet af forberedelse til hvis det skete, det kan du ikke bruge til noget. Det er slet ikke den vej, du går. Fordi der er smerten også. Den var der jo ikke før." (Camilla)

Der var primært forældrene, der havde øje for deres døtres sårbarhed. De støttede deres beslutning om ikke at anmelde og i stedet kontakte manden, ikke fordi de altid forstod bevæggrundene, men fordi de ville respektere deres døtres valg.

"Mine forældre var de eneste, der forstod mig fuldt ud med det samme og sagde "Det kan vi godt forstå". Mine venner og veninder sagde ikke, at jeg var forkert på den og bare skulle gøre sådan og sådan, men de sagde: Kan du ikke se, at hvis du gjorde sådan så.... Ville det ikke være smartere, at du.... Men så har jeg forklaret det fra min side, og på den måde er vi alle sammen kommet frem til, at jeg gør det rigtige. Om de så synes det indvendig eller ej, det ved jeg ikke, men de har bakket op om min beslutning." (Camilla)

"Mine forældre er på min side. De står nok lidt på sidelinien, fordi det er det, jeg har det bedst med. Jeg vil ikke have dem alt for blandet ind i alle de her ting, fordi de er ikke professionelle. Man ved ikke noget mere om sådan noget her, fordi man er voksen. Det er en stor fejl forældre tit begår. Man ved det, fordi man enten er professionel ligesom jer, eller også fordi man har været i kontakt med det ligesom mig. Så jeg kører løbet. Det synes de er fint. Det er mit liv." (Josefine)

De fleste kvinder i denne undersøgelse er gået stille med dørene og har kun fortalt ganske få, hvad de var i færd med. For hvordan skal man kunne fortælle andre om noget, som man ikke selv kender til? Noget som ikke er alment kendt, og som kun ganske få har prøvet før én? Nogle kvinder viste det brev, de skrev eller var i gang med at skrive, til deres veninder eller søstre, og oplevede at det påvirkede dem til at forstå og vise respekt. Andre valgte at fortælle, at mægling var en ganske almindelig procedure på Center for Voldtægtsofre vel vidende, at de var del af et forsøg.

"Jeg tror, de andre jeg har talt med det om, tror, at det er standardprocedure. For jeg har jo ikke sagt, at det ikke er noget, man normalt gør. Jeg har bare sagt, at så skal jeg hen til psykologen, og så skal jeg hen til mægleren bagefter. Ejendoms-mægleren – har de så spurgt. Nej, nej. Men de har reageret meget positivt på det, og jeg har også fortalt utrolig positivt om det." (Mie)

4. Hvad blev opfyldt, og på hvilken måde skete det?

Jeg vil i det følgende gøre rede for, hvorledes kvinderne kontaktede manden, og hvad de opnåede i form af svar på breve eller samtaler. Og jeg vil beskrive og gennem citater vise den betydning, samtalen (den direkte eller indirekte) fik for kvinderne.

Breve

Ti af de kvinder, der indgik i undersøgelsen ønskede at formulere sig skriftligt til manden (i et enkelt tilfælde til hans familie). Ni håndskrevne eller elektroniske breve og en enkelt sms blev afsendt. Et brev var ved undersøgelsens afslutning undervejs. Nogle af kvinderne opfordrede i brevet manden til at møde dem i en samtale, andre opfordrede manden til at svare skriftligt, mens enkelte kvinder ikke ønskede nogen af delene. De ønskede at give deres mening til kende - uden gensvar af nogen slags.

Seks breve blev besvaret – skriftligt eller mundtligt. Tre breve blev ikke besvaret.

Som omtalt i kapitel 5 var kvinderne, før de gav sig i kast med at skrive, blevet grundigt forberedt på, at de kunne få forskellige slags svar på deres brev: et svar, de var helt eller delvist tilfreds med, et svar de måske hellere ville have været foruden, eller intet svar. De var også blevet forberedt på, at et svar kunne komme prompte eller lade vente på sig.

De kvinder, der gerne ville have et svar på deres brev, ventede i usikkerhed. De var usikre på ikke blot, hvad et svar ville indeholde, men i lige så høj grad usikre på, om

manden ville yde dem den anerkendende gestus overhovedet at besvare deres brev. Derfor gav et svar dem – og det kom også til at gælde de kvinder, der ikke havde ønsket et svar, men alligevel fik det - en følelse af stor lettelse. De følte sig mødt og anerkendt – uanset indholdet.

"Jeg ser hans navn på min mailside. Det første jeg tænker er: Yes!!! Han har gidet bruge to minutter – jeg vidste ikke, hvor langt det var – på at sætte sig ned og skrive til mig. For jeg havde skrevet, at det ville hjælpe mig videre, hvis han svarede. Så dér fik jeg den dér: "Nå, han hjælper mig videre. Han vil gerne hjælpe mig med at komme over det her. Han vil godt være sød over for mig." Det var det første, der fór igennem hovedet på mig.

Og så gik jeg så ind og læste mailen. Der havde jeg det meget blandet. Ok, han vil gerne hjælpe mig, men det er ikke en sød måde, han fortæller tingene på. Men jeg fik et ærligt svar, så selvom jeg blev ked af det, da jeg læste det, var jeg glad for, at han havde skrevet tilbage. Jeg fik jo det at vide, jeg ville have at vide. Det var hans mening og holdning. Om den var ubehagelig eller behagelig, det var lige meget. Den var så ubehagelig, men nu har jeg faktisk fået bekræftet – pænt sagt – han er et svin. Jeg har slet ikke skyldfølelse mere på nogen måde eller med noget som helst. Jeg har vundet på en eller anden måde, føler jeg, og jeg synes, det er gået utrolig stærkt med at komme videre." (Camilla)

De kvinder, der ikke fik svar, blev såvel skuffede som forundrede. Både på baggrund af den relation de havde haft til manden, og fordi han ved ikke at svare gjorde livet vanskeligere for sig selv. Kvinderne vidste, at han vidste, at noget var gået galt mellem dem, og de undrede sig over, at han ikke tog mod den håndsækning, de gav ham, til at stå frem og lette sin samvittighed, så også han kunne komme videre. Skuffelsen over mandens manglende mod og mandshjerte kom imidlertid ikke til at stå i vejen for kvindernes stolthed over deres eget mod til at reagere og gøre, hvad der var nødvendigt og rigtigt for dem.

"Der kom en indre ro i mig, da jeg havde fået sendt det brev, og hvis han ikke svarer, har jeg i hvert fald fået det ud af det, at jeg har handlet på det. Jeg kan se mig selv i øjnene og sige, at jeg har gjort noget. Alene det er en hjælp for mig. Det er et brud på mit mønster, som jeg vil have det godt med." (Beth)

"Det der med at skrive brevet, var egentlig det vigtigste for mig. Det hjalp mig at sætte ord på, hvad jeg egentlig føler. Jeg fik på en måde samling på troppene, i stedet for det bare var et stort virvar af følelser. Og så at det få sendt. Det tror jeg virkelig har været en vigtig proces. Jeg føler ligesom, min opgave er gjort. Nu kan jeg gå med oprejst pande. Jeg har ligesom fået det bearbejdet på den bedste måde ud fra mit synspunkt." (Mie)

Samtaler

To af de kvinder, der anmeldte overgrebet, ønskede som tidligere nævnt en samtale med manden, men fik ikke mulighed for dette. I det ene tilfælde fordi manden af politiet blev bedømt som så psykisk afvigende, at en samtale ikke ville være forsvarlig. I det andet tilfælde fordi manden ikke reagerede på mæglerens henvendelser efter politiets færdigbehandling af sagen, der endte med tiltalefrafald.

Fem kvinder, der ikke anmeldte overgrebet, mødte mændene i en samtale. Tre samtaler kom i stand på kvindernes initiativ. Hertil må siges, at mændene i disse tilfælde tidligere havde givet udtryk for, at de gerne ville tale om, hvad der var sket. Det var til gengæld kvinderne, der foreslog, at samtalen fandt sted med en mægler til stede. Det accepterede to af mændene, der også indvilligede i at mødes med mægleren i forberedende samtaler forud for selve mæglingssamtalen. En mand

ønskede ikke mægleren til stede. En fjerde samtale kom i stand på initiativ af pædagogerne på den institution, hvor både kvinden og manden boede. Den blev både forberedt og gennemført på institutionen med mægleren og to (bisiddende) kontaktpædagoger til stede. En femte samtale blev til på mandens initiativ. Han henvendte sig efter overgrebet til kvindens arbejdsplads og med en kollegas medvirken blev samtalen arrangeret og gennemført på arbejdspladsen.

Omstændighederne og forberedelserne til samtalerne var således meget forskellige, og kvindernes oplevelse var tilsvarende forskellige, af grunde som imidlertid ikke skyldtes hverken de ydre omstændigheder eller forberedelserne. Samtalen, som blev tilrettelagt af en kollega på kvindens arbejdsplads, blev således en meget tilfredsstillende oplevelse, mens samtalen, som blev gennemført med mæglerens forberedelse, men ikke tilstedeværelse, blev en meget utilfredsstillende oplevelse for kvinden.

Kvinderne havde sammen med mægleren grundigt forberedt mødet med manden – så langt som man nu kan forberede sig på at sidde over for det menneske, man på det tidspunkt frygter mest.

"Jeg synes, det var en meget mærkelig oplevelse. Jeg var meget bange for det op til og meget nervøs. De første 5 minutter ville jeg allerhelst være alle andre steder – bare ikke der. Men så gik det i gang, og så gik det mere og mere stille og roligt. Jeg synes, jeg fik sagt de ting, jeg ville, selvom jeg ikke blev vred. Det havde jeg måske nok forventet af mig selv, men det blev jeg ikke, og det passede egentlig helt fint. Fordi så var det lidt lettere at komme af sted med det hele. Så har man lidt trukket det lange strå. Jeg behøvede ikke at være råbe-agtig." (Josefine)

"Jeg sad på en café, og jeg var SÅ nervøs. Jeg sad og rystede, og jeg overvejede at gå over til én, som sad ved et andet bord og spørge ham, om han ikke ville holde mig i hånden. Da han så kom, følte jeg, at jeg slet ikke kunne gå. Jeg sad bare og kiggede på en fugl og tænkte, om den var syg. Så sad jeg og associerede til nogle andre fugle, som også var syge. Jeg var helt væk. Jeg kunne ikke føle mig selv. Jeg kunne ikke skælde ham ud eller være glad eller noget. Jeg var bare helt tom." (Andrea)

"Jeg var SÅ bange. Bange for at skulle se ham igen, se ham i øjnene, bange for at jeg skulle bryde sammen, bange for at jeg ikke kunne få et ord ud, ligesom sidst jeg så ham. Bange for at han ikke forstod en skid af, hvad jeg sagde, for at han ikke ville være særlig samarbejdsvillig. Det var han så....en lille smule, så det var okay." (Nana)

Gennem de forberedende samtaler med mægleren, var kvinderne – i lighed med de brevskrivende kvinder – blevet forberedt på, at der kunne blive sagt ting i samtalen, som de blev glade for at høre, men også ting, som ville kunne gøre dem kede af det. Kvinderne kendte i store linier mændenes udlægning af, hvad der var sket mellem dem og vidste, hvor deres historier gik i hver sin retning. Men ét var at høre det (delvist) refereret af mægleren, noget andet var at høre det sagt ansigt til ansigt, og måske høre uventede ting.

"Det gode var, at jeg fik sagt til ham, hvad jeg syntes var dårligt. Jeg kom ud med en masse ting om, hvor meget han havde såret mig. Et eller andet sted var det også godt for mig, at jeg fik prøvet at mærke, hvordan det var at se ham i øjnene. Man kan sige, at jeg selvfølgelig er ked af, at jeg ikke har fået ham til at indrømme at han havde voldtaget mig, men det vidste jeg godt fra starten. Men man har vel stadig håbet et sted. Han kunne godt se, at han havde behandlet mig dårligt, svinsk, og han sagde undskyld for meget af det. Men han vidste ikke rigtig, hvorfor

han havde sex med mig andet end, at det var hormoner og alkohol. Så tænker jeg, jamen ved du hvad lille ven, så burde du holde dig fra det.” (Nana)

”Jeg vidste godt, at han ville indrømme, men det var rart at høre en indrømmelse. Den kom helt af sig selv. Han kunne godt se, hvor utrolig egoistisk han havde været. Det var en af de ting, jeg var rigtig glad for at få at vide. Det har ligesom bundet en knude. Og nu kan jeg engang imellem tænke en reflekterende tanke om det. Sådan se det i bakspejlet, ligesom de der kloge stemmer, der kommer i slutningen af en film.” (Josefine)

Kvinderne blev med en enkelt undtagelse alle positivt overraskede over sig selv. I samtalen var de mere åbne, end de troede ville være, mere hudløst ærlige og mindre ondsindede. De var mere afslappede og mindre vrede - og i stand til at formulere sig. Da samtalen var forbi, var de forundrede over, hvor mange timer, der var gået. Tiden var både fløjet af sted og havde stået stille. De var trætte, men overvejende tilfredse med hvad de havde opnået.

Tilfredsheden med samtalen holdt sig, men to af kvinderne fik eftertanker. Den gode vilje og den følelsesmæssige intensitet i samtalen havde måske forført dem til at forsøge at bygge en spinkel bro mellem manden og sig. Med samtalen på afstand erkendte de - uden fortrydelse - at det var ikke vejen frem for dem.

”Samtalen synes jeg gik fint. Jeg tror bare efterhånden, som der går lidt tid, så begynder du at tænke mere over tingene. Tænke mere over hvad der blev sagt. Og så sidder du og spekulerer lidt på, om det egentlig var nok for dig. Normalt når folk siger en hel masse, så tager jeg det ikke til mig lige med det samme. Jeg går lige og tænker lidt over, om der er noget, jeg skal tage til mig eller ikke skal tage til mig. Og jeg kunne mærke, at vejen tilbage til ham, den skulle jeg bare ikke.” (Nana)

”Jeg virkede tilgivende til sidst. Jeg sagde til ham, at det nok aldrig var noget, jeg kunne tilgive ham for, men det kunne jo være, vi med tiden kunne være overfladiske venner. Det undrede mig, at den sætning kom ud, fordi den virkede tilgivende. Det undrer mig, at jeg sagde det, fordi jeg ved, at det vil jeg aldrig kunne. Aldrig!” (Nana)

”Jeg blev meget sur over, at han sagde, at jeg ikke fortjente at have det dårligt. Det syntes jeg slet ikke, han kunne tillade sig at sige. Ligesom have medlidenhed med mig eller ynke mig. Det blev jeg virkelig gal over - men først bagefter. For i situationen hørte jeg mest, at han sagde ”undskyld”, og spurgte, ”Hvad kan jeg gøre for dig?”, og alt sådan noget. Men han kan ikke gøre noget for mig!!” (Andrea)

Mægleren havde i de forberedende samtaler spurgt kvinderne, om de ønskede at bede mændene om en form for bod. Flere af mændene bragte, som citatet ovenfor viser, også spørgsmålet på tale, når de spurgte kvinderne, hvad de kunne gøre for dem. Mændene ønskede at gøre bod på, hvad de havde gjort, og de ønskede anvisninger fra kvinderne på, hvordan de kunne gøre ”det godt igen.” Jeg har tidligere nævnt, hvilke bodshandlinger kvinderne ønskede fra mændene i form af ændret adfærd overfor andre kvinder, alkoholbehandling eller midlertidigt cølibat, men ingen af kvinderne ønskede hverken at bede om eller tage imod bodshandlinger rettet mod sig selv. Mændene måtte selv tage ansvar for at gøre bod (se interview med Henrik side 57).

Den symbolske bod, som mændene gav eller undlod at give i form af direkte eller indirekte indrømmelser og svar og deres nonverbale sprog viste sig at spille en langt større rolle for kvinderne. Det var ved at aflæse mændenes ansigtsudtryk og

kropssprog, at kvinderne i næsten højere grad end gennem deres verbale udtryk kunne mærke, om mændene oprigtigt angrede deres handling.

"Jeg kunne se, at han var ked af det. Jeg kunne se det på hans øjne." (Rie)

"...efter at have set ham, hvor han sad og rystede og græd, så følte jeg, at han mente, hvad han sagde. Det var ikke bare noget, han fandt på." (Monica)

5. Oplevelse af mæglerens rolle

Nogle af kvinderne i denne undersøgelse er i interview efter mæglingsprocessens afslutning og tre måneder senere (af den eksterne interviewer) blevet spurgt om deres oplevelse af mæglerens rolle. Hensigten var at undersøge, om mæglerens intention om at styrke kvinderne (empowerment) var opnået, samt at belyse hvorledes kvinderne oplevede mæglerens neutralitet og uvildighed.

De følgende to citater stammer fra kvinder, der skrev breve.

"Jeg synes, det gode var, at jeg ikke bare blev dikteret, at sådan skal du gøre. Karin har sagt: "Jamen, du kan jo vælge. Du skal jo ikke tage kontakt. Du skal jo ikke sende et brev, du kan vælge". Det tror jeg virkelig er vigtigt. Hun sagde ikke: "Jeg synes, at det bedste ville være for dig, at du inviterer ham herind på Rigshospitalet, mandag kl. 10, og så løser vi lige problemerne der". Jeg føler ikke, jeg er blevet presset til noget. Jeg har fået tid til at tænke det igennem. Det har ikke været noget med, at der er en deadline mandag kl. 12. Eller: "Vi har altså kun én konsultation tilbage". Der har hele tiden været stabilitet, og der har hele tiden været kontinuerlighed. Og fleksibilitet. Karin har været meget fleksibel på mailen. Det ved jeg ikke, om det er noget, man normalt gør sig i herude, men det har været fint for mig." (Mie)

"Lige da det var sket, der gjorde jeg, som jeg altid gør. Jeg forputter mig, ligesom et skadet dyr, der gemmer sig og er meget stille. Det var jeg så, indtil jeg fik snakket med Karin. Hun fik simpelthen lagt ord på følelserne. Hun gelejdede os gennem hele følelesspektret. Og Christoffer (ægtefælle) var fuldstændig åben. Jeg sad og tænkte: Gud, hvad sker der med den mand. Han sad bare, og det løb fra ham med alle hans tanker og følelser. Han var 100 % tryk ved Karin, og det var jeg også. Den smukke måde hun fik os gelejdet os igennem – mig med min vrede, Christoffer med nogle andre ting... Hun har i hvert fald gjort, at det for mig blev en kortere og meget fin måde at føre mig igennem en situation, som var uholdbar for mig." (Beth)

Citaterne nedenfor kommer fra kvinder, der mødte manden i en mæglingssamtale som derfor på en anden måde end kvinderne ovenfor oplevede, at mægleren hverken tog parti eller stilling.

"Jeg synes, hun (mægleren) klarede det meget godt, fordi hun et eller andet sted forstod mig godt, men alligevel var hun neutral, da hun sad og snakkede med os - tog ikke den enes parti. Det synes jeg et eller andet sted var meget godt. Selvfølgelig kunne det have været rart, hvis hun havde taget mit parti, men hellere at hun var neutral, end at hun havde taget hans. Det synes jeg var mest retfærdigt." (Nana)

"Den, der kommer herind (Center for Voldtægts ofre), har allerede "offer" stemplet i panden, og har brug for at vide, at I tager ens parti og siger: "Ja, vi tager også afstand fra det". Derfor kan det være meget svært, at der er den der neutral-

regel, fordi så føler man, at den anden har ligeså meget opbakning. Og der er ikke rigtig nogen, der ønsker, at skurken skal have lige så meget sympati som ofret. "Hvis man kunne give bare 5 % mere til offeret, så man havde en fornemmelse af, at de holder faktisk med mig. Det er mig, som de synes har ret. Det kunne måske siges på denne måde: "For at samtalen skal foregå, så der kommer det bedste ud af det for begge parter, så er jeg nødt til at forholde mig neutral som en, der styrer samtalen. Det betyder ikke, at jeg ikke synes, det er forkert. Det er meget forkert, det han har gjort, og jeg tager meget afstand fra det." Om det så ville gøre det sværere at få folk til at komme til mæglingaltså få skurken til at komme til mægling, det er jo spørgsmålet. Måske ville det hjælpe, hvis man havde hver sin (mægler), men så ville det måske blive lidt retssagsagtigt, som det helst heller ikke skulle være."

(Josefine)

6. Refleksion

Ingen kvinder i denne undersøgelse fik reetableret deres relation til manden. Det var ikke deres mål, og det blev heller ikke resultatet. Kvinderne gik ind i processen med hver deres håb og forventning, og de gik ud af den med hver deres udbytte. Nogle fik mere, end de havde forventet, andre fik mindre, end de havde håbet på, men ingen fortrød. Processen var vanskelig at gennemføre, hvad enten de skrev et brev eller kom til at sidde overfor manden. Den tærede, som en af kvinderne udtrykte det, men til gengæld blev den en genvej til hurtigere end forventet at kunne lægge hændelsen bag sig. Og netop det, at de vovede at miste fodfæste, viste sig at blive deres største sejr.

Beslutningen om at tage til genmæle og vise, hvor vrede og sårede de var, blev et vendepunkt, selv for de kvinder, der ikke opnåede et svar på deres henvendelse til manden. De havde handlet og var igen blevet selvbestemmende. De havde taget selvstændigt initiativ til at genoprette deres værdighed, og de følte sig ikke længere som ofre. De, der var vant til at tage konflikter op, var blevet bekræftet i, at de selv i en meget sårbar situation mestrede denne evne. Andre oplevede, at de havde brudt med et tidligere selvundertrykkende og destruktivt mønster.

Tilgivelse og forsoning var ikke målet for mæglingsprocessen, men flere af kvinderne gjorde sig tanker og overvejelser både under og efter mæglingsprocessen. Enten som noget de udelukkede kunne finde sted nogensinde, eller som noget de for deres egen skyld ønskede at nå frem til. Tilgivelse retter sig med Paul Leer-Salvesens ord (1999) ikke kun mod den, der har gjort en ondt, men er nøje knyttet til følelsen af værdighed og selvværd og til den ubalance, som et overgreb har skabt. Som sådan er tilgivelse en lang og omstændelig indre proces, som ikke kan tvinges igennem, men som kan indfinde sig, når en følelse af værdighed og balance er genoprettet. Paul Leer-Salvesen (2002) udtrykker det således:

"Tilgivelse er, som ordet siger, en gave. Og gaver er bare gaver så længe giveren gir dem fra sig i frihet. I samme øjeblik som gaven bliver gitt i tvang, ophører den å være gave."

Om kvinderne i denne undersøgelse på et senere tidspunkt i livet kommer til et punkt, hvor de vil tilgive, kan man kun gisne om, men der kan næppe være tvivl om, at mæglingsprocessen har bidraget til, at kvinderne kom til at føle sig stærkere, mere hele og klogere.

Opnåede kvinderne retfærdighed? Både ja og nej. Nogle kvinder udtrykte, at retfærdigheden helt eller delvist var sket fyldest i og med, at manden fik, hvad de syntes, han fortjente – enten gennem det juridiske system eller ved deres egen medvirken. Andre sad tilbage med en følelse af, at den krænkelse, de havde været

udsat for, ikke havde fået et retfærdigt efterspil. At ingen kvinder fortrød, at de havde givet sig i kast med mægling, og alle udtrykte tilfredshed med forløbet, tyder imidlertid på, at mægling - uanset udfaldet – gav dem en følelse af at de, som krænkede, have deltaget i en proces, som blev oplevet som retfærdig. Mæglingsprocessen gav kvinderne en "platform", hvorfra de direkte eller indirekte kunne tale til eller med manden og gøre deres ønsker om gengældelse og genoprettelse gældende. På den baggrund mener jeg, man kan sige, at mæglingsprocessen ydede kvinderne en delvis genoprettende retfærdighed.

Mændene

I denne undersøgelse indgik seksten kvinder og dermed også – direkte eller indirekte - seksten mænd. Det følgende afsnit handler om mændenes perspektiv og er baseret på kvindernes oplysninger om mændenes handlinger og reaktioner, samt på mæglerens samtaler og interview med enkelte mænd og optegnelser fra en retssag. Jeg har desuden valgt at lade et interview med forsvarsadvokat Steen Bech indgå i dette afsnit for at belyse, hvordan nogle mænd reagerer, når de anklages for voldtægt.

Dette afsnit vil indeholde:

1. Kvindernes oplysninger om mændene
2. Overvejelser om mænd, anmeldelse og tilståelse
3. Mændenes svar på kvindernes henvendelse
4. Interview med Henrik
5. Interview med advokat Steen Bech
6. Refleksion

1. Kvindernes oplysninger om mændene

Ifølge kvinderne var mændene nogenlunde på samme alder som de selv, hvad enten de tilhørte den store gruppe af 15–24 årige, eller de var blandt de få ældre i undersøgelsen. Enkelte mænd var lidt ældre end kvinderne og i et enkelt tilfælde, var der en aldersforskel på mere end 20 år. Mændene færdedes, igen med få undtagelser, i de samme kredse som kvinderne, og man må derfor antage, at de i en vis udstrækning delte social baggrund med kvinderne.

2. Overvejelser om mænd, anmeldelse og tilståelse

Fem mænd blev anmeldt til politiet. Heraf blev tre mænd først varetægtsfængslet, siden dømt, mens to mænd fik tiltalefrafald og forblev på fri fod. De resterende elleve mænd blev ikke anmeldt.

Der er ifølge politiet ganske få mænd, der sigtet for voldtægt eller anden kønslig omgang, tilstår at have begået et seksuelt overgreb. Langt de fleste mænd nægter sig skyldige og forklarer hændelsen med, at kvinden selv ville, eller at de intet husker. Nogle føler sig givetvis uretmæssigt anklaget, mens andre trodser beviserne og vælger ikke at tilstå. Derfor var det usædvanligt, at to mænd i denne undersøgelse over for politiet tilstod, at de havde gennemført en seksuel handling mod kvindens vilje. Den ene med fortsæt, den anden uden fortsæt. Den ene af disse mænd var ifølge politiet psykisk afvigende, den anden var udviklingshæmmet.

I en retssag, som jeg overværede i forbindelse med denne undersøgelse, fik tiltalte ordet, før dommerne trak sig tilbage for at votere, og han sagde her: *"Jeg er IKKE en voldtægtsmand"*, og han fortsatte med at sige, at han aldrig havde haft til hensigt at skade kvinden. En sådan adfærd lå ham fjernt, for han var ikke en voldelig mand. Han blev kort efter dømt ubetinget fængsel, da dommerne fandt, at der forelå tilstrækkeligt bevis til at dømme ham for voldtægt.

Så hvad er en "voldtægtsmand"? Det klassiske billede af en voldtægtsmand er en pervers person, der ligger på lur i busken og springer frem mod den unge pige, der kommer cyklende forbi, hvorefter han med vold trækker hende ind i buskadset og voldtager hende brutalt. En "voldtægtsmand" begår altså, hvad man betegner som overfaldsvoldtægt. Sådanne voldtægter finder sted, men de fleste voldtægter foregår,

som jeg tidligere har omtalt mellem personer, der kender hinanden i forvejen. Mændene er altså oftest en ven, en arbejdskollega, en bekendt, der har befundet sig i en eller anden form for socialt samvær med kvinden. Ingen af mændene i denne undersøgelse benægtede, at de havde haft sex med kvinden, men med de enkelte nævnte undtagelser, benægtede de at have anvendt vold, eller de benægtede at have været klar over, at de gennemførte en seksuel handling mod kvindens vilje. Derfor kunne de ikke identificere deres handling som voldtægt, og derfor var de ikke en "voldtægtsmand". Se endvidere interview med advokat Steen Bech nedenfor.

3. Mændenes svar på kvindernes henvendelse

Tre af de seksten mænd blev aldrig gjort bekendt med kvindernes ønske om at komme i kontakt med dem³⁹. Tretten mænd kom derimod i direkte eller indirekte kontakt med kvinden. Heraf modtog ni mænd et brev (i et tilfælde var brevet skrevet til mandens familie), en blev kontaktet telefonisk. En mand blev gennem politiet spurgt, om han ville møde kvinden. En mand henvendte sig selv til kvinden, og pædagoger på en institution tog initiativet i et tilfælde.

Seks breve blev besvaret. Fem mænd mødte kvinden i en samtale.

Besvarelse af breve

Jeg vil her gengive mændenes opfattelse af den seksuelle handling, som den er blevet gengivet af kvinderne. Alle navne er opdigtede.

Anton (*Camillas historie*)

Efter at have haft sex med Camilla første gang de mødtes via net-dating, skrev Anton denne sms til hende: *"Hej, undskyld fra i går. Det er ikke smart at sove sammen første gang"*.

Camilla lod i et svar Anton forstå, at hun ikke opfattede det, der skete mellem dem som "at sove sammen", men som et overgreb, og han mailede tilbage, at han beklagede, at hun havde oplevet situationen sådan, som hun beskrev. Han havde oplevet det anderledes og mente ikke, at Camilla havde sagt nej til oralsex, og han havde kun hørt hende sige nej til samleje to gange. Han fortalte også, at han havde haft sex for øje fra første færd, og at Camilla måtte have mange problemer, når hun kunne opfatte det som et overgreb. Camilla besvarede mailen og fik dette svar tilbage: *"Jeg har ikke tid til det her pjat, men undskyld, hvis du så gerne vil have det"*.

Rickie (*Emilies historie*)

Rickie modtog et vredt brev fra Emilie, efter at han ved en overnatning hos fælles venner forsøgte at få både vaginal og anal sex med hende. Som svar på sit brev fik Emilie en sms, hvor Rickie skrev, at han ikke havde opfattet det som et overgreb, men hvis Emilie gjorde, så måtte hun undskylde.

Claus (*Selmas historie*)

Claus havde udnyttet sin position som ældre dansk mand overfor Selma, der som ung pige i huset var kommet til Danmark fra Sydamerika. I et brev stilet til Claus' kone, fortalte Selma, at hun gennem næsten et år var blevet seksuelt udnyttet af Claus. Svaret, hun modtog, var kortfattet og kunne læses som en indirekte anerkendelse af hendes henvendelse. Det lod forstå, at Claus ville blive konfronteret med brevets indhold.

³⁹ I et tilfælde fordi kvinden besluttede sig for at anmelde i stedet for at kontakte manden. I et tilfælde fordi kontakt blev frarådet af politiet og i et tilfælde, fordi kvinden endnu ikke havde afsendt et brev.

Samtaler

I det følgende refereres udtalelser fra de fem samtaler, der har fundet sted. Hvor mægleren ikke har deltaget, er udtalelserne baseret udelukkende på kvindernes referat.

Jes (Andreas historie)

Som tidligere kærester havde Jes og Andrea en nat sovet sammen, men Andrea havde ikke indvilliget i morgensex, og Jes havde allerede, da det var sket, spurgt Andrea, om hans hårdhændede behandling af hende havde været voldtægt? Da de mødtes i en samtale uden mægler, gav Jes udtryk for, at han var ked af, at han havde gjort hende ondt, og han undskyldte og spurgte, hvad han kunne gøre, for at gøre det godt igen.

Søren (Monicas historie)

Søren kontaktede selv Monicas arbejdsplads for at komme til at tale med Monica, efter at han en aften havde overfaldet hende og forsøgt at have sex med hende. Søren sagde, da han mødte Monica, at han var ulykkelig over at have gjort hende fortræd. Han kunne ikke selv forstå, at han ikke havde opfattet, at noget var galt, før han blev skubbet væk, men han forsikrede Monica om, at der ikke var nået at ske noget. Han forsikrede hende også om, at hun ikke behøvede være bange, hverken for ham eller andre, og at han ville gøre hvad som helst for at hjælpe hende. Søren fortalte, at han havde haft det forfærdeligt lige siden. Han havde været bange og forvirret og ikke kunnet tage sig sammen til noget, end ikke at gå i bad. Han havde ikke ville tale med nogen, før han fik talt med Monica, og han havde ikke turde gå nogen steder. Når han var sammen med sine venner, kunne han skubbe tanker til side, men lige så snart han var alene igen, havde han været rystende og grædende.

Kenneth (Ries historie)

Kenneth og Rie er udviklingshæmmede og på institutionen, hvor de begge boede, havde Kenneth en aften forgrebet sig på Rie. Kenneth indrømmede overfor pædagogerne, at han havde haft sex med Rie, men sagde, at han havde ikke ment noget ondt med det, og at han ville gerne sige undskyld og bede om tilgivelse. "*Jeg hørte godt langt væk, at hun sagde nej, men jeg kunne bare ikke stoppe.*"

I samtalen tog Kenneth det fulde ansvar for, hvad der var sket. Han gav Rie en undskyldning, men han fik ikke tilgivelse. Imidlertid fik han lov til at blive boende på institutionen, hvor han flyttede til en anden etage.

André (Nanas historie)

André kontaktede selv Nana pr. sms og bad om at tale med hende, efter at han til en fest havde kastet sig voldsomt over hende og haft sex med hende. Nana ignorerede hans sms, men henvendte sig selv senere til ham, og han indvilligede i at møde hende og at møde mægleren til en forberedende samtale.

Nana havde efter samtalen en opfattelse af, at André ikke syntes, han havde udsat hende for et seksuelt overgreb. Men det burde aldrig være sket, og Nana fik en undskyldning for, at André havde behandlet hende dårligt. Hun forstod på André, at det ikke havde været hans mening at ydmyge hende, og at hændelsen ikke var gået spurlost hen over ham heller.

Henrik (Josefines historie)

Henrik indrømmede overfor såvel Josefine som andre, at han havde forsøgt og gennemført oralt samleje, mens Josefine sov. Flere gange. Situationen var måske opstået, sagde han, fordi han og Josefine var fysisk tætte uden at være kærester. Det havde han ikke prøvet før, og i situationerne føltes det, som om det både var ham og en anden person, der udførte den seksuelle handling. Han havde ikke opnået seksuel

tilfredsstillelse, og han havde allerede efter første gang vidst, at han var på gale veje. Men mellem gangene havde han ikke tænkt på det. På en måde var han glad for, at Josefine vågnede tredje gang og fik ham stoppet, selv om det første, han tænkte, var hvordan han kunne "redde sin egen røv".

Henrik betegnede ikke den seksuelle handling som voldtægt, som i hans øjne inkluderede både brug af vold, og at man var fuldstændig ligeglad med andre menneskers følelser. Hvad han havde gjort, var at sætte sine egne behov højere end den andens. Han beskrev det som et "etisk brud" på en moral, som i situationen forsvandt en lille smule, og derfor kom hans handling til at føles næsten naturlig.

Henrik meldte sig selv til politiet, som ikke ville gøre noget ved sagen, så længe der ikke forelå en anmeldelse fra Josefine. Han var ked af det og fuld af anger, men når nogen spurgte ham om, hvorfor han havde gjort det, måtte han melde hus forbi. Han vidste det ikke, og han forstod det ikke selv (se interview med Henrik nedenfor).

Sag fra retten

Torben (*Sandras historie*)

Torben var chokeret over først telefonisk siden skriftligt at blive konfronteret med Sandras oplevelse af, at han havde voldtaget hende efter en fest, hvor Sandra overnattede i hans lejlighed. Så chokeret, at han meldte sig selv til politiet, da han hørte, at Sandra havde indgivet politianmeldelse. Politiet var ikke i stand til at afhøre ham i den psykisk oprevne tilstand, han befandt sig i, og henviste ham til psykiatrisk skadestue. Torben fastholdt under de senere politiafhøringer og under afhøringerne i retten, at han intet huskede om nattens hændelser, da han havde sovet. Forsvareren plæderede for frifindelse, da Torben i sovende tilstand ikke kunne have været bevidst om sine handlinger, og man derfor ikke kunne bevise, at han havde handlet i ond tro. Torben blev dømt for voldtægt i både byretten og landsretten.

4. Interview med Henrik

Henrik blev som den eneste mand interviewet flere gange i løbet af undersøgelsen. Jeg har udvalgt enkelte citater fra interviewene og vil hermed illustrere denne unge mands tanker og ønsker om at genoprette, hvad han selv kaldte, en ond handling.

Om straf

Jeg har lige fra starten ønsket at få tæv. Jeg tror ikke, det er fordi, jeg synes, at det er en retfærdig straf, men jeg tror, jeg vil få det meget bedre med mig selv.

En retfærdig straf går på, at der skal ske noget, som personen ikke synes om. Og alt det, der er sket nu, det har jeg syntes var helt fair. Jeg synes ikke, jeg har fået en straf.

Den største straf har egentlig ligget i, hvordan jeg har haft det efterfølgende, men det er en straf, man ikke kan tage og føle på.

At tage imod og svare på spørgsmål

De egentlige spørgsmål – altså ligegyldigt, hvor langt ude de er – dem vil jeg svare på, så godt som jeg kan. Og alt hvad der ikke er spørgsmål, men vrede, der skal rettes mod mig, det vil jeg bare modtage. Sådan har jeg bestemt mig for at gøre. Jeg har ikke rigtig nogen spørgsmål, jeg selv vil stille.

At give en undskyldning og få anerkendelse

Jeg har sagt undskyld masser af gange, men denne her gang (ved mæglingssamtalen) tog hun det alvorligt. Hun svarede ikke: "Det kan jeg ikke bruge til noget". Det var en af de ting, jeg havde brug for – at hun ville tage imod min undskyldning. Det bragte mig til et stadium, hvor hun vidste, at jeg var ked af det. Det havde jeg ikke vidst før. Hun troede på mig.

At give mening til en meningsløs handling

Josefine er kommet videre, og ironisk nok er det noget af det bedste, der er sket for mig som person, fordi jeg har lært så meget af det. Der er næsten ikke gået en dag, hvor jeg ikke har tænkt på det i en eller anden sammenhæng og har gjort noget andet i en situation, end jeg normalt ville gøre.

Jeg er blevet meget, meget bedre til ikke at dømme folk ud fra, hvad fanden de gør. Jeg mener, at hvis man stjæler hver dag, så er man tyv. Det er sådan, jeg har lært det. Men hvis man stjæler en enkelt gang, er man ikke nødvendigvis en tyv. Men mange mennesker bliver tilskrevet en enkelt handling som en del af deres personlighed. Det har jeg aldrig lagt mærke til før, men det tænker jeg meget over nu. Det er meget forvirrende, og jeg skal lige have styr på det hele. For hvis en handling ikke er en del af ens personlighed, hvor mange handlinger skal man så begå, før det bliver en del af ens personlighed?

Og så har jeg fået én erfaring til. Jeg har mærket, hvor stort et pres det er at ønske så meget tilgivelse, som jeg har gjort. Jeg har faktisk sagt undskyld til fire af de personer i mit liv, som jeg har været ond overfor. De havde gjort nogle ting overfor mig, og jeg kunne se, at de angrede, men det har jeg været ligeglad med, fordi det syntes jeg, de fortjente, efter hvad de havde gjort overfor mig. Dem har jeg været rundt og sige undskyld til. Jeg har lært betydningen af ordet "undskyld." Hvor oprigtigt det ord er, og at når det bliver sagt, så skal man ikke bare kaste det bort.

At få en afslutning og komme videre i livet.

Hvis ikke vi havde haft den (mægling)samtale, så havde vi begge to stadig haft det dårligt. Så var vi ikke rigtig kommet videre. Så havde tiden skulle læge det. Det her har ligesom lagt et plaster på rimeligt tidligt. Jeg kan klare at gå gennem resten af mit liv, som jeg har det lige nu.

Det har været én af de mest erfaringsfulde oplevelser, jeg har fået, og det kommer til at følge mig hele livet, hver gang jeg står overfor et valg, der kan give konsekvenser.

5. Interview med advokat Steen Bech

*"Voldtægt er ikke noget, man begår,
og derfor heller ikke noget, man tilstår".
Steen Bech*

Det var, som det fremgår, ikke ligetil – hverken for kvinderne eller mægleren - at få mændene i tale og at få et indblik i deres virkelighed. Med henblik på at blive klogere, henvendte jeg mig derfor til advokat Steen Bech, der kan beskikkes som enten forsvarer eller bistandsadvokat i straffesager – herunder voldtægtssager. I interviewet, som jeg her bringer uddrag af, har jeg bedt Steen Bech fortælle om sine erfaringer som forsvarer for mænd sigtet eller tiltalt for voldtægt.

Om erkendelse og tilståelse

Der er formentlig ikke ret mange mænd, der bryder sig om, at se sig selv som voldtægtsforbrydere. De fleste mænd i den situation, vil hellere opleve sig selv som den store elsker og tænke "Ih, hvor hun syntes, det var dejligt". Det hører man den ene gang efter den anden. Det er jo sådan mænd gerne vil se sig selv. Der er ingen tvivl om, at der er masser fortrængning, fordi det hele handler om mandens selvfølelse. Det er den med, at i virkeligheden ville hun jo gerne selv, hun har bare fortrudt det. Det er det, han prøver at overbevise sig selv om. Det er voldtægtsmandens undskyldning over for sig selv. Om det lykkes – helt inde – det skal jeg ikke gøre mig klog på. Det er min oplevelse, at det er det, han forsøger. For det er ikke alene uværdigt at blive anklaget for voldtægt. Det er også en falliterklæring. Det er endnu værre end at være nødt til at betale for det. Det er jo simpelthen fuldstændig at jævne den smule selvværd, der måtte være.

Men der er også masser af voldtægtssager, hvor kvinden ved gud i himlen er blevet voldtaget, set ud fra sin synsvinkel, men hvor det vitterligt – om du så brugte nok så mange sandhedssera og løgnedetektorer – så vil manden til sin dødsdag hævde sin uskyld. Han har ikke fattet det. Det er ikke bare noget han siger, for at slippe for straffen i retten. Han opfatter det ikke som voldtægt. Det kommer vi ikke uden om, at sådanne situationer findes.

Om betroelser til forsvarsadvokaten

Det prøver jeg at være neutral i forhold til. Fordi det skal ikke være sådan, at de føler, jeg lægger op til det – det vil uvægerligt af dem opleves som et pres. Men det er klart, at jeg snakker med dem på en sådan måde, at de klart får et signal om, at de kan sige, hvad de vil til mig. Det går ikke videre. Hos mig er der en 110% garanti for, at hvad de end måtte betro mig, at de er nok så tordnende skyldige og alt muligt andet, så kommer det ingen andre steder hen. Hverken til politi, dommer, ofre eller nogen som helst andre. Det er mellem os.

De eneste situationer, hvor det (betroelser) opstår, det er de rene overfaldsvoldtægter. Det er trods alt noget helt andet. Der kan man ikke komme med nogen undskyldning af nogen art. Den mørke kirkesti... der er jo ikke noget at komme efter. Der må han grave i sin egen hjerne for at finde ud af, hvordan fa'en han kunne finde på at opføre sig på den måde. Det er jo kontaktvoldtægterne, vi snakker om ved bortforklaringerne.

Men de få gange hvor jeg har været advokat i sådanne voldtægtssager, der opstår ikke noget sådan rigtigt tillidsforhold. Det er for dybt inde i personligheden. Der hvor der kan opstå et tillidsforhold, det er sådan mere berigelseskriminelle. Altså folk der har lavet røveri, handlet med hash eller noget andet. De kan godt finde på at fortælle, hvordan landet ligger osv., selvom de nægter alt over for politiet. De

kan godt finde på at sætte sig ned og lægge kortene på bordet og sige "Nu skal du høre her, sådan og sådan – hvordan kommer vi bedst ud af det her?" Men det andet, det går meget tæt på personen og personligheden. Jeg tænker også på, at jeg har nogle enkelte sager om misbrug af børn, misbrug af piger, og der er kun benægtelse, benægtelse, benægtelse.

Om at gerningsmanden føres ud under kvindens forklaring i retten

"Gerningsmændene synes jo, det er en lettelse at blive ført ud. Så er de da fri for at sidde og høre på det. En af mine største "små succeser" var netop, at jeg som bistandsadvokat overtalte en kvinde til at sige, at han ikke skulle føres ud. "Gu' skal han da ej – han skal da ikke slippe! Han skal fand'me da have det råt for usødet. Han skal have at vide, hvordan du føler og oplever, og hvad det er han har gjort ved dig". Det havde jeg jo et eller andet sted ret i, og hun var stærk nok til at gøre det. Og det var helt tydeligt, at han trykkede sig. Hold kæft han ville gerne have haft lov til at gå ud. Det synes jeg, man skal snakke med kvinderne om engang imellem. Der synes jeg, gerningsmændene slipper for nemt. Det er sgu' da nemt bare at sidde udenfor. Så kan man komme ind bagefter, og så får man læst højt, hvad hun har sagt, men det er jo ikke følelsesladet på samme måde. Det er jo slet ikke den der konfrontation med "Hvad er det for noget lort, du har lavet kammerat?"

Om straf

Mændene er selvfølgelig vildt optaget af straffen. Det er det helt centrale. Enhver form for ubetinget frihedsstraf er for lang. Sådan er det. Det går de meget op i. Det er jo næsten det første spørgsmål, man bliver stillet, når man kommer ind af døren: "Hvad risikerer jeg for det her?" Og det er jo ikke specielt for voldtægtssager. Det gælder alle typer straffesager.

Om at anke

Det er meget sjældent noget, jeg (som forsvarer) har særlig meget indflydelse på. Det kommer meget an på fyrens holdning. Hvis der er en fuldstændig bastant benægtelse af, at han har gjort noget forkert, så bliver dommen jo anket lige på stedet - samme øjeblik den er domfældende. Selvom jeg måske står og siger til ham: "Lad være din store idiot – det her kan kun blive dyrere". Jamen, hvis man er uskyldig, så er det jo fuldstændig ligegyldigt, om man har 90 % chance for, at dommen bliver skærpet i Landsretten, fordi man er jo uskyldig. Der har jeg efterhånden lært et lille trick og sige: "Det kan jeg godt forstå. Men én ting er at blive straffet for noget, man ikke har gjort. Det er da meget værre at blive straffet hårdt for noget, man ikke har gjort." Det er der nogen af dem, der godt kan fange.

Jeg siger til dem: "Du bliver nødt til at være realistisk og se på, hvordan ser beviserne ud. Det kan godt være du er uskyldig, men hvis vi er 100 % sikre på, at Landsretten også vil tro på kvinden, så hjælper det ikke dig ret meget, at hun er fuld af løgn. Det ændrer ikke din situation. Så er der kun to muligheder: Enten at hun pludselig kommer til fornuft og siger sandheden, nemlig at du er uskyldig, og hvad er sansynligheden for det kammerat? Eller at du får en hårdere straf i Landsretten. Er det nu ulejligheden værd?"

Men der er mange af dem, der – også af hensyn til familie og omgivelser i øvrigt – er nødt til at anke, for ellers kan de ikke for alvor påstå, at de er uskyldige. Hvis man ikke anker på stedet, i det øjeblik dommeren har sagt: "Skyldig", så har man jo nærmest erkendt sin skyld.

Derfor er det også noget, der er endnu mere udpræget i indvandrer kredse end det er i etnisk danske kredse. Fordi der er æresbegreberne meget meget stærkere, end de er hos os. De synes jo, vi nærmest er æreløse, fordi vi tager tingene mere pragmatisk.

Mændenes krise

I virkeligheden er der det barokke i det, at han (gerningsmanden) jo er i en krise af en kaliber, som hvis han havde været i en hvilken som helst anden situation end at være skyldig i noget strafbart, så havde han fået psykologhjælp på det offentlige regning lige på stedet. Men fordi han nu er sådan en grimmer karl og har gjort noget, vi andre ikke synes om, så kan han ikke få nogen psykologhjælp, selvom han har mindst lige så meget brug for det som hende, der bliver udsat for røveri i banken.

Om muligheden for at offer og gerningsmand mødes

Det er en mulighed, helt afgjort. Men kun hvis manden tilstår. Så er vi i en helt anden situation. Så skal vi ikke dække over noget faktum eller noget andet. Så skal vi alle sammen komme bedst muligt ud af det her. Det gælder både offer og gerningsmand. Så kan man sige: Lad os få en snak og lad os prøve, om ikke det kan formilde dommeren i retning af, at det giver en lavere straf, for man har medvirket til, at den langvarige skade på kvinden er væk, ved at hun får løst op.

Jeg ville synes, det var en god idé, hvis man formaliserede, at det at deltage i et konfliktråd skulle betragtes som en formildende omstændighed i strafudmålingen. Hvis det stod skrevet et sted, så kunne der være nogen, som sagde: "Jamen for fa'en, jeg har jo gjort det her. Jeg slipper jo ikke alligevel. Så vil jeg hellere hoppe på denne her vogn, og så vide at det trods alt giver mig en rabat." Frem for at køre linen ud, og så alligevel blive dømt uden rabat. Men det kræver, at han tilstår, og det er jo sjældent. Det er jo meget få voldtægtssager, der kører som tilståelsessager. Netop fordi der ikke er ret mange mænd, der vil indrømme....

6. Refleksion

Kun enkelte af mændene refereret her betragtede deres handling som værende voldtægt. Flere vedstod, at deres handling havde været, hvad man kunne kalde uheldig sex, men om halvdelen af mændene ved vi ikke, hvordan de opfattede, hvad kvinderne havde oplevet som et overgreb. Hvad vi ved, er at de ikke ønskede at besvare kvindernes henvendelse til dem. Det er naturligvis også en slags besvarelse, men bevæggrundene kender vi ikke.

Der er absolut ingen prestige i at være voldtægtsforbryder, skriver Reinicke i sin bog *Mænd i lyst og nød* (2004). Det er der næppe heller i at få at vide, at man har været en ikke blot uheldig, men dårlig kavalier i sengen, og det var, hvad kvinderne i meget direkte vendinger fortalte mændene. Deres seksuelle præstationer blev diskvalificeret. Deres mandom ydmyget. På den baggrund synes jeg, det er både overraskende og lovende, at så mange mænd har svaret på kvindernes henvendelser, og at nogle af dem vovede sig frem og påtog sig et helt eller delvist ansvar for, at de havde været på seksuelle afveje.

Nogle mænd, refereret og citeret ovenfor, reagerede med stærke følelser, da det enten gik op for dem, eller de blev gjort opmærksomme på, at de havde været groft grænseoverskridende. Seksuelt grænseoverskridende vel at mærke. Det var der naturligvis nogen, som mente, at de var i deres gode ret til at være, men andre lod sig

anfægte moralsk. Hvor mange mænd der har fået anfægtelser er ikke til at sige, men de enkelte mænd, som stod ved, at de ikke levede op til deres eget selvbillede om at være en person, som ikke ville gøre andre ondt, kom i en voldsom krise og endte bogstaveligt på herrens mark. For hvor der i dag stilles en respektabel identitet som offer med deraf følgende hjælpemuligheder til rådighed for kvinder, der bliver udsat for et seksuelt overgreb, bliver mændene bag overgrebet henvist til, hvad jeg vil kalde skammekrogen, hvor der bliver taget afstand fra dem; eller deres handling bliver bagatelliseret eller fortrængt ved ikke at blive taget alvorlig. Dermed synes jeg, man svigter mændene. For hvor skal mænd gå hen, når de er trådt ved siden af, og hvem skal de henvende sig til og tale med om deres fejltrin, og hvad Reinicke kalder "mænds mørke side"? Samfundet stiller i dag muligheder til rådighed for voldelige mænd, men ikke alle mænd i denne undersøgelse falder ind under den kategori. De har været henvist til sig selv (og enkelte støttende forældre).

Kvinderne rækker en hånd ud mod mændene. En hård hånd ganske vist, en lige højre, men også en håndsrækning til at genoprette. Kvinderne tilbyder mændene en vej tilbage til den værdighed, de mistede, da de krænkede en kvinde. Det er ikke smertefrit, eller som sagt af en politimand: "Mægling er ikke for tøsedrenge!" Det viser denne undersøgelse også. Det er ikke kun kvinderne, der har brug for mod. Det kræver mod at gøre sig lille og vise anger. Spørgsmålet, som ikke her har kunnet besvares tilstrækkeligt, er, hvordan man kan skabe rammer, der vil gøre det muligt for mænd at tage mod den hånd, de bliver rakt.

6. Konklusion og fremtidige perspektiver

Jeg vil nu vende tilbage til udgangspunktet for denne undersøgelse. Formålet var at undersøge om konfliktmægling kan bidrage til at forbedre voldtægtssofres livssituation, og at vurdere betydningen af mægling for voldtægtssofre og gerningsmænd på såvel kort som lang sigt. Desuden at identificere betingelser og faktorer, som muliggør eller begrænser konfliktmægling og at pege på kriminalpræventive faktorer. Endelig skulle der udvikles en metodebeskrivelse til brug for andre, der arbejder med voldtægtssofre og gerningsmænd.

I det følgende vil jeg punkt for punkt gøre rede for hvilke konklusioner, jeg på baggrund af undersøgelsen mener, der kan drages og hvilke fremtidige perspektiver, der tegner sig for mægling efter et seksuelt overgreb.

Kan konfliktmægling bidrage til at forbedre voldtægtssofres livssituation?

Kvindernes udtalelser efter at have deltaget i mægling viser, at kvinderne gik styrkede ud af mæglingsprocessen, hvad den end havde bragt dem. Jeg har i forordet til denne rapport gjort klart, at langt fra alle kvinder, der har været udsat for et seksuelt overgreb, ønsker at optage kontakt med den mand, der har krænket dem. Undersøgelsen peger imidlertid på, at hvor kvinderne, nærrede et stærkt ønske om at møde den person, der havde krænket dem, bidrog mægling til at forandre og forbedre den livssituation, de befandt sig i efter overgrebet.

Jeg vil fremdrage, nogle af de faktorer ved mægling, som kom til at præge kvindernes situation.

Kvinderne valgte at gøre noget, som var usædvanligt og grænseoverskridende, ikke alene i deres egne øjne, men også i andres. De brød både udtalte og udtalte normer for, hvordan man som seksuelt krænket forventes at forholde sig til den person, der har krænket én. Kvinderne tog så at sige kampen op ikke alene med mændene og omgivelserne, men også med sig selv. Hvad enten de kom til at indgå i en skriftlig eller mundtlig dialog med manden, eller forgæves tog initiativ til en dialog, eller blot i samtale med mægleren udforskede muligheden for en dialog med manden, udfordrede de den fornødelse, de havde oplevet. De insisterede på at blive aktører i et efterspil. Det gjaldt både de kvinder, der havde anmeldt overgrebet, og de kvinder, der ikke anmeldte overgrebet. De tog til genmæle og trådte dermed ud af rollen som tavse og passive ofre.

Kærester og venner mødte ofte kvindernes ønske om mægling med skepsis, men kvinderne oplevede, at de med deres mod og handlekraft påvirkede deres omgivers holdning og aftvang dem respekt. Dermed forandrede og forbedrede kvinderne ikke blot deres egen situation, men også deres relation til andre.

Ikke alle kvinder opnåede, hvad de ønskede ved mægling, men mændenes manglende eller mangelfulde respons kom ikke til at overskygge kvindernes tilfredshed med at have vovet det ene øje ved at invitere til mægling. Den ubalance, der var blevet skabt ved overgrebet, blev til dels genoprettet, og frygten for manden formindsket. Kvinderne begyndte, da mæglingsprocessen var afsluttet, igen at færdes frit uden angst for at møde manden. De indtog atter deres plads i livet.

Betydning af mægling for parterne - på kort og lang sigt

Jeg har i det foregående gjort rede for den betydning, mægling fik for kvinderne i undersøgelsen på kort sigt. Interview foretaget med (syv) kvinder tre måneder efter mæglingsprocessens afslutning peger på, at kvinderne så tilbage på deres deltagelse i mægling med tilfredshed og stolthed. Nogle betragtede mæglingsprocessen som et vendepunkt. Andre så mæglingsprocessen som et betydningsfuldt skridt på deres vej, og samstemmende gav de udtryk for, at de følte, de havde lagt noget bag sig. Dette kan naturligvis ikke kun tilskrives kvindernes deltagelse i mægling, men må ses i sammenhæng med den støtte kvinderne modtog fra centret, fra deres omgivelser og tilskrives også andre faktorer i kvindernes liv.

Der er næppe nogen tvivl om, at man på baggrund af undersøgelsen kan konkludere, at mægling, i hvilken form mændene end stiftede bekendtskab med mægling, fik betydning. Da det imidlertid kun har været muligt at interviewe enkelte mænd, vil jeg undlade at drage konklusioner om, hvilken betydning dette mæglingstiltag har haft for mændene. Det er til gengæld mit håb, at mænds oplevelser af mægling vil kunne udforskes i fremtiden, således at spørgsmålet om betydningen af mægling for mænd vil kunne besvares.

Betingelser og faktorer, som muliggør eller begrænser konfliktmægling

Jeg vil starte med at nævne hvilke betingelser og faktorer, der muliggjorde og fremmede mægling i Center for Voldtægtsofre.

- At der blandt centrets medarbejdere var opbakning og entusiasme omkring mægling og undersøgelsen af mægling
- At kvinderne mødte en fordomsfri holdning hos centrets medarbejdere til deres ofte tøvende og usikre ønske om mægling
- At der hurtigt og nemt kunne etableres kontakt til mægleren
- At mægleren havde kendskab til reaktioner efter et seksuelt overgreb
- At der var et løbende og tæt samarbejde omkring kvinden mellem de fagpersoner, hun var i kontakt med
- At mægleren fremstod professionel og fleksibel i sin kontakt til både kvinden og manden.

Herefter vil jeg omtale hvilke betingelser og faktorer, som jeg mener generelt eller specifikt har haft en hæmmende virkning.

- At konfliktmægling endnu er et relativt ukendt fænomen
- At kvindernes netværk af samme grund har været skeptiske overfor kvindernes ønske om mægling
- At mægleren ikke i tilstrækkelig grad har orienteret og eller tilbudt at inddrage parternes netværk i mæglingsprocessen
- At mændene ikke fik tilbud om at tale med en mandlig mægler
- At der i det retslige system er så få fortalere for at afprøve og anvende mægling under og efter den retslige proces
- At mæglingstilbuddet i Center for Voldtægtsofre ikke har været tilgængeligt for alle, der henvendte sig i centret.

Til det sidste punkt vil jeg knytte en kommentar. Tilbuddet om mægling blev i Center for Voldtægtsofre givet til kvinder, der enten selv udtrykte ønske om mægling, eller som centrets læge eller psykolog mente ville have glæde af tilbuddet. Man kan imidlertid tænke sig, at andre kvinder ville have fundet tilbuddet relevant, hvis de havde fået kendskab til det. Enten under deres kontakt til centret eller på et senere tidspunkt. Dette kunne i fremtiden gøres ved at nævne tilbuddet om mægling i det

informationsmateriale, som uddeles til kvinderne ved deres henvendelse til centret. Herved ville mægling blive et tilbud til alle.

Påpejning af kriminalpræventive faktorer

Kan denne undersøgelse pege på faktorer, der kan forhindre, at der bliver begået seksuelle overgreb? Mit udgangspunkt for at besvare dette spørgsmål er, at det er mændenes - ikke kvindernes ansvar at forhindre, at overgreb finder sted. Og mit svar på spørgsmålet er både ja og nej.

De overgreb, der er tale om i denne undersøgelse, har været af vidt forskellig karakter, og baggrunden for, at de blev begået, må anses for værende tilsvarende forskellig. Mægleren har kun haft enkelte mænd i tale og dermed fået et begrænset indblik i mændenes oplevelse af, hvad kvinderne oplevede som et seksuelt overgreb, og retten i to tilfælde dømte som voldtægt. Det er derfor ikke muligt her at komme med generelle betragtninger om faktorer, der vil kunne forhindre mænds overgreb på kvinder. Skulle man alligevel ud fra kvindernes beretninger pege på forhold, der har været medvirkende til, at overgrebene er blevet begået, vil jeg nævne, at nogle mænds manglende omtanke, opmærksomhed og omsorg i kombination med indtagelse af rigelige mængder alkohol kan give skæbnesvangre konsekvenser.

Jeg vil imidlertid pege på konfliktmægling, som en kriminalpræventiv faktor. Konfliktmægling kommer i stand, efter et overgreb er begået, men kan være medvirkende til, at et nyt overgreb forhindres. Dialog giver omtanke. Det er en af idéerne bag etablering af offer/gerningsmand mæglings, og den gælder naturligvis også her. Kvindernes ønske om at indgå i en dialog med manden var ikke mindst begrundet i et håb om derved at kunne forhindre en gentagelse. Denne undersøgelse kan bekræfte, at mægling bidrog til indsigt og forståelse – navnlig hos de mænd, der mødte kvinden ansigt til ansigt, men i varierende grad også hos de mænd, der på anden vis blev gjort opmærksomme på, hvilke konsekvenser deres handling havde fået for kvinderne.

Udvikling af metodebeskrivelse

Den mæglingsmetode, der er udviklet og anvendt i denne undersøgelse, er beskrevet i rapporten, og jeg vil her blot knytte en enkelt kommentar til metoden.

Udviklingen af metoden er sket under de særlige – og gunstige vilkår, som denne undersøgelse er foregået under. Der har været stillet rigelige økonomiske midler til rådighed for undersøgelsen, hvilket har gjort det muligt for mægleren at udvikle og anvende en metode, der ikke behøvede at skele til tids- og ressourceforbrug. Det har indenfor undersøgelsens rammer været muligt at eksperimentere med metoden, hvilket ligger i en undersøgelses natur, men metoden som beskrevet vil kunne være vanskelig at anvende i sin helhed i sammenhænge, der ikke er begunstiget af samme økonomiske midler som denne undersøgelse. Det er imidlertid mit håb, at den beskrevne mæglingsmetode vil kunne tjene som inspiration for andre, der ønsker at introducere mægling ved seksuelle overgreb.

Fremtidige perspektiver

Denne undersøgelse viser, at mægling ved seksuelle overgreb rummer et potentiale for både kvinder, der udsættes for overgreb, for mænd, der begår overgreb og for professionelle, der arbejder med seksuelle overgreb. Undersøgelsen rejser imidlertid en række problemstillinger og spørgsmål, som bør udforskes yderligere, både i Center for Voldtægtsofre og i andre institutionelle sammenhænge. Jeg vil derfor afsluttende anbefale:

- At tilbuddet om konfliktmægling bliver en integreret del af det tilbud om hjælp og støtte, som Center for Voldtægts ofre giver kvinder, der har været udsat for seksuelle overgreb
- At konfliktmægling nævnes i en generel informationsskrivelse om centret, således at kvinder gøres opmærksom på, at de, både under og efter afslutningen af deres kontakt med centret, har mulighed for at benytte tilbuddet
- At konfliktmæglingsmetoden ved seksuelle overgreb videreudvikles i teori og praksis
- At mænds oplevelser og reaktioner på at have begået et seksuelt overgreb gøres til genstand for særskilt forskning
- At der tilknyttes en mandlig mægler til konfliktmægling på Center for Voldtægts ofre
- At der udbydes kurser til medarbejdere ved centre for voldtægts ofre, politi, advokater og andre interesserede om anvendelse af konfliktmægling ved seksuelle overgreb.

7. Profilering af undersøgelsen

Introduktion af undersøgelsen

Det lå inden for undersøgelsens rammer, at også andre centre kunne henvise til mægling. Derfor blev undersøgelsen introduceret på Center for Voldtægtsofre i Århus, Ålborg og Hillerød for medarbejdere og samarbejdspartnere. Ligeledes blev undersøgelsen introduceret til Teamet for seksuelt misbrugte børn på Rigshospitalet, Projekt Janus og Joan Søstrene.

Oplæg om undersøgelsen i Danmark

I september 2003 afholdt Foreningen for Kvinderet en høring om voldtægt på Christiansborg, hvor jeg i et oplæg besvarede spørgsmålet: *Kan den krænkede bruge konfliktrådenes tilbud?* (kan læses på www.ffmk.dk). Tilstede var politikere, pressen, advokater, behandlere, forskere og andre, der professionelt beskæftiger sig med voldtægt. Oplægget gav anledning til, at konfliktråd til voldtægtsofre kom til at indgå i: Forslag til folketingsbeslutning om forbedring af voldtægtsofres retsstilling før og under retssagen, (B 82), fremsat den 2. december 2003 af Anne Baastrup (SF), Elisabeth Arnold (RV) og Line Barfod (EL). I punkt 4 hedder det: *Mulighederne for at få etableret konfliktråd skal opprioriteres, herunder skal sikres, at der er afsat tilstrækkelige midler til konfliktråd i voldtægtssager.* Forslaget blev første behandlet i folketingssalen den 16. marts 2004 og sendt til behandling i Retsudvalget, som afgav betænkning den 6. maj 2004. Af betænkningen fremgår, at der ikke kan skabes flertal for den del af forslaget, der omhandler konfliktråd i voldtægtssager.

Tværfagligt seminar for centre for voldtægtsofre, Fåborg, den 27. februar 2004.
Pastoralseminariet i Løgumkloster, Videreuddannelse for fængselspræster, den 31. marts 2004.

Klinik for Voldtægtsofre, Hillerød, Temadag, den 24. maj 2004.
RUC, møderække om skyld og ansvar, den 25. oktober 2004.
Årsmøde i foreningen for Systemisk Terapi og Konsultation (STOK), den 5. november 2004.

Internationalt er undersøgelsen præsenteret på følgende konferencer:

Nordisk Konference *Kön och våld: Makt, motstånd och utmaningar för framtiden*, Göteborg, Sverige, den 10 – 12 juni 2005. Oplæg: *Dialog efter voldtægt – udfordringer og muligheder.*

Nordisk Konferanse for Mægling og Konflikthåndtering, Sverige, den 10 – 12 september 2004. Oplæg: *Mægling efter voldtægt – går det an?*

Restorative Justice in Europe: *"Where are we heading"*, European Forum for Victim-Offender Mediation and Restorative Justice, Budapest, Ungarn, den 14-16 October 2004. Oplæg: *The challenges of mediating rape* (med Hanne Andersson).

New Frontiers in Restorative Justice, Massey University, Auckland, New Zealand, den 4 – 6 december 2004. Oplæg: *The challenges of mediating rape.*

Undersøgelsen er endvidere introduceret ved:

12th International Congress of Circumpolar Health, Nuuk, Grønland, september 2003.

"RAPE. Juridical, police, medical and psychological approaches" Rape Congress, Bruxelles, Belgien, april 2004.

Bogafsnit

"Går det an at mødes bagefter", I lyst og vold – en bog om unge og voldtægt, Gyldendal 2004, red. Tine Bryld, Katrine Sidenius, Annalise Rust, Thomas Haansbæk, Mimi Strange, Karin Sten Madsen.

Tidsskrifter

"Mediation as a way of empowering women exposed to sexual coercion" Nora, Nordic Journal of Women's studies, Volume 12, 2004.

"Mægling ved voldtægt – går det an?" Rett på Sak, information til ansatte ved de norske domstole, 2004. Kan læses på www.konfliktrådet.no og www.n-f-m.org

Litteraturliste

- Adrian, Lin (2001) *Konfliktløsning ved Mediation*. ENCORE
- Braithwaite, John (2003) *Responsibility, Accountability and Democracy in Restorative Justice*. Presentation to University of NSW Faculty of Law. www.restorativejustice.org
- Bush, Robert A. Baruch & Folger, Joseph P (1994) *The Promise of Mediation*. Jossey-Bas Publishers, San Francisco 1994
- Center for Voldtægtsofre Årsrapport 2002
- Center for Voldtægtsofre Status 2000 – 2004 & Årsrapport 2003
- Christie, Nils (1978) *Konflikt som eiendom*. I *Som folk flest*. Artikler. Universitetsforlaget, Oslo
- Daly, Kathleen (2002) *Sexual Assault and Restorative Justice*. In H. Strang and J. Braithwaite, eds., *Restorative Justice and Family Violence*. Melbourne: Cambridge University Press
- Det Kriminalpræventive Råd, www.dkr.dk
- Fadnes, Gerd (2004) *Slutrapport om projekt meglings i voldssaker*. Bergen
- Fattah, Ezzat (1992) *Towards a Critical Victimology*. New York
- Hazelwood R.R. & Burgess A. W (eds.) (2001) *Practical Aspects of Rape Investigation. A Multi-disciplinary Approach*. Third Edition. CRC Press. New York
- Hennum, Ragnhild (2000) *Finnes det alternativer til dagens rettslige behandling av saker om seksuelle overgrep mot barn?* Materialisten, Oslo
- Henriksen, Claus Syberg (2003) *Evaluering af konfliktråd*. CASA
- Koss, Mary P (2000) *Blame, Shame, and Community: Justice Responses to Violence Against Women*. www.mincava.umn.edu/documents/koss/koss.html
- Kyvsgaard, Britte (2003) . I Dansk Forening for Kvinderet *Voldtægt. Retsbeskyttelse for den krænkede – retssikkerhed for gerningsmanden*. Jurist- og Økonomforbundets Forlag
- Larsen, Per (2003) *Voldtægt – bliver aldrig en rutinesag*. I Dansk Forening for Kvinderet *Voldtægt. Retsbeskyttelse for den krænkede – retssikkerhed for gerningsmanden*. Jurist- og Økonomforbundets Forlag
- Len, Riskin (1996) *Understanding Mediators' Orientations, Strategies and Techniques: A Grid for the Perplexed*. Harvard Law review, vol 1, s. – 50
- Leer-Salvesen, Paul (1999) *Tilgivelse*. Universitetsforlaget Oslo
- Leer-Salvesen, Paul (2002) *Min skyld*, Verbum

Maskell, Ann, Poulsen, Tenna Roepstorff (2004) *En voldtægt er en voldtægt – eller er den?* Speciale ved Københavns Universitet, Sociologisk Institut og RUC, Psykologisk Institut

Pedersen, Bodil (2003) *Et socialpsykologisk perspektiv på betydninger af voldtægt.* Psykologisk Set, 20. årgang nr. 52

Rasmussen Dagmar (2003) *Domme hvor konfliktråd har været drøftet under retssagen.* Det Kriminalpræventive Råd, www.dkr.dk

Reinicke, Kenneth (2003) *Mænd i lyst og nød.* Schönberg

Rust, Annalise (2005) *Voldtægtssofres begrundelser for ikke at politianmelde.* Retfærd 108, Nordisk juridisk tidsskrift, 28. årgang 2005 nr. 1

Sebold, Alice (1999) *Lucky.* Schreiberner, New York

Umbreit, Mark (1999) *Victim Offender Mediation & Dialogue: Guidelines for Victim Sensitive Practice.* Center for Restorative Justice and Mediation, School of Social Work, University of Minnesota, St. Paul, MN, USA

Umbreit, Vos, Coates and Brown (2003) *Facing Violence: The Path of Restorative Justice and Dialogue.* Criminal Justice Press, Monsey, NY, USA

Umbreit, Coates, Vos (2004) *Victim-Offender Mediation: Three Decades of Practice and Research.* Conflict Resolution Quarterly, vol 22, no 1-2

Vindeløv, Vibeke (2004) *Konfliktmægling.* Jurist- og Økonomforbundets Forlag

Zehr, Howard (1990) *Changing Lenses.* Herald Press

Zernova, Margarita (2002). *Restorative Justice and its Relation to the Criminal Justice System: How far can we go?* Second conference of the European Forum for Victim-Offender Mediation and Restorative Justice, Oostende, Belgium, www.euforumrj.org

Bilagsoversigt

BILAG 1	SEKSTEN HISTORIER	1
BILAG 2	SAMTYKKEERKLÆRING	27
BILAG 3	SPØRGEGUIDES	28
BILAG 4	PJECE	30
BILAG 5	EKSEMPEL PÅ BREV	31
BILAG 6	EU RAMMEAFGØRELSE	32

Seksten historier

Dette bilag indeholder de seksten historier, der danner baggrund for denne undersøgelse. Alle navne er opdigtede ligesom oplysninger, der ville kunne identificere personerne, er ændret.

MIE	2
SANDRA	3
CAMILLA	5
BETH	7
EMILIE	8
RIE	10
BERTHA	11
CECILIE	12
MONICA	14
JANNE	16
JOSEFINE	17
ANETTE	19
NANA	20
CHRISTIANE	22
ANDREA	23
SELMA	25

Jeg er blevet mig selv igen - med forbehold

Mie, 24 år, er ansat i et reklamebureau. Hun holder en afskedsfest i sin egen lejlighed for en af sine brødre, der skal giftes i udlandet. Under festen bliver hun meget fuld og går ind i soveværelset for at sove. På et tidspunkt kommer Lasse, som er både ven og kollega, ind og lægger sig ved siden af hende. Mie vågner op, ved at Lasse er trængt vaginalt ind i hende, og hendes hoved banker ind i væggen. Mie protesterer og skubber Lasse væk, og han forsvinder ud af soveværelset. Mie siger ikke noget til nogen, hverken om natten eller næste morgen, men ringer til egen læge og ender ad mange omveje på Center for Voldtægtsofre en uges tid senere.

Anmeldelse

Mie vil ikke anmelde. Hun synes ikke, det var en rigtig voldtægt, for hun kom jo som sådan ikke til skade, siger hun, og hun vil ikke have, at nogen i hendes familie skal vide, hvad der er sket - slet ikke hendes brødre. Den ene ville fare i flint og gribe til voldsomheder. Den anden ville reagere ved enten at blive meget ked af det eller fuld af had, og det er ikke rart at gå med et kæmpe had inde i sig, siger Mie. Hendes forældre er der heller ingen grund til at gøre kede af det.

Brevet

Allerede ved første samtale på centret henviser centrets læge Mie til mægling. Mie beskriver sig selv som en person, der konfronterer andre, når noget ikke er, som det skal være, men det er lidt mere ømtåleligt i denne situation, hvor det er hendes egen person, det drejer sig om. Hun har forgæves forsøgt at ringe til Lasse, så nu vil hun i stedet skrive et brev til ham.

Mie giver sig god tid til at få skrevet brevet til Lasse. Det mailles i forskellige udgaver frem og tilbage mellem os, før det foreligger i en udgave, som Mie er tilfreds med. Hun stiller mange spørgsmål i brevet, og hun vil meget gerne have svar fra Lasse, men hun tvivler på, om hun nogensinde hører fra ham igen. Normalt ville Lasse ringe til hende et par gange om ugen for at høre, om de skulle drikke kaffe eller gå i byen. Siden festen har hun ikke hørt en lyd fra ham, så hun fornemmer, at han ved, der er noget galt.

Der kommer ikke svar på Mies brev, og det er skuffelse for hende. Hun har sendt brevet til Lasse pr. mail og sat detacher på, så hun kan checke, om Lasse har åbnet mailen. Det har han, men om han har læst mailen, kan hun ikke vide. I den tid, der er gået, har han holdt sig væk fra den sportsklub, de begge er medlemmer af, men det er ikke godt nok. En eller anden dag vil de løbe på hinanden igen, og Mie forestiller sig et scenarie, hvor hun går over til ham og siger: "Jeg ved, du har læst min mail, men jeg har ikke rigtig fået et svar fra dig. Hvordan kan det være? Er din mail gået tabt?" Det vil, siger Mie, være en cool måde at gøre det på, men hun er langt fra sikker på, om hun vil kunne gennemføre det. Måske vil hun i stedet gribe det nærmeste boldtræ og hamre ham oven i hovedet.

Tiden derefter

Mie sender en rykker til Lasse, og endnu en rykker. Faktisk sender hun en stribe rykkere – én om måneden, og det vil hun fortsætte med et stykke tid, siger hun. Tre måneder senere fortæller Mie, at hun har fortalt sine brødre, men ikke sine forældre, om Lasse. Hun ser med stolthed tilbage på, hvad hun gjorde og har det godt. "Jeg er blevet mig selv igen – med forbehold", siger hun. Lasse har hun ikke set siden.

Man skal tage ved lære af sine fejl

Sandra, 18 år, er lørdag aften til fest hos en af sin fætters venner, Torben. Hun har kun mødt Torben en enkelt gang, og han spurgte, om hun ville komme til hans fest. Aftenen starter for Sandras vedkommende med en fest et andet sted i byen, og først omkring midnat dukker hun op til Torbens fest. Der er godt gang i festen. Sandra morer sig, og på et tidspunkt har hun en hyggelig snak med Torben. Hun kan lide ham, men er ikke interesseret i ham. Det har hun lidt på fornemmelsen, at han er, men hun gør det klart, at hun ikke er til hurtige forbindelser. Derefter har der ikke været noget, og hun føler sig tryk ved at spørge, om hun kan overnatte i lejligheden. Det er blevet sent, og hun er ikke meget for at tage toget hjem alene.

Der er flere sovende gæster i lejligheden, og Sandra lægger sig til at sove på gulvet med en dyne over sig. Hun er iført sit undertøj og to par strømpebukser. Torben lægger sig 1-1½ meter fra hende under sin egen dyne. Ud på morgenen vågner Sandra ved, at Torben prøver at trænge ind i hende vaginalt. Da hun har menstruation og en tampon i skeden, opgiver han og vender hende om og for at trænge ind i hende analt. Sandra siger ikke et ord, hun er søvndrukken, og det hele forekommer uvirkeligt. Hun mærker ingen smerte og tænker kun på, hvordan hun kan komme fri af Torben og ud af lejligheden. Det lykkes hende at få vristet sig fri og komme op at stå. Torben bliver liggende, mens hun i en fart får fat i sine støvler og kjole. Hun løber upåklædt ud af lejligheden, ned på gaden og ind i en bagerforretning. Herfra telefonerer hun til sin ven Anders, og sammen tager de til Center for Voldtægts ofre. Ved den retsmedicinske undersøgelse har Sandra store blodudtrædninger og rifter i endetarmsåbningen.

Anmeldelse

Centrets læge henviser Sandra til en samtale med mig to dage senere. Hun er i tvivl, om hun har gjort det rigtige, da hun aftenen forinden anmeldte Torben for voldtægt. Allerhelst ville hun bare have talt med ham, men hun var blevet så vred, at hun anmeldte ham. Forud var gået en telefonopringning til Torben, hvor Sandra bad om at tale med ham om det, der var sket mellem dem lørdag nat. Torben havde svaret, at han intet kunne huske af, hvad der var foregået. Det var mere, end jeg kunne klare, siger Sandra. Havde Torben vedgået, hvad han havde gjort, ville hun have ladet det blive ved det. Man skal kunne begå en fejl uden at blive straffet, men man skal tage ved lære af sine fejl, siger Sandra. Hun har ingen tiltro til, at en fængselsstraf kan forbedre nogen, og hvad der er mindst lige så væsentligt: Torben er en af hendes fætters meget gode venner. Man anmelder ikke sin fætters ven. Men tanken om at Torben kunne gøre hende så ondt og slippe af sted med at påstå, at han intet huskede, kan hun ikke leve med.

Torben henvender sig selv til politiet, da han hører, at Sandra har anmeldt ham. Han er så psykisk påvirket af situationen, at politiet ikke er i stand til at afhøre ham og sender ham videre til psykiatrisk skadestue. Da han nogle dage senere kommer til afhøring, varetægtsfængsles han. Sandra har forinden sendt ham et brev, hvori hun fortæller ham, hvorfor hun anmeldte ham. Det var ikke, fordi hun hadede ham, men fordi han skulle huske, hvad han havde gjort. Hun vil stadig gerne tale med ham, men tiden er forpasset. Politiet rejser sigtelse mod Torben, og kort efter anklages han for voldtægt af Sandra.

Retsag

I Byretten fastholder Torben, at han intet husker. Forsvareren plæderer for frifindelse. Torben idømmes 18 måneders ubetinget fængsel, og Sandra tilkendes en erstatning på 60.000 kr. Forsvareren anker skyldsspørgsmål, domsudmåling og opretholdelse af varetægtsfængslingen.

Retten afgør, at Torben skal forblive varetægtsfængslet, og forsvareren forespørger gennem mig, om Sandra vil modtage et brev fra ham. Det svarer hun ja til, men der

kommer aldrig et brev. To måneder senere kommer sagen op i Landsretten, men sagen kan ikke afsluttes på grund af en procedurefejl, og der går endnu to måneder, før Landsretten genoptager sagen.

Da retsformanden før dommernes votering giver Torben ordet, læser han et brev op. Han fortæller, at alt, hvad der sker omkring ham, forekommer uvirkeligt, og at han aldrig har haft til hensigt at skade Sandra. En sådan adfærd ligger ham fjernt. Han er ingen voldtægtsmand, siger han.

Sandra er ikke til stede i retten og hører ikke Torben læse sit brev op. Landsretten stadfæster Byrettens kendelse, og Torben forbliver fængslet. Sandra er lettet, da det hele er overstået, men hun fik aldrig det, der betød allermost for hende – en forklaring.

Han skal mærke det, jeg mærker

Camilla, 20 år, går på produktionsskole og er en ivrig bruger af chat-rooms, hvor hun gennem årene har skrevet med mange mænd. Nogle af dem mødes hun med. En af dem er Anton, en universitetsstuderende, som bor på kollegium. De aftaler efter at have skrevet sammen i nogle uger at mødes hos Anton for at snakke og se film. Da Camilla står ved busstoppestedet på vej til Anton, får hun en sms fra Anton, der lægger op til sex, men det afviser hun fuldstændig. Skulle det være på den måde, vil hun vende om her og nu, sms'er hun tilbage. Hun er ikke den type, der er seksuelt sammen med nogen, første gang de mødes.

Aftenen går og det bliver sent, så Camilla spørger, om hun kan blive og sove. I sengen gennemtvinger Anton oralsex med Camilla. Hun overvejer at bide hårdt til, men med en whiplash fra en nylig trafikulykke, er hun bange for hvad der vil ske. Anton har hårdt fat om hendes nakke og tvinger hende til at se sig i øjnene, mens han siger små beskidte bemærkninger til hende. Camilla tør ikke andet end at gøre, hvad han siger. Da Anton er færdig, fortæller Camilla ham, at hun ikke har det godt, og at det har været ubehageligt for hende. Hun får indtryk af, at Anton er klar over, at han har overskredet hendes grænser og tænker, at hun nu kan få lov til at sove til om morgenen, hvor hun vil tage det første morgentog hjem. Men Anton vil mere. Han forsøger sig igen med oralsex, men da Camilla siger nej, tvinger han hende til vaginalt samleje. Det bliver for meget for Camilla. Hun rejser sig fra sengen og siger, at nu vil hun hjem. På vej ud af døren spørger Anton, om han må låne en cigaret. Hun hører ham også sige, at hun er smuk, og at han håber, de kan ses igen.

Anmeldelse

Da Camilla er kommet ud på gaden, ringer hun til en ven, og sammen tager de til Center for Voldtægts ofre. Camilla er så flov, over det der er sket, at hun ikke fortæller vennen hele historien – kun om det vaginale samleje. Camilla vil ikke anmelde Anton. Hun har netop været gennem en retssag efter trafikulykken, og hun synes ikke, at hun er stærk nok til at klare en retssag til. Hun bebrejder sig selv, at hun overhovedet har anbragt sig i en situation, hvor hun kunne blive voldtaget. Men hun havde ikke drømt om, at det kunne ske med en universitetsstuderende på hans kollegieværelse. Hun havde forventet ordnede forhold.

Camilla bor hjemme hos sine forældre, og de støtter hendes beslutning om ikke at anmelde. Det gør en del af hendes venner også. Men der er også venner, der synes hun skal anmelde Anton, og som tilbyder at opsøge ham og give ham sådan nogen på frakken.

Dagen efter modtager Camilla en sms fra Anton: *"Hej, undskyld fra i går. Det er ikke smart at sove sammen første gang"*. Beskeden gør hende vred – ja, rasende over at se natten beskrevet på denne måde. Camilla forstår på Antons sms, at han ikke har fattet hvad det er, han har gjort mod hende, og hun accepterer ikke hans undskyldning.

Camilla ændrer ikke mening med hensyn til anmeldelse, men hun vil gerne give Anton en lærestreg. Han skal vide, hvad han har gjort ved hende, så han kan begynde at tænke over sine handlinger. Hans straf skal være at mærke hendes smerte, siger hun. Psykologen henviser Camilla til mægling.

Brevet

Camilla er ordblind, og det volder hende store vanskeligheder at skrive et brev. Mægleren sender hende båndudskriftet af det første interview og foreslår hende at plukke sætninger og formuleringer og sætte dem sammen til et brev. Men også det er svært for Camilla, så i sidste ende bliver det mægleren, der vælger passager fra båndudskriftet og skriver et udkast til et brev, som herefter mailles frem og tilbage et par gange.

Da Camilla er tilfreds med brevets udformning, sender hun det med almindelig post. Hun har i brevet skrevet, at hun ønsker svar pr. mail og har besluttet med sig selv, at hun vil åbne sin mail to gange om dagen på bestemte tidspunkter.

Svaret

Der kommer hurtigt svar fra Anton. I svaret beklager han, at hun har oplevet situationen sådan som hun beskriver. Han har oplevet det anderledes og mener ikke, at hun sagde nej til oralsex, og at hun kun sagde nej to gange til samleje. Han fortæller også, at han havde haft sex for øje fra første færd, og at Camilla må have mange problemer, når hun kan opfatte det som et overgreb.

Camilla vurderer, at Anton er forsigtig med, hvad han skriver for ikke at indrømme noget, der vil kunne skade ham i en eventuel retssag. Hun svarer på hans mail og modtager et kort svar: "Jeg har ikke tid til det her pjat, men undskyld, hvis du så gerne vil have det". Camilla afslutter korrespondancen med denne mail: "Tak for svaret. Det har hjulpet mig til at komme videre. Og jeg har fået bekræftet min mening om dig. Du er et dumt svin."

Tiden derefter

Med denne afslutning vender Camilla sig mod fremtiden. Hun begynder at færdes udendørs igen og går i byen med vennerne. Hun anmelder Anton på den internetside, hvor hun har mødt ham, for at advare andre kvinder mod ham. Samtidig som hun får tilsagn om, at hun er blevet optaget på den uddannelse, hun har drømt om, får hun egen lejlighed og flytter hjemmefra.

Et savn at miste sine venner på den måde

Beth, 48 år, er sygeplejerske og gift med Christoffer. De havde haft besøg af nogle venner fra Tyskland – et ægtepar og deres datter. Ægteparret havde boet i en campingvogn, mens datteren havde boet inde i huset. Den morgen hvor gæsterne skulle rejse hjem, var Christoffer taget tidligt af sted på arbejde. Den tyske mand, der havde drukket tæt under hele besøget, overfaldt Beth i hendes soveværelse og tvang hende til sex. Datteren sov i rummet ved siden af, og derfor skreg Beth ikke, og hun gjorde heller ikke modstand. Kort efter kom den tyske kvinde ind i huset, og alle spiste morgenmad sammen, før gæsterne kørte hjem til Tyskland. Beth gik ikke på arbejde, og hun kontaktede ikke nogen, men da hendes voksne datter senere på dagen kom på besøg og fandt sin mor dopet af medicin, fortalte Beth hårdt presset af sin datter om voldtægten. På datterens initiativ henvendte hun sig til centret.

Anmeldelse

Centrets læge henviser Beth til en samtale om mægling, og hun kommer ledsaget af Christoffer. Han er vred og er opsat på at ville konfrontere sin tidligere ven med, hvad han har gjort. Christoffer plejer ikke at være den, der hverken skaber eller opsøger konflikter, men i denne situation er det anderledes. "Jeg har lyst til at blive aggressiv. Ligesom i de gode gamle westerns. Få et slagsmål og så få det overstået." Beth er tilbageholdende og kan ikke føle samme vrede. Allerhelst vil hun, som hun tidligere har haft for vane, fortrænge det hele. Hun har selv været alkoholiker og kan ikke lade være med at føle og have medlidenhed med den tyske mand. Hun tænker også på, hvordan hun kan beskytte hans kone fra at komme til at lide mere, end hun allerede gør med en fortrukket mand. Derfor er en anmeldelse ikke på tale.

Brevet

En voksende vrede og et ønske om at skubbe den tyske gæst i retning af at tage ansvar for sit liv, får Beth til at beslutte sig for at skrive et brev til ham. Hun er angst for, at brevet skal komme hans kone i hænde, men hun erkender, at det ligger uden for hendes kontrol, når først hun har postet brevet. Denne gang vil hun tillade sig selv at komme i første række. Beth er vant til at formulere sig skriftligt. Det er en af hendes stærke sider, siger hun, og da hun først fik begyndt, kom det "som skidt fra en spædekælv." Uden at vise brevet til nogen, sender hun det af sted.

Svaret

Beth fik ikke svar på sit brev. Det havde hun heller ikke forventet. "Men det ville have været rart at høre ham sige 'at det, jeg gjorde, var så forfærdeligt', og 'jeg håber, du kan tilgive mig en dag'. Bare et eller andet som tilkendegiver, at han er klar over, hvad han har gjort. Det ville være en vej til at kunne ses igen. Det er et savn at miste sine bedste venner på den måde, men en lettelse at have fået givet udtryk for sin vrede," siger Beth.

Tiden derefter

Beth fik det godt igen. Voldtægten var ikke hendes første traume, og hun vidste, at hun ville komme igennem det på en eller anden måde, men at få kanaliseret sin vrede ud i et brev blev afgørende for hende. Det var et mønsterbrud, siger hun, og det var medvirkende til, at voldtægten gjorde hende en værdifuld erfaring rigere. Skulle der komme et initiativ fra Tyskland, vil hun ikke udelukke, at hun vil være imødekommende. Måske, måske ikke, siger hun. Det var et godt venskab, men hun vil ikke selv tage initiativ til at genoptage det.

Christoffer kæmpede stadig. Voldtægten af Beth og vennens svigt, havde bragt ham ud i en krise, som han ikke magtede selv, og han blev derfor henvist til psykolog.

Det skal være lige på

Emilie, 17 år, går i skole. Hun er en aften på diskotek med nogle venner, heriblandt Rickie. Egentlig vil hun gerne hjem til sig selv og sove, men hun ender med at gå med Rickie hjem til en af hans venner. Rickie og Emilie har tidligere haft noget kørende – dog ikke seksuelt, og de har tidligere sovet sammen uden problemer. Denne nat prøver Rickie imidlertid flere gange at have både vaginalt og analt samleje med Emilie. Han er meget beruset og lader sig ikke afværge. Emilie kan ikke lide at råbe højt, da hun er i et fremmed hus. Forældrene er hjemme, og hun er usikker på, om Rickies ven vil hjælpe hende. Til sidst falder Rickie i søvn. Emilie står tidligt op næste morgen og går i skole uden at tale med Rickie. I skolen fortæller hun, hvad der er sket til en veninde, som siger at det er voldtægt. Det har Emilie svært ved at se, da hun jo selv er taget med Rickie om natten. Så hun må selv være skyld i, hvad der er sket. De kontakter en lærer på skolen, og alle tre kommer til Center for Voldtægts ofre.

Anmeldelse

Familie og venner synes at Emilie skal anmelde, så Rickie kan blive straffet, men hun synes det er vildt overdrevet og vil kræve alt for mange kræfter af hende. Emilie har det dårligt, hun føler sig beskidt og er fuld af selvbeprejdelse. Hun vil helst glemme det hele og komme videre. Centrets psykolog fortæller om muligheden for mægling, men efter få samtaler hos psykologen afslutter Emilie kontakten til centret. Hun har det stadig skidt, men hun er fast besluttet på at klare sig selv og vil bruge sin mor og sine venner til at tale med.

Fjorten dage senere ringer Emilies mor til psykologen. Emilie har det elendigt og er fortsat i tvivl om, hvad hun skal gøre. Hun genoptager samtalerne hos psykologen, hvor hun fortæller, at hun er vred og trist. Hun er så bange for at møde Rickie, at hun konstant er på vagt og kun går ud i begrænset omfang. Psykologen henviser Emilie og hendes mor til en samtale med mægleren.

Emilie fortæller, at hendes venner nu presser på, for at hun skal anmelde Rickie. De synes ikke, at hun er troværdig, hvis hun ikke gør det. Så har hun nok nydt at blive voldtaget, siger de. Emilies mor støtter Emilie i ikke at anmelde og tror, det vil være bedst for hende at få skrevet et brev til Rickie. Emilie selv siger ikke så meget. Der er gået 1 ½ måned siden overgrebet, det har ikke gjort beslutningen nemmere at tage. Med sig hjem får hun et eksempel på et brev, som en anden ung kvinde har skrevet, og et tilbud fra mægleren om at snakke med hendes venner, hvis hun kan samle dem en aften.

Dagen efter sender Emilie en mail til mægleren: "Det var faktisk rigtig fedt at få læst brevet igennem. Det var faktisk meget anderledes, end jeg havde forventet. Jeg har fundet ud af, at det nok kunne være meget godt med sådan et brev, men jeg tror bare ikke jeg har lyst til selv at skrive det. Men det kunne være rart, hvis vi lige kunne snakke sammen på et tidspunkt."

Brevet

Kort efter mødes Emilie og mægleren foran en computer. Brevet skal være skrevet med hendes egne ord, siger hun, men hun kan ikke få dem frem. Hun vrider og vender sig på stolen og væmmes så meget, at mægleren henter en spand, hvis hun får brug for at kaste op. Til sidst foreslår mægleren hende, at hun sætter sig lidt væk fra computeren og lader sig interviewe. Møblementet flyttes rundt, så mægleren kan se Emilie og computerskærmen på samme tid. De første spørgsmål drejer sig om, hvordan Emilie har det lige nu, men det skal ikke med i brevet, siger hun. Rickie skal ikke vide, hvor dårligt hun har det. Spørgsmålene har imidlertid banet vejen for, at hun kan begynde at tale om, hvad hun synes at Rickie skal vide. Mægleren spørger Cecilie, om der er noget hun gerne vil vide eller spørge Rickie om. Det er der overhovedet ikke, siger hun. Der skal ikke stilles spørgsmål, for hun vil ikke høre fra

ham. Han skal blot have at vide, at han gjorde noget forfærdeligt mod hende, og at han for fremtiden skal holde sig væk. Hun er ikke interesseret i nogen som helst form for svar fra Rickies side. Heller ikke en undskyldning. Kun at han holder sig væk. Heller ikke spørgsmålet, om hvordan de skal forholde sig til en fælles nær veninde er relevant lige nu.

At nå så langt har taget timer, og mægleren foreslår Emilie, at de mødes igen næste dag. Men nej, brevet skal skrives færdigt nu. Mægleren beder Emilie sætte sig, så hun på skærmen kan se, hvad hun har sagt og selv begynde at sætte brevet sammen. Hun bliver spurgt, hvordan brevet skal indledes. Skal Rickies navn nævnes? Skal der stå 'Hej' eller 'Kære Rickie'? Det skal være lige på, siger Emilie. Der skal ikke være antydning af venlighed i brevet.

En time senere foreligger et brev på 9 linier. Et 'lige på' brev, der har kostet sved og tårer.

Mægleren foreslår Emilie, at hun tager det med hjem og sover på det. Efter et par dage ringer Emilie. Hun har fået en sms-besked fra Rickie, som skriver, som om intet var hændt. Han har også forsøgt at kontakte hende gennem den fælles veninde. Nu vil hun gerne skærpe tonen i brevet og vise det til mægleren, før hun sender det af sted.

Svaret

Emilie kommer ikke til flere samtaler med mægleren. Til psykologen fortæller hun, at hun har fået det meget bedre, og at den endelige version af hendes brev til Rickie skal være afslutningen på hendes forløb i centret.

På mail til mægleren fortæller hun nogle måneder senere, at hun har det godt. Hun har vist brevet til Rickie til den fælles veninde, og veninden har været fuld af respekt for Emilie. Rickie har ringet til Emilie, efter han har fået hendes brev. Hun har afvist ham, men læst den sms han efterfølgende sendte. Her skrev han, at han ikke syntes, det havde været et overgreb, men hvis Emilie gjorde, så måtte hun undskylde. Siden har han holdt sig væk.

Hvor ku` du gøre det?

Rie, 19 år, bor på en institution sammen med andre mindre godt begavede unge. Her bor også Kenneth, som hun har kendt i mange år. De var kærester for nogle år siden, nu er de gode venner. En aften sidder en gruppe unge og hygger sig på Ries værelse. Nogle bliver og sover, også Kenneth som lægger sig i sengen ved siden af Rie. I løbet af natten begynder Kenneth at røre ved Rie, og han trænger ind i hende analt. Rie vågner og protesterer højlydt, og de andre i værelset tilkalder nattevagten.

Anmeldelse

Sagen anmeldes til politiet, og Rie bliver undersøgt på centret. Kenneth flyttes midlertidigt væk fra institutionen, men vender tilbage en uge senere. Institutionen har ikke tidligere været i en lignende situation, men nogle af medarbejderne har hørt om mægling mellem offer og gerningsmand og taler om, at det måske er en idé.

Samtalen

Politiet orienteres og accepterer, at parterne mødes. Mægleren afholder to forberedende samtaler med Rie og en med Kenneth, hvor også deres kontaktpædagoger er til stede. Kenneth fortæller, at han godt vidste, at det var forkert, det han gjorde. Han hørte også langt væk, at Rie sagde både stop og nej, men han kunne bare ikke stoppe. Han er meget ked af det og vil gerne undskylde over for Rie, men han er også ked af, at Rie meldte ham til politiet, for han mente jo ikke noget ondt med det.

Ved samtalen, der varer halvanden time, er kontaktpædagogerne bisiddere. "Hvor ku` du gøre det?", spørger Rie og skælder Kenneth ud. Senere taler de om både aftenen, der gik forud og om overgrebet. Kenneth undskylder og beder om tilgivelse. Rie tager imod undskyldningen og siger, at hun tror på, at Kenneth ikke ville gøre hende ondt. Men tilgive ham kan hun ikke, for så ville hun jo ikke have anmeldt ham. Der indgås en mundtlig aftale om, hvordan Rie og Kenneth skal omgås hinanden fremover på institutionen, og at kontaktpædagogerne ser til, at aftalerne overholdes. Det aftales også, hvad der skal videreformidles fra samtalen til institutionens øvrige beboere og til begges forældre. Også politiet orienteres om, at samtalen har fundet sted.

Tiden derefter

Politiet afslutter sagen med påtalefraval. Tre måneder senere bor Rie og Kenneth fortsat på institutionen og omgås hinanden uden problemer. De giver udtryk for, at det havde været godt for dem at tale sammen, og kontaktpædagogen bekræfter, at Rie og Kenneth har det godt. Medarbejderne på institutionen er ligeledes tilfredse med forløbet. De undgik at flytte en af parterne til en anden institution med de vanskeligheder, det ville have skabt både for Rie og Kenneth, men også for resten af institutionens beboere. Situationen blev løst ved at flytte Kenneth op på en anden etage. Skulle noget lignende ske igen, vil man ikke tøve med at bruge mægling til at løse situationen, siger de.

Jeg vil altid huske ham

Bertha, 30 år, har været i byen med en bekendt, Finn. Hun inviterer ham hjem i sin lejlighed, hvor hun bor sammen med sin kæreste, som er på besøg hos sin familie. Finn vil på et tidspunkt have sex med Bertha, og da hun afviser ham, stikker han hende to gange i halsen med en saks. Han voldtager hende og stikker hende efterfølgende otte gange i ryggen med saksen. Hun indlægges på Rigshospitalet, hvor hun behandles for livsfarlige stiklæsioner. Finn anholdes og varetægtsfængsles. Han tilstår voldtægten og udtaler til politiet, at det kun var et held, at han ikke slog Bertha ihjel. Finn har en tidligere dom for et voldeligt overfald.

Centrets psykolog taler med Bertha og hendes kæreste. Bertha er stærkt medtaget både fysisk og psykisk. Hun er angst og genoplever både i vågen og sovende tilstand det mareridt, hun har været igennem. Hun er rasende på Finn og samtidig vred på sig selv over, at hun tog ham med hjem i lejligheden. Hun har skyldfølelse over for kæresten og føler ikke, at hun er værd at elske. Det gør det svært for hende at tage imod kærestens omsorg for hende, og svært for ham at hjælpe hende. Bertha er på Minnesota-kur, men hun har drukket efter overgrebet, og hun har lyst at blive ved og drikke sig fra det hele.

Bertha vil gerne konfronteres med Finn. Hun har mange spørgsmål, som hun brænder for at stille, og hun vil se Finn i øjnene og fortælle ham, at han har ødelagt hendes liv og håb for fremtiden. Politiet oplyser, at Finn er stærkt psykisk afvigende, og at der ikke kan være tale om, at de mødes. Det ændrer ikke ved Bertha's ønske, og hun henvises til mægleren for at tale om andre muligheder for at stille spørgsmål til Finn.

Forberedende samtale

Bertha fortæller, at hun for nogen tid siden hørte om konfrontationer mellem voldtægts ofre og deres gerningsmænd i radioen. Hun havde først tænkt, at det var noget, hun nok aldrig ville kunne gøre, men nu hvor hun selv er blevet voldtaget, er tanken dukket op hos hende.

Bertha er vokset op i Grønland og blev som 6-7-årig misbrugt af en ældre mand. Han blev straffet, men blev boende i samme by. Da hun var 17 år, mødte hun ham en dag på gaden. Han fik øje på hende og så væk. Den dag i dag tænker Bertha på, at hun ville ønske, at hun var gået hen til ham, havde set ham i øjnene og stillet spørgsmålet: Hvorfor? Jeg var kun en lille pige.

Samme spørgsmål ønsker Bertha at stille Finn, mens hun ser ham i øjnene: Hvorfor? Hvorfor har du gjort det? Bertha vil ikke få ro, siger hun, før hun har stillet ham de spørgsmål. Og kan hun ikke mødes med ham, vil hun møde ham ved at skrive et brev til ham. Alene tanken giver hende ro.

Mægleren fortæller Bertha, at Finn ifølge politiet ikke vil være i stand til at besvare hendes spørgsmål, men at hun gerne vil hjælpe hende med at skrive et brev, som Bertha kan have liggende. Bertha er glad for sin computer, og hun vil gå hjem og skrive sine tanker ned. Herefter ser hverken psykologen eller mægleren Bertha igen, selv om der over telefonen laves flere nye aftaler.

Som at løbe en maraton

Cecilie, 22 år, er studerende og på ferie hos sin mor og søskende i provinsen. Her møder hun gamle skolekammerater på et af byens diskoteker. En af dem, Karl, har hun kendt, siden de var 3 år gamle. Nogle måneder tidligere har de i København haft en kort affære, men de blev enige om at slutte forholdet og fortsætte som venner. På diskoteket kysser de lidt, men Karl opfører sig underligt, og Cecilie går alene videre i byen, før hun går hjem. Ud på morgenen ringer Karl til Cecilies mobiltelefon. Han står udenfor og spørger, om han må overnatte hos hende. Han er fortsat underlig, synes Cecilie og spørger, om han er på stoffer. Det benægter han, og hun lader ham komme ind. Han får en dyne og den ene side af dobbeltsengen.

Senere vågner Cecilie ved, at hun ligger på maven med Karl oven på sig. Han er ved at trænge ind i hendes endetarm, mens han river hende i håret og slår hende. Hun beder ham holde op, siger det gør ondt og trygler ham om at stoppe, men Karl fortsætter mere og mere brutalt. Midt i det hele falder han i søvn – stadig med sin penis inde i hende. Cecilie kommer fri og ringer efter en taxa til Karl. Hun bløder og har ondt, og næste dag fortæller hun sin mor, hvad der er sket.

Et par uger efter Cecilie kom i behandling på centret, konstateres det, at Karl har smittet hende med en seksuelt overført sygdom.

Anmeldelse

Cecilie er fuld af selvbekendelser over selv at have lukket Karl ind, og hun føler sig skamfuld over at være blevet behandlet så ydmygende. Derfor vil hun på den ene side ikke anmelde voldtægten, mens hun på den anden side døjer med tanken om, at Karl går frit og frejdig omkring. Hun synes, at han skal stå til ansvar for, hvad han har gjort. Ydermere bor Karl i nærheden af hende, så risikoen for at løbe ind i ham er stor.

Da Cecilie beslutter sig for ikke at anmelde, kalder psykologen mig ind for at tale med Cecilie, om der er andre muligheder, for at stille Karl til ansvar, for hvad han har gjort. Cecilie vil gerne skrive et brev, og hun vil gerne have hjælp. Hun fortæller at hun lige efter overgrebet skrev et meget vredt brev på computeren, som hun bagefter slettede. Hendes problem er nu, at Karl ikke skal have mere af hende. Hun vil ikke blotte sig for ham. Han har allerede været inde og røre et sted langt inde, hvor hun troede, at hun var urørlig, siger hun.

Brevet

Cecilie vil helst skrive brevet hjemme i sin lejlighed, men hendes computer er lige brudt sammen. Mægleren stiller derfor næste dag med computer og printer og møder en bleg Cecilie. Det er gået op for hende, at det er en rigtig dårlig ide at invitere Rigshospitalet ind i sine stuer. Her har hun "helle", og her kan hun indimellem finde lidt ro. Hun har på den anden side besluttet, at brevet skal skrives nu, så af to onder vælger hun at invitere mægleren indenfor.

Computeren bliver sat op, og mægleren spørger Cecilie, om hun selv vil skrive? Cecilie svarer grædende, at hun ikke magter ordene selv. Mægleren foreslår, at hun stiller Cecilie nogle spørgsmål og skriver svarene ned, så Cecilie kan bruge dem i brevet. Da det er sket, sidder Cecilie og sunder sig. Så rejser hun sig og siger, at nu vil hun skrive selv. Grædende og målrettet kæmper hun med ordene på skærmen. Der bliver ikke sagt et ord.

På et tidspunkt stopper Cecilie og læner sig træt tilbage. Hun er så udmattet, som om hun har løbet en maraton, siger hun. Dokumentet udskrives og efterlades hos Cecilie. Hun vil se på det en anden dag og selv skrive videre.

Tiden derefter

Efter endnu et par samtaler hos psykologen, vil Cecilie klare sig selv, og hun ønsker ikke kontakt med centret længere. Da mægleren et halvt år efter taler med hende i telefonen, fortæller hun, at hun gjorde brevet færdigt og sendte det, men der kom aldrig svar. Hun har for nylig Karl set på gaden. Det gjorde hende godt at se, at han var en helt almindelig splejset ung mand, som hun ikke behøvede at være bange for længere.

Cecilie fortæller, at hun lidt efter lidt er kommet på fode igen. Hun har fået konstateret endnu en seksuelt overført sygdom, som stammer fra voldtægten. Det er hårdt, siger hun, men det har ikke fået hende til at fortryde, at hun ikke anmeldte Karl. Hun er tilfreds med den måde, hun klarede situationen på.

Det virkede unormalt at ville snakke med ham

Denne historie adskiller sig fra de øvrige historier i denne undersøgelse og er baseret på et interview med Monica, efter en mægling har fundet sted uden mæglerens mellemkomst.

Monica er 25 år gammel. Hun arbejder på en restaurant sammen med sin søster. Her sidder hun en aften efter arbejde og drikker sammen med en gruppe mennesker, som er på vej til en fest. Monica har egentlig ikke lyst til at tage med, men får køreledighed og ender ved huset, hvor festen holdes. Søren, som hun kender som en gæst, der ofte kommer på cafeen, trækker hende om bagved og forsøger at trække bukserne ned på hende, samtidig med at han siger, at han ved, at hun gerne vil. Monica siger nej flere gange for at få ham til at holde op. Herefter sortner det for øjnene af hende, og hun husker intet, før hun kommer til sig selv liggende på jorden med bukserne nede om anklerne. Søren ser hun løbe fra stedet. Hun ringer til sin kæreste, som kommer og henter hende. Dagen efter fortæller hun, hvad der er sket til sine forældre, og de følger hende til centret.

Anmeldelse

Monica vil ikke anmelde Søren til politiet. Hun ved ikke, hvad der er sket og derfor ikke, hvad der eventuelt skal anmeldes. Monica har fået at vide, at mange af gæsterne til festen så overgrebet, men at ingen greb ind. Det er svært for hende at forstå. Hendes venner synes, hun skal anmelde Søren, og vil hun ikke det, skal de nok tage ud og ordne ham. Men Monica fastholder sin beslutning. Hun synes ikke, at Søren skal straffes. På en måde synes hun, at der bør ske et eller andet, men der er ingen grund til at gøre mere skade, siger hun. Søren har altid virket som et godt menneske, og hun føler, at det der skete, var hendes egen skyld. Hun er forvirret og bange og har det svært.

Kollegaen

Nogle dage senere ringer Søren til en af Monicas kolleger for at få fat på hendes telefonnummer. Han er grædende og giver udtryk for, at han har det rigtig dårligt og er ulykkelig over, hvad han havde gjort. Kollegaen udleverer ikke Monicas nummer, men hun fortæller Monica, at hun tror, at det vil være godt for hende at mødes med Søren og tale med ham. Det vil kunne give svar på nogle af de spørgsmål, Monica tumler med, og kollegaen tror, Monica vil være mindre bange bagefter. Kollegaen tilbyder at arrangere et møde mellem dem i cafeen, så det ikke bliver for personligt, og hun vil sørge for at både hun, Monicas søster og chefen er til stede og klar til at gribe ind, hvis Monica siger fra midt i det hele.

Monica indvilliger i at mødes med Søren, men hun er bange. Allermest bange er hun for, at Søren skal sige, at det var hende, der tog fejl. Det hele er stadig uvirkeligt for hende, og det vil være forfærdeligt, hvis Søren siger til hende, at det hele slet ikke foregik på den måde, hun husker det. Hun er også bange for omverdenens og kærestens reaktioner.

Samtalen

Da Søren ankommer, tager kollegaen imod. Samtalen finder sted udendørs. Kollegaen og Monicas søster befinder sig indenfor. Det er tydeligt at se, at Søren er nervøs. Han har grædt og har hævede øjne. Søren siger, at han er ulykkelig over at have gjort Monica fortræd. Han kan ikke selv forstå, at han ikke den aften havde opfattet, at noget var galt, før hun skubbede ham væk, men forsikrer hende om, at der ikke nåede at ske noget. Han forsikrer hende også om, at hun ikke behøver være bange, hverken for ham eller for andre, og at han vil gøre hvad som helst for at hjælpe hende. Søren fortæller, at han har haft det forfærdeligt. Han har været bange og forvirret og ikke kunnet tage sig sammen til noget. Ikke engang et bad. Han har ikke ville tale med nogen, før han fik talt med Monica og ikke turde gå nogen steder. Sammen med sine

venner havde han kunne skubbe tankerne til side, men lige så snart han var alene igen, havde han siddet og rystet og grædt.

Monica fortæller Søren, at hun har tænkt på at anmelde ham, men efter at have set ham sidde rystende og grædende, føler hun, at han har fået sin straf. Hun tror på, at det han siger, ikke bare er noget han sidder og finder på, og som hun siger: "Vi skal alle sammen have en chance".

Søren vil gerne møde Monica igen, men det siger hun nej til. "Jeg har ikke brug for mere. Det var nok at høre, at han var ked af det og at høre ham sige, at det ikke var mig, der havde gjort noget galt. Det var ikke mig. Jeg vil nok helst lade være med at tænke på ham, så det bliver normalt igen; så det bliver ligesom før, det skete. Så han bare er en eller anden person. Men et eller andet sted synes jeg, han er et stort menneske, at han turde kontakte mig og komme og sige: "Jeg var et dumt svin." Han var et andet menneske, han var ikke det menneske, der havde gjort det."

Måske har de glemt mig

Janne er 21 år. Hun er i byen med nogle venner og drikker tæt aftenen igennem. Hun har aftalt at sove hos en god ven, som bor i nærheden. Da de kommer hjem, falder hun om på sengen med alt tøjet på, og vennen lægger sig ved siden af. Da Janne vågner, har hun ikke sine lange bukser på længere, og hun føler sig våd i skridtet.

To dage senere modtager hun en sms fra vennen, hvor han siger, at han er gået længere, end han burde om natten. Han havde haft sex med hende, og han håber, det er okay med hende. Janne fortæller en veninde, hvad der er sket, og sammen finder de centrets adresse på nettet.

Anmeldelse

Janne er i tvivl om, hvad hun skal gøre. Hun kan ikke huske noget fra selve natten og er ikke bange for vennen, men er fyldt med lede over, at han har svigtet hendes tillid. Hun ønsker ikke at anmelde ham, fordi hun synes, hun kender ham for godt, og føler hun selv har en andel i det, der skete. På den anden side vil hun gerne have, at hans navn figurerer hos politiet, hvis han skulle finde på at gøre det igen. Han har til andre sagt, at han gjorde det i søvne, men det kan Janne ikke forstå. Hun vejer 80 kg. og vågnede op på maven, så han må have vendt hende om. Det tror hun ikke, han ville kunne gøre i søvne.

Psykologen i centret nævner muligheden af, at Janne kan få hjælp til at kontakte vennen og henviser hende til en samtale med mægleren. Janne har sin søster med til samtalen. Søsteren er mest stemt for, at Janne skal anmelde overgrebet, navnlig efter hun har set, hvor dårligt Janne har det. Janne selv er mest stemt for at skrive et brev til vennen. Hun vil ikke møde ham eller tale med ham. Der vil hun ikke kunne styre sig, siger hun og henviser til, at hun dyrker karate i sin fritid.

Janne skal rejse til Berlin samme aften og vil tænke sig om imens. Da hun nogle dage senere vender hjem, er hun stadig i tvivl, om hun skal anmelde overgrebet, og mødes atter med mægleren for at tale om mulighederne. Til slut beslutter hun sig for at droppe en anmeldelse og er indstillet på at ville skrive et brev.

Senere på dagen sender Janne en mail. Der har været holdt familieråd, hvor det er blevet bestemt, at overgrebet skal anmeldes, for som hendes mor siger: "Lige meget hvor lille eller stor skaden er - så længe det er ulovligt, skal det anmeldes." Janne beder nu om hjælp til at foretage en anmeldelse – tre uger efter overgrebet er sket.

Da anmeldelsen er foretaget, sender Janne endnu en mail: "Det gik godt hos politiet, det er ligesom om, at der er blevet taget en last fra mine skuldre." To måneder senere kontakter Janne mægleren. Hun har ikke hørt en lyd fra politiet siden anmeldelsen. "Måske har de glemt mig, og jeg vil ikke trænge mig på", sagde hun.

Tiden derefter

Da politiet henlægger sagen, fortæller Janne, at hun er tilfreds med sagens udfald. Hun vidste, det ville blive ord mod ord, men hun synes, hun gjorde det rigtige ved at anmelde, og i dag tænker hun ikke mere over det.

Jeg tilgiver dig halvt

Josefine, 16 år, går i klasse med Henrik på 17 år. De har i de sidste 4 måneder fundet hinanden i et nært venskab og ses flere gange om ugen efter skoletid. De sover tit sammen, ikke som kæresten, men som venner. De har begge kæresten.

En nat vågner Josefine ved, at Henrik er i gang med at have oralt samleje med hende. Hun bliver rasende på ham og aftvinger ham et svar, om han har gjort noget tilsvarende tidligere. Henrik benægter først, men indrømmer hårdt presset, at det ikke er første gang, han har forsøgt sig.

Josefine kontakter centret. Hun kontakter også Henriks forældre, som hun tager ud og taler med. Forældrene tager stærkt afstand fra, hvad deres søn har gjort.

Anmeldelse

Josefine vil ikke anmelde Henrik. Dels har han været hendes ven, dels er hendes tiltro til politiet ikke stor, men væsentligst er det, at hun ikke tror, at der kommer noget godt ud af at fængsle folk. Henrik har det meget dårligt og kontakter selv politiet, men han bliver afvist, så længe der ikke foreligger en anmeldelse fra Josefine. Henriks forældre har hørt, at mægling giver gode resultater, og Josefine bliver på centret informeret om mulighederne for mægling. Hun er interesseret og kontakter Henrik telefonisk. Også han er interesseret i at mødes med Josefine.

Forberedelse af samtale

Mægleren møder Josefine og Henrik hhv. tre og to gange hver for sig for at forberede den fælles samtale. Møderne med Josefine finder sted på Rigshospitalet. Hun kommer alene, skønt hun er blevet opfordret til at tage en af sine forældre med. Det ønsker hun ikke. Forældrene er indforstået med, at hun gør, hvad hun selv synes er bedst for hende.

Josefine er meget vred og i tvivl, om det vil nytte noget at møde Henrik. Fordi de har været venner, føler Josefine sig sommetider fristet til at slå en streg over det hele og tilgive Henrik, men på den anden side vil hun ikke kunne se sig selv i øjnene, hvis hun ikke konfronterer ham ansigt til ansigt.

Mæglerens første samtale med Henrik finder sted i hans hjem, anden samtale finder sted på Rigshospitalet. Han har flere gange været indlagt på Rigshospitalet, og han betragter derfor hospitalet som "sit sted". Han har derfor heller ikke noget imod, at samtalen med Josefine finder sted på hospitalet. Henrik har ikke været på skolen siden hændelsen med Josefine. De er begge begyndt at gå til eksamen og kan derfor undgå at møde hinanden, men de har haft kontakt med hinanden og har "talt sammen" via et site på nettet.

Der er ikke uoverensstemmelse mellem Josefines og Henriks historier om, hvad der er sket mellem dem, men de kalder det ved forskellige navne. Josefine kalder det voldtægt, Henrik kalder det seksuelt misbrug. Havde han brugt vold, ville han have kaldt det voldtægt, men han brugte ikke vold. Han misbrugte situationen og Josefines tillid. En del af forberedelsen går derfor ud på at afklare, om de under en samtale kan acceptere hinandens sprogbrug. Mægleren taler også med begge parter om deres forventninger til, hvad der kan komme ud af samtalen. Josefine vil gerne have en forklaring på, hvorfor Henrik udnyttede hendes sovende tilstand til at have oralt samleje – flere gange. Henrik kan ikke forklare, hverken for sig selv eller for andre, hvad der fik ham til det. Denne oplysning giver mægleren, med Henriks accept, videre til Josefine. Hun bliver også fortalt, at Henrik over for mægleren har givet udtryk for, at han angrede, hvad han har gjort. Josefine er vred, meget vred og i tvivl, men hun kommer efter flere samtaler med psykologen i centret til den konklusion, at hun kan og vil gennemføre samtalen.

Samtalen

Samtalen finder sted i et lokale på Rigshospitalet. Josefine er til stede i lokalet, da Henrik ankommer. Begge er mærkbart nervøse og undgår øjenkontakt. I to timer bølger samtalen frem og tilbage mellem dem. Sommetider taler Josefine og Henrik med hinanden, som om de genoptog en tidligere samtale, der var blevet afbrudt, for så at vende tilbage til det, der kom til at adskille dem. Sommetider sidder de tavse og siger ingenting.

Da ordene ebber ud, beder jeg Josefine og Henrik rette blikket fremad og tænke på, hvad der skal ske i tiden fremover. Jeg fortæller historien om en ung mand, der stjal en håndtaske fra en ældre kvinde. De mødte hinanden igen i en mægling mellem offer og gerningsmand, og den ældre kvinde ønskede, at den unge mand kom og slog græsplænen i hendes kolonihave resten af sommeren. Dette inspirerer Josefine til at foreslå, at Henrik kan invitere hende på en kop kaffe i byen en dag. Det skal ikke være en fast aftale, men Josefine vil sige til, når det er tid. Indtil da skal de ikke ses, og Henrik skal holde sig væk fra dimissionsfesten på skolen. På vej ud af døren siger Josefine: "Jeg tilgiver dig halvt".

Tiden derefter

Et par uger senere får mægleren en opringning fra Henriks mor, som er ulykkelig over, at hendes søn ikke kan komme med til dimissionsfesten. Klasselærerinden har ringet og spurgt, om det ikke er muligt, nu hvor Josefine og Henrik har fået snakket sammen. Ved en samtale med Henrik, giver han udtryk for, at han hverken er enig med sin mor eller sin klasselærerinde. Han vil overholde sin aftale med Josefine. De har ikke drukket kaffe sammen endnu, og han tror ikke, der bliver nogen kaffe, men det er heller ikke så vigtigt længere. Der blev sat det punktum, der skulle sættes, for at de kunne komme videre, siger han.

Det bekræfter Josefine i den afsluttende samtale med mægleren. Historien er slut. Hun har det godt, og ferien venter forude.

Hyggesnak, TV og sodavand

Anette, 31 år, har job og bor alene i sin lejlighed. Hun er lettere udviklingshæmmet og har kontakt til en hjemmevejleder. En aften har hun inviteret en bekendt, Peter, der bor i samme boligkompleks til hyggesnak, TV og sodavand. Peter bliver nærgående, da de sidder i sofaen, og Anette føler sig tvunget til at medvirke i en række seksuelle aktiviteter, som hun ikke har lyst til. Hun protesterer uden held, og da Peter forlader lejligheden, siger han, at hun ikke må sige det til nogen. Anette ringer til sin hjemmevejleder, som følger hende ind til centret.

Anmeldelse

Overgrebet bliver anmeldt, og Anette er bange for, hvad der nu skal ske. Hun flytter hjem til sin mor, og det er på tale at finde en ny lejlighed, men Anette er glad for sin lejlighed og foretrækker at blive boende. Centrets læge foreslår mægling, og mægleren har en samtale med Anette, hendes kæreste og mor – og med på telefonen – hendes hjemmevejleder. Anette vil gerne tale med Peter, og hun bliver støttet af sin mor, mens kæresten og hjemmevejlederen har lidt sværere ved at forlige sig med tanken.

Da sagen er anmeldt og verserer, kontaktes politiet, og det aftales, at de forelægger Anettes ønske om mægling for Peter. Han giver over for politiet udtryk for, at han gerne vil medvirke, men et par dage senere meddeler politiet, at Peters forsvarsadvokat ikke vil tillade sin klient at deltage i en samtale, før han har set sagens akter.

Knap fire måneder efter får Anette et brev fra politiet om tiltaleundladelse. Politiet har ikke fundet, at der er begået en kriminel handling. I den forløbne tid har mægleren uden held forsøgt at få kontakt med såvel forsvarsadvokaten som Peter. Da mægleren kommer igennem til forsvarsadvokaten, viser det sig, at han undervejs er blevet skiftet ud. Mægleren kontakter derfor den nye forsvarsadvokat. Han har aldrig set sin klient, men han tilbyder at skrive et brev til ham og bede ham kontakte mægleren med henblik på en samtale. Peter lader ikke høre fra sig, og bestræbelserne på at få ham i tale opgives.

Tiden derefter

Anette flytter hjem til sin egen lejlighed. Hun ser sommetider Peter på gaden, men de hilser ikke på hinanden. Hun er ikke bange for ham længere, men hun synes stadig, at det ville være rart at få en snak med ham. Så ville det være lidt lettere at bruge altanen, nu hvor sommeren nærmer sig, og hun ville være lidt mindre anspændt, når hun står ved busstoppestedet.

For helvede – vi var venner

Nana, 17 år, går i klasse med André i 3.G. De er venner, men Nana er lidt lun på André, og de har kysset en enkelt gang. Under en fest hos nogle venner spørger André, om de ikke skal gå ind i et værelse og snakke lidt om, hvad der er sket mellem dem.

"Så lige pludselig så gik det hele bare stærkt. Så begyndte han at kysse mig og begyndte at gå længere ned, og jeg sad der og sagde til mig selv, at det her skal du ikke lade ham gøre. Lad være, sagde jeg, men det så ud som om, han bare ikke hørte på mig. Jeg måtte sige til ham, at det ikke var det, jeg ønskede, og at det ikke skulle være sådan. Pludselig gik jeg bare i sort og kan ikke huske, hvad der skete. Jeg var rimelig bange og tænkte, hvad sker der? Jeg forstod det ikke..... for helvede, vi var venner. Hvordan kunne det ske? Og så var det ligesom overstået, og jeg skyndte mig at tage tøj på. Så sagde han: Nana, der er ikke nogen, der behøver vide noget om det her. Så sagde jeg, at jeg hadede ham."

Senere på aftenen falder Andrés venner over Nana og bebrejder hende, at hun har forført André. Han sidder grædende og har bondeanger over at have været sin kæreste utro. Nana har ikke bondeanger. Hun er rystet og ulykkelig over, hvad hun lige har oplevet.

Anmeldelse

Næste dag fortæller Nana sine forældre og kæreste, hvad der er sket, og kæresten opfordrer hende til at tage ind til centret. Han synes også, at hun skal melde André til politiet, men sygeplejersken i centret fortæller Nana, at en sag som hendes formodentlig vil blive henlagt på bevisets stilling.

André sender et par sms'er, hvor han skriver, at han er ked af, hvad der skete. Han havde ikke tænkt sig om og forstår ikke, hvorfor det skete. Han siger undskyld og spørger, om de kan tale sammen, men Nana svarer ikke tilbage.

Nana vælger ikke at anmelde André. Forældrene støtter hendes beslutning, men kæresten siger, at han ikke vil tro på hende, hvis hun ikke anmelder. Nana er rasende og føler sig svigtet af sin kæreste, som tænker mere på at hævne sig end på at støtte hende.

Centrets læge henviser Nana til en samtale med mægleren.

Forberedelse af samtale

Nana vil gerne tale med André og kontakter ham med en sms for at spørge, om han vil tale med hende. Hun introducerer muligheden af, at der er en tredjeperson tilstede. André svarer ja til Nana og til at møde mægleren før samtalen. Der afholdes to forberedende samtaler med Nana i hendes hjem, hvor mægleren også taler med hendes forældre og søster.

Samtale

Samtalen finder sted på et neutralt sted. Nana ankommer sammen med sin søster, som hun gerne vil have siddende uden for lokalet.

Nana får ordet først og fortæller stilfærdigt og hudløst, at hun har haft varme følelser for André, og at det var en forfærdelig oplevelse for hende, at han kastede sig over hende og gennemførte at have sex med hende. Hun hører derefter, André fortæller med samme åbenhed om sin oplevelse af situationen. Der er enighed om, hvad der skete mellem dem, men uenighed om hvorfor det skete. Nana flirtede måske, siger hun, men hun havde ikke sex for øje, og hun blev overrumplet og bange, og derfor fik hun ikke sagt tilstrækkelig tidligt og tydeligt fra.

Nana har ikke været i skole i tre uger og synes, det er svært at vende tilbage på skolen. Hun vil gerne aftale med André, hvordan det kan gøres. Ved samtalens afslutning siger Nana, at hun gerne vil give André et knus. Da det er sket, går først André, så Nana.

Tiden derefter

Nana interviewes kort efter samtalen. Hun har besluttet ikke at vende tilbage til skolen og vil tage 3.G om næste skoleår. Hun undrer sig over, at hun gav André et knus og var så imødekommende overfor ham, men det er, siger hun, ikke uvant for hende at gemme sig bag en facade. André ønsker hun ikke yderligere kontakt med.

Tre måneder senere bliver Nana igen interviewet. Hun ser tilbage på forløbet med en vis stolthed, men det har været en svær tid at komme igennem. Forholdet til kæresten gik i vasken, for Nana følte sig ikke sikker på ham mere, selvom han kom til at forstå, hvorfor hun ikke anmeldte André til politiet. Hun fortryder fortsat ikke, at hun undlod at anmelde og er glad for, at hun valgte at møde André. Efter at have set ham i øjnene, føler hun sig mere sikker og har kunnet gå ud i verden og møde andre mennesker igen. Ikke helt med samme selvfølgelighed som tidligere, for ingenting er helt, som det plejer at være, og hun spekulerer stadig på, om retfærdigheden mon er sket fyldest.

Alt blev lyslevende igen

Christiane, 30 år, har gennem nogen tid haft et venskabeligt forhold til en mand Ole, som imidlertid ikke har lagt skjul på, at han er interesseret i mere end et venskab. Efter Christiane har afvist ham, er han begyndt at holde øje med hende og chikanere hende, og hun har anmeldt ham til politiet. En dag trænger Ole ind i Christianes lejlighed og voldtager hende i soveværelset, hvorefter han går. En veninde hjælper Christiane til Center for Voldtægtsofre.

Anmeldelse

Christiane overvejer, om hun skal anmelde Ole for voldtægt, men tøver. Hun er bange for repressalier fra hans side og har sin 10-årige datter at tage hensyn til. Hun er også fuld af selvbeprejdelser over, at hun selv åbnede døren til lejligheden og gav Ole mulighed for at trænge ind. Christiane er lettet over at få at vide, at fundene fra den retsmedicinske undersøgelse opbevares, så hun kan give sig tid til at overveje en anmeldelse.

Der bliver ikke indgivet en anmeldelse til politiet. Christiane vil helst klare sig selv, men siger dog ja til samtaler med psykologen i centret.

Brevet

Nogle måneder senere henvises Christiane til mægleren med henblik på at skrive et brev til Ole. Hun har mødt ham på gaden, og han har atter chikaneret hende. Anmeldelse kommer igen på tale, men Christiane har tænkt på selv at skrive et brev til ham. Hun er meget vred, men frygter samtidig hvad Ole kan finde på, hvis han modtager et brev. Christiane ved, at hendes frygt for Ole til dels skyldes, at hun aldrig har fået sat en klar og tydelig grænse over for ham. Det vil et brev kunne gøre.

Kontakten med Christiane kommer efter den første samtale til at foregå pr. telefon og mail. Christiane er nu så bange for at gå på gaden, at hun ikke kan gå uden for en dør. Hun vil gerne have brevet skrevet og afsendt så hurtigt som muligt, men først maile et udkast til mægleren. Da udkastet udebliver, ringes Christiane op og hun fortæller, at hun har det rigtigt skidt. Hun forstår ikke selv, hvad der er sket, men da hun satte sig ned og begyndte at skrive brevet, var det som hun rutschede lige tilbage i oplevelsen af at blive voldtaget, siger hun. Alt blev lyslevende igen.

Et stykke henne i samtalen spørger Christiane pludselig: "Tror du, det kan have noget at gøre med, at min computer står inde i soveværelset – lige ved siden af min seng?" Samme dag låner hun en bærbar computer af en ven, og et par dage senere mailer Christiane sit udkast. Hun synes ikke selv, brevet er færdigt, men hun er glad for at have fået skrevet det, og hun vil arbejde videre på det.

Det aftales telefonisk, at Christiane kontakter mægleren igen, hvis hun har brug for yderligere hjælp. Christiane lader ikke høre fra sig og ophører med at komme hos psykologen.

Har jeg voldtaget dig?

Andrea, 18 år, er netop blevet student. Hun har gennem nogen tid været interesseret i Jes og haft et forhold til ham i et par uger, men det var et vanskeligt og ulige forhold, som nu var afsluttet. Natten efter en fest sover hun hos Jes, og da hun næste morgen vil gå, gennemtvinger Jes på brutal vis at have sex med hende på trods af, at hun protesterer voldsomt. Bagefter spørger han: "Har jeg voldtaget dig?" Det svarer Andrea bekræftende på.

Flere dage senere henvender Andrea sig til centret på opfordring fra en psykolog, hun kender. Han er den eneste, hun har fortalt om overgrebet. Selv har hun ikke tillagt oplevelsen med Jes nogen særlig betydning, men refererer dog at hun i sin dagbog har skrevet: "I dag har Jes voldtaget mig." Andrea har ofte haft ufrivillig sex med mænd, men hun har aldrig sagt fra. Det gjorde hun overfor Jes, og hun begynder langsomt at indse, at der er foregået noget forkert.

Anmeldelse

Andrea vil selv tale med Jes. Anmeldelse kommer ikke på tale. Jes har kontaktet hende telefonisk, men hun har afvist ham. Centrets læge henviser Andrea til en samtale med mægleren. Hun er i syv sind, fordi hun stadig er lidt fascineret af Jes og vil gerne have, at han synes om hende, mens hun samtidig føler sig dybt krænket og ydmyget. Mægleren foreslår Andrea, at hun får en tid hos centrets psykolog, og at samtalen om kontakt til Jes genoptages, når hun har fået det bedre.

Brevet

En måned senere har Andrea besluttet, at hun vil skrive et brev til Jes og foreslå ham, at de mødes og taler sammen. Andrea skriver et udkast til et brev, som herefter mailles frem og tilbage til mægleren. I brevet skriver Andrea, at hun ikke har talt med politiet, men har fået hjælp på Rigshospitalet, og at en person fra hospitalet vil kunne hjælpe hende og Jes med at tale sammen.

Svaret

Jes svarer på brevet, at han gerne vil mødes med Andrea alene. Det accepterer Andrea, men hun er nervøs for, om hun så vil være i stand til at sige, hvad der ligger hende på sinde. Derfor skriver hun endnu et brev, hvor hun fortæller om de tanker, hun har haft siden overgrebet. Brevet vil hun læse op, når hun møder Jes. De skal mødes på en café og gå en tur sammen.

På dagen, hvor Andrea skal møde Jes, kommer hun indenfor centret. Hun er nervøs og usikker på, om hun gør det rigtige. Mest har hun lyst til bare at give Jes det brev, hun har skrevet og komme væk i en fart. Mægleren sikrer sig, at hendes mor er hjemme, så Andrea kan kontakte hende, hvis hun får brug for det.

Mødet bliver ikke helt, som Andrea havde ønsket, for hun var nervøs. Jes fik brevet stukket i hånden, så han selv kunne læse det, men der kom ingen samtale i gang mellem dem. Andrea kan bagefter godt huske, at Jes havde sagt, at han var ked af det, og at han havde undskyldt og spurgt, hvad han kunne gøre. Men hun havde været helt ved siden af sig selv. Hun ville gerne have udfordret Jes, stillet ham spørgsmål, hørt ham sige noget mere, men hun blev "fuldstændig harmløs og for lidt farlig", og Jes fik ikke tydeligt nok at vide, hvor forfærdeligt det havde været for hende. "På et tidspunkt var jeg lige ved at sige, at jeg havde rigtig meget kvalme og skulle kaste op. Det var løgn, men jeg var lige ved at lyve, fordi jeg ville have, at han skulle vide, at jeg har haft det virkelig dårligt. Derfor ville det have været godt, hvis jeg havde sådanne fysiske tegn."

Tiden derefter

Andrea tager på højskole og klarer sig godt, selv om det indimellem er svært for hende. Historien med Jes har pustet liv i tidligere traumer og rusket op i gamle, destruktive mønstre, så hun starter i psykologbehandling. Hun har kontakt med Jes et par gange, og han foreslår hende, at de taler sammen igen, nu med en tredieperson til stede. Det er Andrea imidlertid ikke interesseret i. Jes er et afsluttet kapital. "Det var en markering (samtalet), og det havde været forfærdeligt, hvis den ikke havde fundet sted. Jeg ser meget positivt på det, der skete. Virkelig meget positivt. Jeg synes, at jeg har gjort det rigtig godt. Jeg kunne ikke have gjort det bedre."

Ikke helt parat og bange

Selma, 23 år er vokset op i Sydamerika og kom til Danmark som ung pige i huset. Familien havde ikke plads til at have hende boende, så hun kom til at bo hos deres meget gode venner, et lidt ældre ægtepar ved navn Claus og Hanne. Selma var glad for at være i Danmark og for børnene, hun passede, og hun havde et godt forhold til både børnefamilien og til Claus og Hanne.

Et par måneder efter Selma var flyttet ind, begyndte Claus at efterstræbe hende seksuelt. Selma forsøgte at afvise Claus, men med en blanding af trusler og tryglen skaffede han sig ugentligt adgang til Selmas værelse, hvor han misbrugte hende seksuelt. Gennem sin opvækst havde Selma lært at vise respekt for ældre mennesker og tilsidesætte sine egne behov. Hendes far, på alder med Claus, var en ulykkelig og ensom mand, og hendes mor havde beskyldt hende for at være årsag til farens ulykke. Det var en af grundene til, at hun havde forladt sit hjemland og var søgt til Danmark. Hun havde ikke lyst til at rejse hjem, og kom hun hjem i utide, ville hun gøre sin far ondt.

Da Claus begyndte at efterstræbe hende, forsøgte Selma forgæves at finde et andet sted at bo. En enkelt gang antydede hun overfor børneforældrene, at der var noget galt, men opgav, da hun ikke blev forstået umiddelbart. Hun blev tiltagende ulykkelig og psykisk ude af balance, og på Claus' opfordring konsulterede hun den praktiserende læge, som ordinerede lykkepiller.

Da ansættelsen som ung pige i huset ophørte efter et år, flyttede Selma. Hun fik en kæreste, som fornemmede, at der var noget galt, og Selma kom i psykologisk behandling. Claus sendte breve, hvor han skrev om sin kærlighed til Selma, og han opsøgte hende flere gange på trods af, at både Selma og hendes kæreste bad ham lade være.

Anmeldelse

På et tidspunkt rådede kæresten og psykologen Selma til at anmelde Claus til politiet. Selma var ikke enig. Hun følte, hun var medskyldig i det seksuelle misbrug, fordi hun, sin alder til trods, ikke havde været i stand til at stoppe det, og hun ville gerne bevare et godt forhold til de få mennesker, hun kendte i Danmark.

Det var imidlertid vigtigt for Selma, at andre fik kendskab til, hvad der var foregået, så Claus kunne stoppes i måske at begå flere overgreb. Selma og hendes kæreste søgte råd og vejledning på centret og blev henvist til mægleren, der undersøgte, hvordan man i den pågældende politikreds ville stille sig til en anmeldelse af et længerevarende seksuelt misbrug af en voksen person. Svaret var, at man af ressourcemæssige grunde næppe vil optage en anmeldelse af det pågældende forhold.

Breve og respons

Selma besluttede at kontakte børnefamilien for at bede dem om hjælp til at stoppe Claus. Med mæglerens hjælp skrev hun et brev, hvori hun forklarede, hvad der var sket. Hun skrev også, at hun havde søgt hjælp på centret.

Svaret fra familien kom hurtigt. Det var ikke afvisende, men Selma blev bedt om at fremvise noget, der kunne underbygge hendes historie. Hun sendte en kopi af et af de breve, hun havde modtaget fra Claus. Mægleren blev herefter ringet op af familien, som sagde, at hvor meget de end holdt af Selma, ville de ikke gå videre med sagen. Selma var så gammel, at hun burde have kunne stoppe Claus, og på grund af det nære venskabelige forhold ville de ikke blandes yderligere ind i sagen.

Selmas første glæde over ikke at være blevet afvist forsvandt som dug fra solen. Hun havde planer om at søge ind på en videregående uddannelse i Danmark, men da det

var uvist, om hun ville blive optaget, kunne hendes tid i Danmark være af begrænset varighed. Det ville være en falliterklæring for hende, hvis hun måtte rejse ud af landet og tage sin hemmelighed med sig.

Nogen tid senere skrev Selma et udkast til et brev stilet til Claus' kone Hanne. Hun sparede ikke sig selv i brevet, men gjorde det klart, at hvad hun end var gået med til, havde der aldrig været tale om, at hun nærrede nogen former for kærlige eller seksuelle følelser for Claus.

Brevet lå længe på Selmas computer klar til afsendelse. En dag modtog mægleren denne besked:

Kære Karin.

Jeg er ikke helt parat og bange. Men jeg sender mailen alligevel. For jeg synes, at det er tid. Jeg vil gerne ændre mig selv.

kh

selma

Svaret fra Hanne kom prompte. Et kort svar med en tak og en tilkendegivelse af, at brevet var taget alvorligt. Selma var umådelig lettet. Kort efter tog hun på ferie i sit hjemland med en plan om at vende tilbage og begynde en uddannelse i Danmark.

Psykologisk og
psykosocial forskningsenhed
JULIANE MARIE CENTRET
Rigshospitalet
Blegdamsvej 9
2100 København Ø
35 45 40 73

Karin Sten Madsen
ksmadsen@rh.dk

December 2003

Samtykkeerklæring

På Juliane Marie Centret, Rigshospitalet gennemføres for øjeblikket en undersøgelse om brug af dialog efterfølgende en seksuel krænkelse. Undersøgelsen søger at belyse, hvordan dialog kan anvendes og ledes af Karin Sten Madsen.

1. Jeg er orienteret om undersøgelsens formål og anvendelse.
2. Jeg er indforstået med at stille mig til rådighed med tre korterevarende interview i forbindelse med undersøgelsen. Første interview ved kontaktens begyndelse, andet interview efter en direkte eller indirekte dialog har fundet sted, tredje interview efter yderligere tre måneder.
3. Jeg er indforstået med at interviewene vil blive udskrevet og at dele af interviewene i anonymiseret og redigeret form vil indgå i en samlet redegørelse for undersøgelsen.
4. Jeg er indforstået med, at jeg på et hvilket som helst tidspunkt kan afbryde min deltagelse i undersøgelsen og trække mit bidrag tilbage.
5. Jeg er indforstået med at blive kontaktet ved en senere opfølgingsundersøgelse, hvis en sådan skulle finde sted.

Dato

Dato

Karin Sten Madsen

Spørgeguides

1. interview

Båndoptager introduceres
Samtykkeerklæring gennemgås og underskrives

Historien om overgrebet

Interviewer gør opmærksom på, at hun har læst journalen og derigennem er bekendt med historien. Lader det være op til kvinden, om hun vil fortælle historien igen.

Tiden efter overgrebet

Kvinden bestemmer, hvad og hvor meget, hun vil fortælle om sin situation efter overgrebet.

Bevæggrunde og forventninger til at tage kontakt med manden

Hvad eller hvem fik hende til at overveje at kontakte manden?
Hvilken måde, vil hun gerne gøre det på? Og hvornår?
Hvad vil hun gerne sige, høre, spørge om?
Er der noget der særlig taler for/imod at kontakte manden?
Hvad ønsker hun, at få ud af kontakten?
Hvad vil være det bedste/ det værste, der kan ske?
Hvad tror hun, der vil ske? Hvad hvis det ikke sker?
Har hun nogen betænkeligheder?
Har hun støtte fra omgivelserne?
Hvad skal der ske nu?
Hvilken hjælp har hun brug for?

2. interview

Efter et brev er blevet afsendt og svarperioden er udløbet.
Efter en samtale mellem parterne. Begge parter interviewes om samtalens forløb og deres oplevelse af processen op til samtalen.

Efter et brev

Hvordan er det gået? Er der kommet svar? Vil du rykke?
Hvilke tanker har du gjort sig i den forløbne tid?
Hvordan tænker du på dit brev? Ville du gøre det anderledes i dag?
Hvordan tror du, du ville have haft det, hvis du ikke havde skrevet brevet?
Hvordan har du det nu? Er der opstået nye tanker/ønsker?
Hvordan har dine omgivelser reageret?
Hvordan tænker du i dag på overgrebet?
Hvad nu?

Efter en samtale

Hvordan synes du det gik?
Fik du sagt, hvad du ville? Fik du spurgt? Fik du svar? Er du tilfreds med evt. aftale?

Var der noget, der overraskede dig?
Hvordan tænkte du om samtalen lige efter? Hvordan tænker du på den nu?
Hvordan tror du, du ville du have haft det, hvis du ikke havde mødt ham/hende?
Hvad tænker du om manden/kvinden, nu hvor du har mødt ham/hende igen?
Hvordan tænker du i dag på overgrebet?

3. interview

Tre måneder efter kontakten med mægleren er ophørt. Ekstern interviewer.

Hvordan ser du på den proces, du har været igennem?
Har det været hjælpsomt, og hvordan har du det nu i forhold til, hvordan du havde det før?
Kan du huske, hvilke overvejelser du gjorde dig om det at tage kontakt med X?
Var det din egen idé? Hvem støttede dig? Var der nogen/noget, der modarbejdede dig?
Hvordan traf du beslutningen om at skrive/mødes?
Hvordan blev du forberedt? Var det tilfredsstillende? Hvad kunne have været anderledes?
Hvordan følte du dig tilpas under mødet med X? Blev du støttet under samtalen? Hvad kunne have været anderledes?
Hvordan ville du have haft det, hvis du ikke havde indvilliget i et møde? Tror du, at du alligevel havde endt med at fået det ligeså godt/dårligt?
Hvordan plejer du at løse konflikter?
Hvor fik du modet fra til at turde gøre det her stykke arbejde?
Er der noget, du har været særlig glad for undervejs?
Er der noget, du har savnet undervejs?
Hvilke egenskaber synes du er vigtige hos den person, som skal hjælpe én i en proces, som den du har været igennem?
Hvis man nu forestiller sig, at du skulle tegne en tegning af dig selv før – lige efter – og nu, hvordan ville de forskellige 3 tegninger så se ud?
Hvordan ser du i dag tilbage på det seksuelle overgreb?

Når man føler sig seksuelt krænket af et andet menneske

Tale sammen

Når man har været udsat for en seksuel krænkelse, kan man stå tilbage med kaotiske tanker, følelser og ubesvarede spørgsmål. Hvad skete der? Hvordan kunne det ske? Hvad tænkte han på? Hvilke tanker gør han sig nu?

Denne folder er skrevet til dig, som tænker, at det kunne være en hjælp at få den anden part i tale – direkte eller indirekte.

Måske har du brug for at reagere og fortælle, hvordan du oplevede situationen mellem jer. Måske vil du gerne lade den anden part vide, hvilke konsekvenser mødet med ham har haft for dig. Eller for at stille ham spørgsmål, om hvad der skete. Måske tænker du på, at det vil kunne hjælpe dig at se den anden part i øjnene. Og går du rundt og er bange for at komme til at møde ham igen, har du måske brug for at sikre dig, at det kan foregå på en god og sikker måde. Når man har været udsat for en seksuel krænkelse.

Der kan være mange andre grunde til, at du overvejer at kontakte den mand, du føler dig krænket af. Nogle ønsker at tage kontakt kort tid efter overgrebet, andre først længe efter.

Uanset hvad du beslutter dig for, vil du kunne få hjælp til at tale om dine overvejelser og til at til at føre dem ud i livet, hvis det er det, du vælger. Til Juliane Marie Centret på Rigshospitalet er knyttet en medarbejder, der har særlig erfaring med dette.

Hvordan formidles kontakten

Er den seksuelle krænkelse anmeldt til politiet, vil dit ønske om at møde den anden part blive formidlet via politiet. Er overgrebet ikke anmeldt, skal der tages kontakt – med eller uden centrets hjælp. Mange vælger at skrive eller maile. For nogle falder det lige for, mens andre gerne vil have hjælp til at udtrykke sig. Uanset om overgrebet er anmeldt eller ej, bygger kontakten mellem parterne på frivillighed. Man kan med andre ord ikke tvinge eller pålægge nogen til at deltage i noget, og der er ingen garanti for, at den anden part vil medvirke.

Brev eller møde

Nogle kvinder ønsker, at kontakten med den anden part udelukkende holdes skriftlig. Andre vil gerne mødes ansigt til ansigt. Er det tilfældet, kan vi hjælpe med at tilrettelægge og gennemføre en samtale. Forud for en samtale taler centrets medarbejder med hver af parterne en eller flere gange for at gøre dem fortrolige med, hvad der skal ske på mødet.

Mødet finder sted på et neutralt og trygt sted. Man kan komme alene, eller man kan tage en eller flere personer med sig. Dette aftales på forhånd.

Samtale mellem parterne

Formålet med en samtale er at give begge parter mulighed for at komme til orde og lytte til hinanden. Hver får mulighed for at fortælle sin oplevelse af, hvad der skete og høre den andens oplevelse. Og der er mulighed for at stille spørgsmål til hinanden.

Formålet er således ikke at blive enige om årsag og skyld, men at fortælle hinanden, hvordan man ser på det, der skete, og hvordan det har påvirket både en selv og ens omgivelser.

Når det er gjort, rettes blikket fremad, og der tales om, hvordan der kan rådes bod på den skade, der er sket, eller hvordan fremtiden skal se ud.

Centrets medarbejder er tilstede under samtalen og sørger for, at begge kommer til orde. Hvad der bliver sagt mellem parterne er omfattet af fortrolighed for alle. Samtalen refereres ikke videre af centrets medarbejder.

Opstår der efterfølgende behov, kan samtalen følges op af individuelle samtaler.

Kontakt

Er du interesseret i at høre mere, kan du spørge en af centrets medarbejdere eller direkte kontakte:

Karin Sten Madsen

Eksempel på et brev

Hej!

Jeg skriver til dig, fordi jeg gerne vil have dig til at forstå, hvordan min sidste tid har været. Vi støder jo på hinanden på et eller andet tidspunkt, og for at det ikke skal blive alt for ubehageligt, vil jeg gerne have, at du skal vide, hvad jeg går igennem lige nu.

Jeg har haft det virkelig svært, siden du overfaldt mig. Jeg har haft svært ved at sove, været bange for at jeg var blevet gravid eller havde fået køns-sygdomme. Og jeg haft det rigtig dårligt psykisk.

Hvordan kunne du dog finde på det? Hørte du slet ikke at jeg sagde nej? Forstod du ikke at du tvang mig til noget jeg ikke ville? Er du ikke flov? Jeg var meget beruset, og det var du nok også, men det berettiger dig ikke til at gøre noget mod min vilje. Hvad tænkte du egentlig på? Man kan da ikke udnytte folk på den måde. Det har jo intet med sex at gøre. Sex er rart, det var det her ikke.

Jeg ved ikke, om du kan sætte dig ind i min situation? Vi var venner, jeg stolede på dig og nu er tilliden til dig væk. Jeg føler mig ydmyget og ussel. Der er sket noget indeni mig, jeg kan mærke det hele tiden, og det er meget ubehageligt. Der er en tristhed og masse ubehagelige flash backs om hvad der skete den nat. Det er det, jeg vågner op til om natten, og det jeg tænker på hele dagen. Og jeg er samtidig ked af, at det venskab vi havde, nu er smuldret.

Jeg ved ikke, hvordan jeg skal få det bedre. Jeg har den vildeste kvalme, takket været dig! Men jeg tror på den anden side, det vil hjælpe mig at få sagt dette her til dig. Jeg har tænkt på, om jeg skulle melde dig til politiet, men det kommer der alligevel ikke noget ud af. Og jeg er heller ikke interesseret i, at du skal straffes på den måde. Det, der er vigtigt for mig, er at fortælle dig, hvor ondt det har gjort på mig, så du tænker dig om en anden gang og ikke udsætter andre for det samme, som jeg blev udsat for.

Jeg vil gerne have et svar fra dig. Du skal ikke ringe, men svare på mailen.

Mie

EU's rammeafgørelse af 15. marts 2001 om ofres stilling i forbindelse med straffesager (2001/220/RIA)

RÅDET FOR DEN EUROPÆISKE UNION HAR –

under henvisning til traktaten om Den Europæiske Union, særlig artikel 31 og artikel 34, stk. 2, litra b),

under henvisning til Den Portugisiske Republiks initiativ,

under henvisning til Europa-Parlamentets udtalelse, og

ud fra følgende betragtninger:

- 1) I overensstemmelse med Rådets og Kommissionens handlingsplan for, hvorledes Amsterdam-traktatens bestemmelser om indførelse af et område med frihed, sikkerhed og retfærdighed bedst kan gennemføres, særlig punkt 19 og punkt 51, litra c), skal spørgsmålet om støtte til ofre tages op senest fem år efter traktatens ikrafttræden, ved at der foretages en sammenlignende undersøgelse af erstatningsordninger for ofre, og ved at man undersøger mulighederne for en EU-indsats.
- 1) Kommissionen forelagde den 14. juli 1999 Europa-Parlamentet, Rådet og Det økonomiske og Sociale Udvalg en meddelelse med titlen "Ofre for kriminalitet i Den Europæiske Union: overvejelser om standarder og tiltag". Europa-Parlamentet vedtog den 15. juni 2000 en beslutning om Kommissionens meddelelse.
- 1) Ifølge konklusionerne fra Det Europæiske Råd i Tammerfors den 15.-16. oktober 1999, særlig punkt 32, bør der udarbejdes minimumsstandarder for beskyttelse af ofre for kriminalitet, navnlig for ofrenes adgang til domstolene og tilsvarende organer og deres ret til skadeserstatning, herunder dækning af sagsomkostninger. Endvidere bør der udarbejdes nationale programmer til finansiering af offentlige og private foranstaltninger vedrørende bistand til og beskyttelse af ofre.
- 1) Medlemsstaterne bør foretage en indbyrdes tilnærmelse af deres love og administrative bestemmelser i det omfang, der er nødvendigt for at sikre ofre for forbrydelser et højt beskyttelsesniveau, uanset i hvilken medlemsstat ofrene befinder sig.
- 1) Det er vigtigt at overveje spørgsmålet om ofres behov og løse det globalt og på samordnet vis, så man undgår delløsninger eller inkonsekvente løsninger, der kan medføre en sekundær viktimering.
- 1) Denne rammeafgørelse behandler derfor ikke blot spørgsmålet om at beskytte ofres interesser under den egentlige straffesag. Den omhandler også visse foranstaltninger, der tager sigte på at bistå ofre før eller efter straffesagen, med henblik på at afbøde virkningerne af forbrydelsen.
- 1) Foranstaltningerne med henblik på at bistå ofre for forbrydelser, herunder navnlig bestemmelserne om erstatning og mægling, berører dog ikke ordninger i forbindelse med en civil retssag.
- 1) Det er nødvendigt at foretage en indbyrdes tilnærmelse af regler og praksis for så vidt angår ofres

stilling og deres vigtigste rettigheder, særlig retten til at blive behandlet med respekt for deres værdighed, retten til at give og modtage oplysninger, retten til at forstå og blive forstået, retten til at blive beskyttet på processens forskellige stadier samt retten til, at der tages hensyn til ulempen ved at have bopæl i en anden stat end den, hvor forbrydelsen er begået.

- 1) Denne rammeafgørelse pålægger dog ikke medlemsstaterne pligt til at sikre ofre samme behandling som parterne i en retssag.
- 1) Det er vigtigt, at specialtjenester og offerstøtteorganisationer inddrages både før, under og efter straffesagen.
- 1) De personer, der kommer i kontakt med ofrene, bør gives en tilstrækkelig og relevant uddannelse, hvilket er afgørende både for ofrene og for, at processens mål kan nås.
- 1) Man bør benytte sig af eksisterende netværk af kontaktpunkter i medlemsstaterne, enten inden for rammerne af retssystemet i form af forbindelser mellem offerstøtteorganisationer

TRUFFET FØLGENDE RAMMEAFGØRELSE:

Artikel 1

Definitioner

I denne rammeafgørelse forstås ved:

- a) "offer": en fysisk person, som har lidt skade, herunder fysisk eller psykisk skade, følelsesmæssige lidelser eller økonomisk tab, der er direkte forvoldt af handlinger eller undladelser, der strider mod en medlemsstats straffelov
- a) "offerstøtteorganisation": en ikke-statslig organisation, der er etableret lovligt i en medlemsstat, og hvis gratis støtte til ofre for forbrydelser, ydet under passende forhold, udgør et supplement til den statslige indsats på dette område
- a) "straffesag": straffesager som defineret i den relevante nationale ret
- a) "proces": en proces i bred forstand, som ud over straffesagen også omfatter alle de kontakter, som offeret etablerer i sin egenskab af offer med en hvilken som helst myndighed, offentlig tjeneste eller offerstøtteorganisation før, under eller efter straffesagen
- a) "mægling i straffesager": forsøg på, før eller under straffesagen, at finde en mindelig løsning mellem offeret og gerningsmanden, ved en kompetent persons mellemkomst.

Artikel 2

Respekt og anerkendelse

1. Hver medlemsstat sikrer, at ofre har en reel og passende rolle i dets strafferetssystem. Hver medlemsstat gør fortsat sit yderste for at sikre, at ofre behandles med behørig respekt for deres personlige værdighed under processen, og anerkender ofrenes legitime rettigheder og interesser navnlig i forbindelse med straffesager.
1. Hver medlemsstat sikrer, at særlig sårbare ofre kan få særbehandling, der er bedst muligt afpasset efter deres situation.

Artikel 3

Ret til at blive hørt og tilvejebringe beviser

Hver medlemsstat sikrer ofres mulighed for at blive hørt under processen og for at tilvejebringe beviser.

Hver medlemsstat træffer de nødvendige foranstaltninger til at sikre, at myndighederne kun afhører ofre i det omfang, der er nødvendigt for straffesagen.

Artikel 4

Ret til at modtage oplysninger

1. Hver medlemsstat sikrer navnlig, at ofre fra deres første kontakt med de retshåndhavende myndigheder har adgang til oplysninger, der måtte relevante for beskyttelse af deres interesser, ved hjælp af de midler, som medlemsstaten anser for passende, og så vidt muligt på sprog, der normalt forstås. Disse oplysninger skal mindst omfatte:
 - a) hvilken type tjeneste eller organisation ofre kan henvende sig til for at få støtte
 - a) hvilken type støtte ofre kan få
 - a) hvor og hvordan ofre kan indgive anmeldelse
 - a) hvilke procedurer der følger efter indgivelsen af anmeldelsen, og hvilken rolle ofre spiller i forbindelse med disse procedurer
 - a) hvordan og på hvilke betingelser ofre kan opnå beskyttelse
 - a) i hvilket omfang og på hvilke betingelser ofre har adgang til
 - i. juridisk rådgivning, eller
 - i. advokatbistand, eller
 - i. enhver anden form for rådgivning,

for så vidt offeret har ret til den i nr. I) og II) omhandlede bistand

- a) hvilke betingelser der skal være opfyldt, for at ofre har ret til erstatning
- a) hvilke særlige mekanismer ofre kan anvende til at beskytte deres interesser, hvis de har bopæl i en anden stat.
2. Hver medlemsstat sikrer, at ofre, der udtrykker ønske herom, underrettes om:
 - a) den videre behandling af anmeldelsen
 - a) relevante elementer, der i tilfælde af retsforfølgning gør det muligt for offeret at få kendskab til forløbet af straffesagen mod den person, der er tiltalt for de forhold, der vedrører offeret, undtagen i særlige tilfælde, hvor dette kan være til hinder for en korrekt rettergang
 - a) rettens dom.
1. Medlemsstaterne træffer de nødvendige foranstaltninger til at sikre, at det – i det mindste i de tilfælde, hvor der er fare for offeret – kan besluttes om nødvendigt at underrette offeret, når den person, der er tiltalt eller dømt for lovovertrædelsen, løslades.
1. Hvis en medlemsstat på eget initiativ fremsender de i stk. 2 og 3 omhandlede oplysninger, skal den sikre, at offeret kan vælge ikke at modtage disse, medmindre det i henhold til den relevante strafferetspleje er obligatorisk at fremsende oplysningerne.

Artikel 5

Garantier for kommunikation

Hver medlemsstat træffer i forhold til ofre, der optræder som vidne eller part i en straffesag, de nødvendige foranstaltninger med henblik på at reducere kommunikationsvanskelighederne mest muligt for så vidt angår ofrenes forståelse af eller deltagelse i de relevante dele af den pågældende straffesag i et omfang, der ligner omfanget af tilsvarende foranstaltninger, som træffes i forhold til tiltalte.

Artikel 6

Særlig bistand til ofre

Hver medlemsstat sikrer, at ofre, der kan optræde som part i en straffesag, får adgang til rådgivning, som nævnt i artikel 4, stk. 1, litra f), nr. III), om deres rolle under retssagen, og i relevante tilfælde adgang til advokatbistand, jf. Artikel 4, stk. 1, litra f), nr. II), der i begrundede tilfælde er gratis.

Artikel 7

Ofres udgifter i forbindelse med en straffesag

Hver medlemsstat giver efter de relevante nationale bestemmelser ofre, der optræder som part eller vidne, mulighed for at få godtgjort de udgifter, de pådrager sig i forbindelse med deres påkrævede deltagelse i straffesagen.

Artikel 8

Ret til beskyttelse

1. Hver medlemsstat sikrer et passende beskyttelsesniveau for ofre og i relevante tilfælde for deres familier eller hermed ligestillede personer, navnlig med hensyn til deres sikkerhed og beskyttelse af deres privatliv, hvis de kompetente myndigheder finder, at der er alvorlig fare for hævnakter eller håndfaste beviser for, at nogen alvorligt ønsker at krænke deres privatliv.
1. Med henblik herpå og med forbehold af stk. 4 sikrer hver medlemsstat, at der om nødvendigt som led i retssagen kan træffes passende foranstaltninger til at beskytte ofrenes, deres familiers eller ligestillede personers privatliv, herunder beskytte dem mod fotografisk gengivelse.
1. Hver medlemsstat sikrer ligeledes, at kontakt mellem offeret og gerningsmanden i retsbygningerne undgås, medmindre straffesagen gør en sådan kontakt nødvendig. Når det er relevant for at opnå dette, sørger hver medlemsstat for, at der efterhånden i retsbygningerne indrettes særskilte venteværelser for ofrene.
1. Hver medlemsstat sikrer, at ofre, der har brug for beskyttelse mod følgerne af at afgive vidneforklaring i et offentligt retsmøde, efter en retskendelse kan vidne under forhold, der opfylder denne målsætning, på en hvilken som helst hensigtsmæssig måde, som er i overensstemmelse med den pågældende medlemsstats grundlæggende retsprincipper.

Artikel 9

Ret til erstatning i forbindelse med straffesagen

1. Hver medlemsstat sikrer, at ofre for forbrydelser har ret til, at der inden for en rimelig frist som led i straffesagen træffes afgørelse om erstatning fra gerningsmanden undtagen i de tilfælde, hvor spørgsmålet om erstatning efter national ret afgøres i anden sammenhæng.
1. Hver medlemsstat træffer de nødvendige foranstaltninger til at tilskynde gerningsmanden til at yde passende erstatning til ofrene.
1. Ejendele tilhørende offeret, som er blevet beslaglagt som led i straffesagen, og som kan tilbageleveres, leveres straks tilbage til offeret, medmindre de er nødvendige for straffesagen.

Artikel 10

Mægling i straffesager

1. Hver medlemsstat søger at fremme mægling i straffesager i forbindelse med lovovertrædelser, hvor den anser denne fremgangsmåde for hensigtsmæssig.
1. Hver medlemsstat sikrer, at der kan tages højde for en eventuel aftale, der måtte blive indgået mellem offeret og gerningsmanden i forbindelse med en sådan mægling i straffesager.

Artikel 11

Ofre med bopæl i en anden medlemsstat

1. Hver medlemsstat sikrer, at dens kompetente myndigheder er i stand til at træffe passende foranstaltninger til i størst muligt omfang at begrænse de vanskeligheder, især med hensyn til afviklingen af processen, som opstår, når offeret har bopæl i en anden stat end den, hvor lovovertrædelsen har fundet sted. Myndighederne bør med henblik herpå især have mulighed for:
 - at beslutte, hvorvidt offeret skal have mulighed for at afgive vidneforklaring umiddelbart efter, at lovovertrædelsen er begået
 - i størst muligt omfang at kunne gøre brug af bestemmelserne om video- og telefonkonference i artikel 10 og 11 i konventionen af 29. Maj 2000 om gensidig retshjælp i straffesager mellem Den Europæiske Unions medlemsstater, med henblik på afhøring af ofre med bopæl i en anden stat.
1. Hver medlemsstat sikrer, at offeret for en lovovertrædelse begået i en anden medlemsstat end den, hvor offeret har bopæl, kan indgive anmeldelse til de kompetente myndigheder i sin bopælsstat, hvis den pågældende ikke har haft mulighed herfor i den medlemsstat, hvor lovovertrædelsen blev begået, eller i tilfælde af en grov forbrydelse ikke har ønsket det.

Den myndighed, som anmeldelsen indgives til, videresender den straks til den kompetente myndighed i den medlemsstat, hvor lovovertrædelsen er blevet begået, hvis den ikke selv er kompetent i sagen. Anmeldelsen behandles efter national ret i den stat, hvor lovovertrædelsen er blevet begået.

Artikel 12

Samarbejdet mellem medlemsstaterne

Hver medlemsstat støtter, udvikler og forbedrer samarbejdet mellem medlemsstaterne for at sikre en mere effektiv beskyttelse af ofrenes interesser i straffesager, uanset om dette sker i form af netværk, der er direkte knyttet til retssystemet, eller i form af forbindelser mellem offerstøtteorganisationer.

Artikel 13

Specialtjenester og offerstøtteorganisationer

1. Hver medlemsstat støtter i forbindelse med processen inddragelsen af offerstøtteorganisationer, der har til opgave at modtage ofre i indledningsfasen og derefter støtte og bistå dem enten ved i offentligt regi at stille specialuddannede personer til rådighed eller ved at anerkende og finansiere offerstøtteorganisationer.
1. Hver medlemsstat fremmer, at sådanne personer eller organisationer inddrages i processen, især med hensyn til:
 - a) at give ofre oplysninger
 - a) at yde ofre hjælp alt efter deres umiddelbare behov
 - a) at ledsage ofre, om nødvendigt og muligt under straffesagen
 - a) at bistå ofre, hvis disse anmoder derom, efter at straffesagen er afsluttet.

Artikel 14

Uddannelse af de personer, der inddrages i processen, eller som på anden måde kommer i kontakt med ofre

1. Hver medlemsstat fremmer, enten i offentligt regi eller i form af finansiering af offerstøtteorganisationer, initiativer, der åbner mulighed for, at personer, der inddrages i processen, eller som på anden måde kommer i kontakt med ofre, får en hensigtsmæssig uddannelse med specielt henblik på de mest sårbare grupperes behov.
1. Stk. 1 finder navnlig anvendelse på politiet og retsvæsenets aktører.

Artikel 15

Praktiske forhold i forbindelse med ofrenes situation under processen

1. Hver medlemsstat støtter med henblik på processen generelt og især på de steder, hvor straffesager foretages, at der gradvis tilvejebringes forhold, der forsøger at forebygge sekundær viktimering og undgår, at ofre udsættes for unødigt pres. Det drejer sig især om at sikre en korrekt modtagelse af ofre, og om at tilvejebringe forhold på de relevante steder, der er afpasset efter ofrenes situation.
2. Ved gennemførelsen af stk. 1 tager hver medlemsstat især hensyn til faciliteterne i retsbygninger, på politistationer, hos offentlige tjenester og hos offerstøtteorganisationer.

Artikel 16

Geografisk anvendelsesområde

Denne rammeafgørelse finder anvendelse på Gibraltar.

Artikel 17

Gennemførelse

Hver medlemsstat vedtager de love og administrative bestemmelser, der er nødvendige for at efterkomme denne rammeafgørelse, inden:

- .-22.. Marts 2006 for så vidt angår artikel 10
- .-22.. Marts 2004 for så vidt angår artikel 5 og 6
- .-22.. Marts 2002 for så vidt angår de øvrige bestemmelser.

Artikel 18

Evaluering

Hver medlemsstat sender Generalsekretariatet for Rådet og Kommissionen teksten til de retsfor skrifter, som de udsteder for at gennemføre de forpligtelser, der følger af denne rammeafgørelse, i national ret fra og med de i artikel 17 omhandlede datoer. Rådet evaluerer inden et år efter hver af disse datoer de foranstaltninger, som medlemsstaterne har truffet for at efterkomme denne rammeafgørelses bestemmelser, ved hjælp af en rapport udarbejdet af generalsekretariatet på grundlag af oplysninger fra medlemsstaterne og en skriftlig rapport forelagt af Kommissionen.

Artikel 19

Ikrafttræden

Denne rammeafgørelse træder i kraft på dagen for offentliggørelsen i *De Europæiske Fællesskabers Tidende*.

Udfærdiget i Bruxelles, den 15. Marts 2001.

På rådets vegne

M-I. Klingvall

Formand